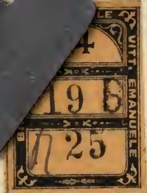
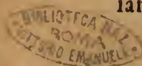

VITT. EMANUELE

Ioannis Caſſiani VIRI DISERTISSImi, de incarnatione Domini Libri VII.

iam recens æditi.

ITEM

Beati Cyrilli ſermo, de eo quòd verbum dei factum ſit homo.

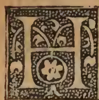
Coll. Rom: Soc. Jesu B.S. Cat. Inscr.

Ex Legato Illustriss: Coccini.

Excuſum Pariſiis per Petrum Galterum pro Ioanne Barbæo & Claudio Garamontio.

1545

ANDREAS CRATANder pio lectori salutem.

HOs Cassiani, viri doctissimi, de incarnatione domini libros, nunc potissimum in lucem ædendos desumpsimus, Christiane lector, quod passim seculo hoc turbulentissimo repullulare audimus, qui, iuxta apostoli vaticinium, spiritibus impostoribus & dæmoniorũ doctrinis attẽdentes, à fide descíscunt: atque (vt diuus Petrus ait) dicũt: Vbi est pollicitatio aduentus eius? Proinde ne huiuscemodi pestiferis serpentum sibilis imprudenti imponatur, inprimis ad sacrarum literarum anchoram, quæ, vt Pauli verbis vtar, ad salutẽ erudiunt, cõfugiendum. Ad hæc, Scriptorum ecclesiasticorum monimenta non oscitanter euoluẽda sunt: eorum maximè qui

ſpiritu ſancto afflati, ſcripturam purè dextreq́ue, & non illotis, vt vulgò dicitur, manibus cõtrectarunt, aduerſum lethiferas hæreticorũ occurſiões. Quod genus ſunt, præter alios ſanctiſſimos eccleſiæ Chriſti antiſtites, Chryſoſtomus, & illius diſcipulus Ioã. Caſſianus. Cuius libros mihi excudẽdos nuper dedit D. Ioan. Sichardus, Iureconſultus, vir nõ minus integritate quàm eruditione inſignis, & diligẽtiſſimus veterum codicum inſtaurator. In quibus alicubi aſteriſcis interpoſitis admonitum te volumus, exemplar, quod vnicum extabat, fuiſſe mutilum. Præterea Cyrilli Alexã. homiliam eiuſdem argumẽti ſubnexuimus, ex multis illius quæ apud nos habentur nondum ęditis.

Vale.

EORVM QVAE PRAEcipuè in hoc libello habentur, Index.

F

G

H (bet.1

N

P

R

S

FINIS.

IOANNIS CASSIANI in libros de incarnatione domini, contra Neſtorium hæreticum, ad Leonem Romanæ vrbis epiſcopum, præfatio.

Bſolutis dudũ collationũ ſpiritalium libellis, ſenſu magis quàm ſermone inſignibus, quia alto ſanctorum virorum ſenſui ſermo noſtræ imperitiæ impar fuit: cogitaram, & propemodum conſtitueră poſt illum proditæ inſcitiæ pudorem, ita me in portu ſilentii collocare, vt excuſáré quantum in me

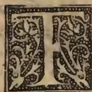
eſſet, per taciturnitatis verecundiá, loquacitatis audaciam. Sed viciſti propoſitum, ac ſententiam meam laudabili ſtudio, & imperioſiſſimo affectu tuo, mi Leo venerande, ac ſuſpicienda charitas mea Romanę eccleſię, ac diuini miniſterii decus, producens me ex illo præmeditati ſilentii receſſu, in publicum formidádúmque iudicium: & noua ſubire cogis, adhuc de præteritis erubeſcentem: cúmque etiam minoribus impar fuero, par maioribus à te eſſe compellor. Ego enim ne in illis quidem opuſculis, quibus per ingenioli noſtri oblatiunculam domino ſacrificauimus, moliri aliq̃d aut vſurpare tẽtaſſẽ, niſi epiſcopali tractus imperio. Creuit itaque per te oris noſtri & ſtyli dignitas. Nam qui iuſſi antea de dominicis ſtudiis locuti ſumus, nunc id exigis,

vt de ipſa incarnatione domini ac maieſtate dicamus. Ita qui prius in ſancta tēpli velut per ſacerdotalem manum introducti ſumus, nūc ductu tuo atque ſubſidio quaſi in ſanctorum ſancta penetramus. Magnus honor, ſed periculoſa progreſſio: quia obtineri ſacrorum penetralium ac diuini præmij palma nō poteſt, niſi hoſte ſuperato. Exigis itaque, ac iubes, aduerſum recētem hæreſim, ac nouum fidei hoſtem conſerere imbecilles manus, & cōtra peſtiferi ſerpētis graues hiatus aperto, vt aiunt, ore conſiſtere: ſcilicet vt in reſurgentem in eccleſia dei ſinuoſis tractibus draconē vis prophetica, & ſermonis euangelici diuina virtus, me quaſi incantatore irrūpat. Pareo obſecrationi tuæ, pareo iuſſioni: malo enim de meipſo tibi quàm mihi credere, ma-

ximè quia id tecũ amor Iesu Christi domini mei præcipit, qui hocipsum etiam in te iubet. Superest, vt effectum negocij ab ipso postules, per quem imperasti. Tua enim iam hic magis causa quàm mea vertitur, tuum magis iudicium quàm meum officium periclitatur. Me enim, siue par sim tuo imperio, siue non sim, ipsa aliquatenus obedientiæ ratio atque humilitatis excusat: nisi quòd hoc plus meriti est in obsequio meo, si minus est in possibilitate. Facile enim cuiuslibet iussioni ex abundantia satisfacimus: illius officium grande est, & mirabile, qui etiam idem in voto habet, quod in viribus non habet. Tua ergo hæc res, tuum negociũ, tui pudoris opus est: ora & obsecra, ne imperitia mea periclitetur electio tua, & opinioni tan-

tæ nobis non reſpondentibus, etiam ſi ego per obedientiæ veniam bene pareo, tu tamen per inconſiderantiam iudicij male imperaſſe videaris.

IOANNIS CASSIANI DE INCARNATIONE Christi contra Nesto-rium, Liber primus.

Radunt fabulę poëtarum, desectis quondam hydram capitibus, numerosius renascentem per sua damna creuisse. Itaque nouo inauditóque miraculo, multiplicato mortibus suis monstro, lucri genus esset amissio, scilicet dum quicquid ferrum secantis absciderет, totum id fœcunditas prodigiosa geminaret: donec laborans atque æstuans, cœptę illius desectionis industrius appetitor, cassatis toties inefficaci opere virtutibus, fortitudinem belli armaret arte consilii, & admotis, vt aiunt, ignibus multiplicem portentuosi corporis prolem feruenti gladio desecaret: ac sic ambustis intrinsecus medullis, cũ rebelles venas improbæ fœcunditatis exureret, tandem parturitio monstruosa cessaret. Ita ergo etiam hæreses in ecclesiis, illius quam poëtarum commenta finxerunt, hydræ similitudinẽ gerunt: & istæ enim aduersum nos linguis feralibus sibilant, & istę virus lethale iaciunt, & istæ sectis capitibus renascuntur. Sed quia resurgente morbo non debet cessare medicina:

& quantò maior fuerit ægritudo, tantò instantior debet esse curatio. Potens est enim dominus deus noster, vt quod de morte Hydræ illius gẽtilium falsitas finxit, hoc in ecclesiarum bellis veritas peragat; & ignitus sancti spiritus gladius. Ita in extinguenda nouella hæresi omnes penitus medullas perniciosæ generationis exurat: vt tandem prodigiosa fœcunditas emorientibus venis parere desistat. Non noua enim sunt hæc in ecclesiis monstruosi seminis germina, semper has dominici agri seges lappas sentésque tolerauit, & adsiduum in ea suffocatricis zizaniæ germen emersit. Hinc enim Hebionitæ, hinc Sabelliani, hinc Arriani, hinc denique Eunomiani, & Macedoniani; hinc Fotiniani & Apollinaristæ, cæterique ecclesiarum vepres, & enecãtes bonæ fidei frũgem tribuli pullularũt. Quorum primus Hebion, dũ incarnationem dominicam nimis asserit, diuinitatis eam coniunctione nudauit. Sabellii autem post hunc ex dissimilitudine hæreseos superioris schisma prorumpens, dum in patre ac filio & spiritu sancto distantiam nullã esse contendit, sacram & ineffabilem trinitatem, quantum in ipso fuit, blasphema confusione permiscuit. Secuta est deinde hunc quem diximus: Arrianæ peruersitatis impietas. Quæ ne videretur sacras miscere personas, diuersas esse dixit, atque dissimiles in trinitate substantias. Eunomius autem post hunc quidem, sed eiusdem admodum prauitatis, licet similem sibi

Hebion *Sabellius.* *Arrius.* *Eunomius.*

diuinam esse adseruit trinitatem, diuersam tamen à seipsa esse contendit: admittens similitudinem, excludens parilitatem. Macedonius quoq; irremediabili in spiritum sanctum impietate blasphemans, licet eiusdem substantiæ patrem & filium dixerit, sanctum tamen spiritum creaturam vocans, reus totius diuinitatis fuit: quia lædi in trinitate aliquid non potest, sine totius trinitatis iniuria. Fotinus autem quamuis Iesum, qui ex virgine natus est, Deum dixerit: male tamen cum principio hominis principium esse Dei confinxit. Apollinaris verò hominem vnitum deo inconsideratè intelligens, humanã eum non habuisse animã male credidit. Quia non minoris erroris est Domino Iesu Christo impropria addere, quàm ꝓpria derogare. Quidquid enim de illo non ita dicitur vt est, etiam si honor videatur, iniuria est. Ita singuli ex sui simi litudine hęreseos hęresim procreantes, omnes quidem à se diuersa, sed omnes tamẽ fidei aduersa senserũt. Nuper quoque, id est in diebus nostris, emersisse hæresim venenosam, & maxi me Beligarum vrbe conspeximus, certi erroris, incerti nominis: quia cũ recenti capite ex antiqua Hebionitarũ stirpe surrexerit, dubiũ admodum est, antiqua magis dici, an recens debeat. Noua enim adsertoribus, sed vetusta erroribus fuit. Solitarium quippe hominem dominum nostrum Iesum Christum natum esse blasphemans, hoc quod ad Dei postea

Macedonius.

Fotinus.

Apollinaris.

honorem poteſtatémque peruenerit, humani meriti, nõ diuinæ aſſeruit fuiſſe naturæ: ac per hoc eum diuinitatem ipſam non ex proprietate vnitæ ſibi diuinitatis ſemper habuiſſe, ſed poſtea pro præmio laboris paſſionisque meruiſſe: eum vtique dominum ſaluatorémq; noſtrum non deum natum, ſed à deo blaſphemaret adſumptum: confinis ſcilicet huic hæreſi quæ nunc extat, & quaſi germana ac conſanguinea, quæque tam Hebionitis quàm his recentibus conſentanea, tempore quidem inter vtroſque media, ſed vtriuſque tamen peruerſitate coniuncta. Sint quamuis eius nonnulla alia his quæ iam diximus conſimilia, ſed longum eſt vniuerſa memorare. Neque enim nunc ad dicendum commemorationem præteritorum, ſed confutationem nouorum ſumpſimus. Illud ſanè vnum prætereundum non arbitramur, quod peculiare ac proprium ſupradictæ illius hæreſeos, quę ex Pelagiano errore deſcenderat, fuit: quòd dicentes quidam ſolitarium hominem Ieſum Chriſtum ſine vlla peccati cõtagione vixiſſe, eò progreſſi ſunt, vt aſſererẽt homines ſi velint, ſine peccato eſſe poſſe. Conſequens enim exiſtimabant, vt ſi homo ſolitarius Ieſus Chriſtus ſine peccato fuiſſet, omnes quoque homines ſine dei adiutorio eſſe poſſint quicquid ille homo ſolitarius ſine cõſortio dei eſſe potuiſſet. Ac ſic nullam facerent inter omnem hominem ac dominum noſtrum Ieſum Chriſtum eſſe diſtan-

Pelagianus error.

tiam:cum idem vtique homo nisu atque industria sua mereri possit, quod Christus studio ac labore meruisset. Quo factum est, vt in maiorem quoque ac monstruosiorem insaniam prorumpentes, dicerent dominum nostrum Iesum Christum hunc in mundũ non ad præstandam humano generi redemptionem, sed ad præbenda bonorum actuum exempla venisse: videlicet vt disciplinam eius sequentes homines, dum per eandem viam virtutis incederent, ad eadem virtutum præmia peruenirent: Euacuantes quantum in ipsis fuit, omnem diuinæ redemptionis gratiam: cum idem dicerent homines consequi posse viuendo, quod præstitisset deus pro humana salute moriendo. Addiderunt quoque dominum saluatoremq; nostrum post baptisma factum esse Christum, post resurrectionem deum: alterum assignantes vnctionis mysterio, alterum merito passionis. Vnde aduertit nouus nunc iam, non nouæ hæreseos autor, qui dominum saluatoremque nostrum solitarium hominem natum esse contendit, idem se omnino dicere quod Pelagianistæ antè dixerunt: & consequens errori suo esse, vt qui vtique sine peccato solitarium hominem IesumChristum vixisse asserit, omnes quoque per se homines sine peccato posse esse blasphemet: nec necessariam quoque exemplo illius dicant redemptionem domini fuisse, cum ad cæleste regnum suo tantum homines nisu, vt aiunt, va-

leant peruenire. Nec dubium id eſt, re ipſa penitus declarante. Hinc enim illud eſt, quòd interceſſionibus ſuis Pelagianiſtarum querelas fouet, & ſcriptis ſuis cauſas illorum adſerit: quòd ſubtiliter his, vel vt verius dixerim, ſubdolè patrocinatur, & conſanguineæ ſibi improbitati improbo ſuffragatur affectu: ſciēs ſcilicet eiuſdem ſe eſſe ſenſus, eiuſdem ſpiritus, & ideo dolens cognitam ſibi hæreſim ab eccleſia eſſe diſiunctam, quam ſcit ſibi vtique peruerſitate coniunctam. Sed tamen quia illi, qui de hac peſtilentium ſpinarum ſtirpe deſcenderant, diuina ope iam ac pietate ſanati ſunt, orandus quoque etiam nunc dominus deus noſter eſt, vt quia conſentaneæ ſibi in quibuſdam priſtina illa hæreſis, & hæc noua: ſimilibus malorum initiis, ſimilem bonorum exitum largiatur. Leporius enim tunc monachus, modo presbyter: qui ex Pelagii, vt ſupra diximus, inſtitutione, vel potius prauitate deſcendens, apud Gallias adſertor prædictæ hæreſeos, aut inter primos, aut inter maximos, fuit à nobis admonitus, à deo emendatus: ita malè conceptam perſuaſionem magnificè cōdemnauit, vt non minus penè admiranda ſit correctio illius, quàm illæſa multorum fides: quia primum eſt errorem penitus non incurrere, ſecūdum benè repudiare. Is ergo in ſe reuerſus, non ſolum in Africa, vbi tunc erat, atque nunc eſt, tam errorem ſuum cum dolore, quàm ſine pudore confeſſus eſt: ſed etiam ad

Leporius.

omnes admodũ Galliæ ciuitates, flebiles cõfessionis ac plãctus sui literas dedit: scilicet vt vbi deuiatio eius prius cognita erat, illic etiã emẽdatio nosceretur: & qui testes erroris antea fuerunt, iidem postea correctionis essent. Ex cuius cõfessione, vel potius deploratione, nonnulla inserẽda existimauimus, duplici ex causa: vt correctio eorũ & nobis testimonio, & his qui nutant, exemplo essent: quorúmque errorem sequi non erubuissent, eorum emendationem sequi non erubescerent: ac sicut simili ægritudine infirmarẽtur, ita simili remedio sanarentur. Is ergo agnita opinionis suæ peruersitate, & inspecta fidei luce scribens ad episcopos Gallicanos, ita exorsus est: Quid in me primum ô domini mei venerandi, & beatissimi sacerdotes, accusem nescio, & quid in me primum excusem, non inuenio. Sic imperitia & superbia, sic stulta simplicitas cum persuasione noxia, sic feruor cum intemperantia, sic vt verius dicam, cum fui diminutione debilis fides, simul in me omnia recepta viguerunt, vt tot & tantis simul sit & obedisse confusio, & hæc eadem ab animo potuisse cedere mihi stupenda gratulatio. Et post pauca subiungit: Sic ergo minime percipientes hanc potentiam dei, sensu nostro & propria ratione sapientes, quasi in inferiora se deus agere videatur: ita hominem cum domino natum esse dicamus, vt seorsum quæ dei sunt, soli deo demus: & seorsum quæ sunt ho-

minis,soli homini reputemus. Quartam manifestissime introducimus in trinitate personam, & de vno filio dei non vnum, sed facere incipiamus duos Christos, quod à nobis iam ipse dominus & deus Christus auertat. Ergo confitemur dominum ac deum nostrum Iesum Christum vnicum filium dei, qui sibi ante secula natus ex patre est, nobis à tempore de spiritu sancto, & Maria semper virgine factum hominem, deum natum. Et confitentes vtranque substantiam carnis ac verbi vnũ eundémque deum atque hominem inseparabilem, semper pia fidei credulitate suscepimus: & ex tempore susceptæ carnis, sic omnia dicimus quæ erant dei, transisse in hominem, vt omnia quæ erant hominis, in deum venirent. Et hac intelligentia verbum factum sit caro, non vt conuersione, aut mutabilitate aliqua cœperit esse quod non erat, sed vt potentia diuinæ dispensationis verbum patris nunquam à patre discedens, homo propriè fieri dignaretur: incarnatúsque sit vnigenitus secreto illo mysterio quo ipse nouit: nostrum nãque est credere, illius nosse. Ac sic ipse deus verbum, totum suscipiens quod est hominis, homo sit: & adsumptus homo totum accipiendo quod deus est, aliud quàm deus esse non possit. Non tamen quia incarnatus dicitur, & immixtus, diminutio eius est accipienda substantiæ: nouit enim deus sine sui corruptione misceri, & tamen in veritate misceri; nouit in

ſe ita ſuſcipere,vt nihil ei creſcat augmenti:ſicut ſeipſum totum nouit infundere, vt nihil accidat detrimenti. Non ergo ad intelligentiam imbecillitatis noſtræ ſecundum experimentorum viſibilia documenta facientes coniecturam de æqualibus ſe in inuicem ingredietibus creaturis, putemus deum hominémque commixtũ,& tali cõfuſione carnis & verbi,quaſi aliquod corpus effectum. Abſit ita credere, vt conflatili quodammodo genere duas naturas in vnam redactã arbitremur eſſe ſubſtantiam: huiuſmodi enim commixtio partis vtriuſque corruptio eſt. Deus enim,qui capabilis non capax eſt, penetrans non penetrabilis, implens non implebilis: qui vbique ſimul totus eſt, & vbique diffuſus eſt, per infuſionem potentiæ ſuæ miſericorditer naturæ eſt mixtus humanæ. Et poſt pauca: Naſcitur ergo nobis propriè de ſpiritu ſancto, & Maria ſemper virgine deus homo Ieſus Chriſtus filius dei. Ac ſic in alterutrum vnum fit verbum & caro:vt manente in ſua perfectione naturaliter vtraque ſubſtantia, ſine ſui præiudicio & humanitati diuina communicent,& diuinitati humana participent. Nec alter deus, alter homo, ſed idem ipſe deus qui & homo, & viciſſim homo qui & deus Ieſus Chriſtus vnus dei filius nuncupetur & vere ſit: & ideo id agendum nobis ſemper eſt & credendum,vt dominum noſtrum Ieſum Chriſtum filium dei deum verũ,quem cum patre ſemper, & æqua-

lem patri ante ſecula confitemur, eundem à tempore ſuſceptæ carnis factum deum hominem non negemus: nec quaſi per gradus & tēpora proficiētem in deum, alterius ſtatus fuiſſe ante reſurrectionem credamus, alterius poſt reſurrectionem, ſed eiuſdem plenitudinis, atque virtutis. Et item paulò poſt: Sed quia verbum deus in hominem dignanter hominem ſuſcipiēdo deſcendit, & per ſuſceptionem dei homo aſcendit in verbum, totus deus verbum factus eſt totus homo. Non enim deus pater homo factus eſt, nec ſpiritus ſanctus, ſed vnigenitus patris: ideoque vna perſona accipienda eſt carnis & verbi: vt fideliter ſine aliqua dubitatione credamus vnum eundem dei filium, inſeparabilem ſemper geminæ ſubſtantiæ, etiam gigantem nominatum in diebus carnis ſuæ, & verè ſemper omnia geſſiſſe quæ ſunt hominis, & verè ſemper poſſediſſe quæ dei ſunt. Quoniam & ſic crucifixus eſt infirmitate, ſed viuit ex virtute dei. Hanc ergo eius confeſſionem, id eſt, catholicorum omnium fidem, & omnes Africani epiſcopi, vnde ſcribebat, & omnes Gallicani, ad quos ſcribebat, comprobauerunt. Neque vllus adhuc omnino extat cui fides hæc ſine infidelitatis crimine diſpliceret, probatam negare pietatem. Sufficere ergo ſolus nunc ad confutandam hęreſim deberet conſenſus omnium: quia indubitatæ veritatis manifeſtatio eſt autoritas vniuerſorum, & perfecta ratio facta eſt vbi nemo diſ-

ſenſit: Ita vt qui contra hoc ſentire nitatur, huius prima ſtatim fronte non tam ſit audienda aſſertio, quàm damnanda peruerſitas: quia præiudicium ſecum damnationis exhibuit, qui iudicium vniuerſitatis impugnat: & audientiæ locum non habet qui à cunctis ſtatuta conuellit. Confirmata enim ſemel ab omnibus veritate, quicquid contra id venit, hoc ipſo ſtatim falſitas eſſe noſcenda eſt, quod à veritate diſſentit: Ac per hoc ſufficere ei etiã id ſolum conuenit ad ſententiam damnationis, quod diſcrepat à iudicio veritatis. Sed tamen quia rationi non obeſt ſermo rationis, & ſemper veritas ventilata plus rutilat, meliuſque eſt errãtes diſputationis curatione corrigi, quàm cenſuræ ſeueritate damnari: curanda eſt, quantum in nobis eſt, per diuinam opem in nouis hęreticis vetus hęreſis, vt recepta per ſacram miſericordiam ſanitate, medela potius eorum det ſanctæ fidei teſtimonium, quàm damnatio iuſtæ ſeueritatis exemplum. Adſit tantum diſputationi ac ſermoni de ſe habito ipſa veritas, & pietate illa qua deum ex homine dignata eſt, humanis erroribus opituletur, qui ad hoc ſe vel maximè in terris, atque in homine naſci voluit, vt falſitati amplius locus eſſe non poſſet.

IOANNIS CASSIANI de incarnatione Domini, Liber Secundus.

Voniam libello primo quædam præmisimus, quibus nouum hæreticũ ex antiquis hęreseos stirpib⁹ pullulare adprobarem⁹, sufficere quidem ei ad excipiendã iustæ damnationis sententiam, debet priorum hæreticorum iusta damnatio. Quia cũ easdem radices habeat, atque iisdem erroribus emergat, satis iã in authoribus suis ipse damnatus est, maximè cùm idipsum quod ipsi adserunt, etiam hi qui proximè ante hos malè secuti sunt, bene condemnarint, vt sufficere his abundè iam in alterutrum suorum exempla debeant, vel horum scilicet qui emendati, vel eorum qui condemnati sunt. Si enim corrigi queunt, habent in suorum correctioni bus medullam: si corrigi non queunt, habent suorum damnatione sententiam: tamẽ ne præiudicio magis aduersum eos quàm iudicio vti velle existimemur, ipsam eorũ in medium pestiferam propositionem, vel potius blasphemãtem amentiam proferamus: sumentes in omnibus scutum fidei, & gladium spiritus, quod ęst

verbum dei, ſcilicet vt reſurgens vetuſti draconis caput, idem diuini ſermõis gladius, etiã nunc in nouis anguibus deſecet, qui prius in antiquis ſerpẽtibus amputauit. Nam cũ idem horum error ſit, qui illorum fuit: pro deſectione iſtorum haberi debet deſectio illorum: & quia renaſcentes colubri peſtiferos in eccleſia domini flatus agunt, & tabeſcere quoſdam ſibilis ſuis faciunt: vnguenda eſt propter nouas infirmitates antiquis curationibus recẽs medela: vt etiam ſi illud quod prius actum eſt, nõ valet ad languoris damnationem. hoc tamen quod nunc agimus, valeat ad languẽtium ſanitatem. Dicis itaque, quiſquis es ille hæretice, qui deum ex virgine natum negas, Mariã matrem domini noſtri Ieſu Chriſti theotocon, id θεοτόκον
eſt matrem dei, appellari nõ poſſe, ſed Chriſto χριστοτό-
tocon, hoc eſt Chriſti tantum matrem, nõ dei: κον.
nemo enim, inquis, antiquiorem ſe parit. Ac de hoc quidẽ tam ſtulto argumento, quod natiuitatem dei carnali intelligentia æſtimandã putas, & myſterium maieſtatis humanis credis cenſendum eſſe rationibus, poſtea ſi deus adnuet, diſputabimus: nunc interim & Chriſtum deum, & Mariam matrem dei diuinis teſtibus approbemus. Audi itaque loquentem ad paſtores de dei ortu angelũ dei: Natus eſt, Luc. 2.
inquit, vobis hodie ſaluator, qui eſt Chriſtus dominus, in ciuitate Dauid. Ne ſolum vtique in Chriſto hominem intelligeres, & domini tibi & ſaluatoris nomẽ adiecit: ſcilicet vt quẽ

ſaluatorem eſſe cognoſceres, deum nequaquã eſſe dubitares: & cum ſaluandi virtus non niſi diuinæ competeret poteſtati, diuinæ eſſe eum potentiæ non ambigeres, in quo potentiam ſaluandi eſſe didiciſſes. Sed hoc incredulitati tuæ parum fortaſſe videatur: quia eum angelus Dominum potius & ſaluatorem, quâm Deum aut Dei filium nominaret: cum vtique impiiſſime deum neges, quem ſaluatorem eſſe fatearis. Audi quoque archangelum Gabrie-
Lucæ 1. lem Mariæ virgini prędicantem: Spiritus, inquit, ſanctus veniet in te, & virtus altiſſimi obumbrabit tibi: ideo & quod naſcetur in te ſanctum, vocabitur filius dei. Vides quemadmodum natiuitatem dei indicaturus, diuinitatis opera pręmiſerit. Spiritus enim ſanctus, inquit, veniet in te, & virtus altiſſimi obumbrabit tibi. Pulcherrime loquens angelus, diuinitate verborum, maieſtatem diuini operis explicuit. Spiritus enim ſanctus virginis interiora ſanctificans, & in his potentia diuinitatis ſuæ ſpirans, humanæ ſe inſeruit miſcuitque naturæ; atque id quod alienum à ſe fuerat, ſuum fecit, virtute id ſua ſcilicet, ac maieſtate præſumens. Ac ne ad introitum diuinitatis humana fortaſſe infirmitas non ſubſiſteret, venerandam omnibus virginem virtus altiſſimi roborauit: vt corpoream imbecillitatem circumfuſa vmbræ ſuæ protectione firmaret, & ad conſummandum conceptus ſacri inenarrabile ſacramẽtum humana infirmitas

non deficeret, quam diuini obumbratio sustineret. Spiritus ergo, inquit, sanctus veniet in te, & virtus altissimi obũbrabit tibi. Si nasciturus itaque è sancta virgine homo tãtũmodo solitarius erat, quid tãto agebatur sacri aduẽtus nũtio? quid tãto diuinitatis ipsius apparatu? Si vtiq; homo ex homine, & caro tãtũmodo nascebatur ex carne: iussio quippe tantũ ad id potuerat, aut voluntas diuina sufficere. Si enim ad fabricãdos cœlos, fundandã terram, creandũ mare, sedes deniq; & thronos, & angelos, & archangelos, & principatus, & potestates: si ad creandã postremò omnẽ cœlestem militiam, & ad illa innumera diuinorũ exercituũ miliũ milia, sola sibi tantũ voluntas dei imperiumque sufficit: quia ipse dixit, & facta sunt: ipse mãdauit, & creata sunt: cur id ad cõceptiomem, vt tu ais, vnius hominis parum visum est, quod satis ad procreationem diuinorum omniũ fuit? & id potentia ac maiestas dei, in ortu vnius infantuli parum credidit, quod ad conditionem terrenorum omniũ cœlestiumq; suffecit. Sed illud vtiq; est, quòd illa omnia opera acta fuerant per iussionẽ dei, natiuitas autem agẽda non erat, nisi per aduentum: quia & cõcipi ab homine deus, nisi se donante, & nasci nisi se illabente nõ poterat: & ideo archangelus superuenturam virgini maiestatem sacram indicabat: videlicet vt quia agi tanta res per hominum officium nõ valebat, ipsius adfuturã deceret maiestatẽ in con-

Psal. 32

ceptu,qui erat futurus in partu.Et ideo descẽdit verbum filius, adest maiestas spirit⁹ sancti, virtus obumbrata patris: vtique vt in sacramẽto sacræ conceptionis,omnis esset cooperatio trinitatis.Ideo,inquit, & quod nascetur in te sanctum , vocabitur filius dei . Bene addidit, ideo: vt ostenderet scilicet ideo hæc secutura, quia fuerant illa præmissa: & quia deus superuenisset in conceptione, ideo deus futurus esset in partu . Rationem ergo tantæ rei puellæ reddidit nescienti , dicens: Vtique quia spiritus sanctus superueniet , quia virtus altissimi obumbrabit . Ideo & quod nascetur sanctum, vocabitur filius dei . Hoc est dicere:Ne ignores,inquit,hunc tantæ rei apparatum,hoc tanti mysterii sacramentũ : ideo in te tota veniet maiestas dei : quia ex te nascetur filius dei. Quid hic vltra adhuc ambigi , aut quid amplius dici potest? deum dixit superuenturum, dei filium nasciturum . Tu quære nunc,si placet,quomodo aut dei filius deus nõ sit,aut quo modo quæ deum edidit , theotocos , id est dei mater esse non possit . Sufficere ergo hæc tibi sola,imò sufficere hęc tibi summa deberet.Sed quia testimonia sacræ natiuitatis abundè suppetunt:vtpote quę idcirco omnia scripta sunt, vt ipsius testes essent:inspiciam⁹ in pauxilla aliqua portione, etiam adnunciationem de deo veteris testamenti:vt intelligas futurũ ex virgine dei ortũ, non tunc tantum cùm factus est nunciatum,sed etiam ab ipso admodum mun-

di ortu esse prædictum:reuera vt quia ineffabile opus agendum erat, tolleret quandoque incredulitatem rerum præsentium præmissa semper adnuntiatio futurorum. Ait itaque Esaias propheta: Ecce virgo concipiet,& pariet filiũ, & vocabunt nomen eius emanuel:quod est interpretatum,nobiscũ deus. Quis est hic incredule ambiguitati locus? Cõcepturam propheta virginem dixit,virgo concepit:filium nasciturum,filius natus est: vocandum deum,vocatur deus. Hoc enim appellatur nomine quod natura. Vnde cum vocãdum eum dei spiritus deum dixerit,probat se ab spiritu dei vacuum, qui se à consortio reddit diuinæ nuncupationis alienum. Ecce ergo inquit,virgo concipiet,& pariet filium, & vocabunt nomen eius emanuel: quod est interpretatum, nobiscum deus. Sed illud est forsitan quo se infidelis vertat tergiuersatio: vt dicat hoc quòd vocandum eum deum propheta dixerat, non tam ad maiestatem diuinitatis, quàm ad appellationem nominis pertinere. Sed quid facimus, quòd appellatus hoc nomine in euangeliis Christus omnino non est? & tamen mentitus esse propheta dei spiritus dici non potest. Quid ergo illud est? vt intelligamus vtique prophetiam illam diuinitatis nomen tunc prædixisse, non carnis. Nam cum aliud in euãgelio homo vnitus deo nomen acceperit, necesse est vtique hoc vocabulum hominis fuisse, illud diuinitatis. Sed pergamus vlterius:& alia ad veritatem

Esa.7. עִמָּנוּאֵל

probandam veritatis testimonia cõuocemus. Vbi enim de deo agitur, nulla re diuinitas melius quàm suis testibus adprobatur. Ait ergo

Esa. 9. idem propheta alibi: Filius natus est nobis, paruulus datus est nobis: cuius principatus super humerum eius: & vocabitur nomen eius magni consilii angelus, deus fortis, pater futuri seculi, princeps pacis. Sicut superius vtique vocandum eum emanuel propheta dixerat: ita hic vocandum eum & magni consilii nuntiũ, & dominum fortem, & patrem futuri seculi, & pacis principem dicit. cum vtique nullo loco eum in euangeliis vocatum his nominibus legerimus: Vt intelligamus scilicet non carnis esse hæc vocabula, sed diuinitatis: atque illud in euangeliis nomen esse hominis suscepti, hoc ingenitæ potestatis. Et quia nasciturus in homine deus erat, ita nomina ipsa per dispensationem sacram fuisse diuisa: vt & carni hominis nomẽ inderet, & diuinitati deus. Vocabitur ergo, inquit, magni consilii nuntius, deus fortis, pater futuri seculi, princeps pacis. Non hic quisquis es, ô hæretice, non hic propheta ille diuino spiritu plenus, exemplo adsertionis tuæ, illum qui natus est, conflatili statuæ & figmento insensibili comparauit. Filius enim, inquit, natus est nobis, paruulus datus est nobis, cuius principatus super humerum eius: & vocabitur nomen eius magni consilii nuntius, deus fortis. Ne hunc quem adnunciabat, alium quàm illum qui in carne na-

tus est intelligeres, nomen natiuitatis adiecit, dicens: filius natus est nobis, paruulus datus est nobis. Vides quot cognominibus ad demonstrandam corporalis ortus proprietatem propheta vsus sit? & natum enim eum, & paruulum nominauit: scilicet vt euidentius significationem natæ sobolis, nomen exprimeret paruitatis: præuidens absque dubio diuinus spiritus hanc blasphemantium hæreticorum peruersitatem, his omni mundo deum qui nascebatur, rerum ipsarum vocabulis demonstrauit: vt etiam si blasphemare hęreticus quęreret, blasphemiæ tamen locum penitus inuenire non posset. Filius ergo, inquit, natus est nobis, paruulus datus est nobis, cuius principatus super humerum eius: & vocabitur nomen eius magni consilii nuntius, deus fortis, pater futuri seculi, princeps pacis. Paruulum hunc qui natus est, & pacis principem esse docuit, & futuri seculi patrem, & deum fortem. Quis est tergiuersandi locus? separari paruulus hic qui natus est, à deo qui in eo natus est, non potest. hunc enim quem natum dixit, patrem futuri seculi nominauit: hunc quem paruulum nuncupauit, deum fortem prædixit. Quid est hæretice? quo te conferes? septa & conclusa sunt omnia: non est vsquam penitus exeundi locus. Superest vt errorem quem voluntas noluit intelligere, tandem incipiat vel necessitas confiteri. Sed non contenti his quæ sufficiunt, quid etiam per alium prophetam

Mala.3. ſpiritus ſanctus dixerit,inquiramus. Si affiget, inquit, homo deum ſuum, quia vos affigitis me? vt euidentiora vtique fierent quæ prophetabantur,quod de paſſione domini noſtri propheta cecinit, quaſi ipſius de quo dicebat ore prędixit: Si affiget homo deum ſuum,quia vos affigitis me? Nónne tibi quæſo dixiſſe hoc dominus deus noſter quaſi ad crucem ductus videtur? Cur quæſo redemptorem veſtrum non agnoſcitis? Cur deum indutum pro vobis carne neſcitis? ſaluatori veſtro necem paratis? autorem vitæ ad mortem ducitis? Deus veſter quem ſuſpenditis, deus veſter quem crucifigitis. Quis rogo hic error,aut quæ inſania eſt? Si affiget homo deũ ſuũ,quia vos affigitis me? Vides quomodo vox hæc ipſarum quodammodo quæ actæ ſunt rerũ vox ſit? Nunquid expreſſius quicquã aut manifeſtius quæreres? Vides quomodo teſtimonia ſacra natum in carne dominum Ieſum Chriſtũ,ab ipſis quodãmodo incunabulis vſque ad crucem,quam pertulit,proſecuta ſint? Cum vtiq; illũ quem alibi legis deũ in carne naſci, hic deum in cruce videas affigi. Et ideo propheta,& illic vbi natus eſt,deus dicitur: & illic vbi crucifixus eſt,deus euidentiſſime nominatur: ne ſcilicet in aliquo dignitati diuinitatis præiudicaret carnis aſſumptio, & honorem maieſtatis infringeret vel humilitas corporis, vel contumelia paſſionis: cum vtique augere in nobis affectum eius & cultum debeat vel dignatio tam humilis natiuitatis,

vel pietas benigna patientis: quia maximum vtique & immanissimum scelus est, vt ideo apud nos minus honoris habeat, quia plus amoris impendit. Sed his omissis, quæ explicari ideo nullo modo possunt, quia sicut immensitas beneficiorum illius, ita & relatio modum non habet: tempus est vt fortissimum de eo, ac manifestissimum testem eius apostolum Paulum consulamus: fidelissime enim nobis omnia de deo dicere potest, è cuius semper pectore locutus est deus. Testatur ergo in hunc modum de gratia atque aduentu dei nostri, missus ad destituendum gentilis superstitionis errorem electus gentium magister: Apparuit, inquit, gratia dei, & saluatoris nostri omnibus hominibus: erudiens nos, vt abnegantes impietatem, & secularia desideria, sobriè & piè, & iustè viuamus in hoc mundo: expectantes beatam spem, & aduentum gloriæ magni dei, & saluatoris nostri Iesu Christi. Ad tit. 2 Apparuit, inquit, gratia dei saluatoris nostri. Bene congruo ad ostendendum nouæ gratiæ, & generationis aduentum sermone vsus est. Dicens enim, apparuit, ortum nouæ gratię ac natiuitatis expressit: quia exinde apparere donum gratiæ nouæ cœpit, ex quo deus in mundo natus apparuit. Digna ergo, & congrua hanc nouæ gratiæ lucem verbi proprietate, quasi digito indicante monstrauit. Hoc enim rectissimè apparuisse dicitur, quod subita

quasi apparitionis luce monstratur. Sicut in euangeliis apparuisse stellam Magis orientalibus legimus: & in Exodo, Apparuit, inquit, Moysi angelus in igne flammæ rubi. In omnibus enim & his & aliis visionibus sacris, hoc vtendum vel maximè verbo scriptura existimauit: vt apparuisse hæc diceret, quæ insolita claritate fulgerent. Ita ergo & apostolus sciens aduentum cælestis gratiæ quæ ortu sacræ natiuitatis apparuit, verbo eam fulgidæ apparitionis expressit: vt apparuisse vtique id diceret, quod nouæ lucis splendore radiaret. Apparuit ergo gratia dei saluatoris nostri. Nũquid causari hic aliquid quasi de ambiguitate nominum potes, vt dicas aliud esse Christum, aliud deum? vt saluatorem à maiestate nominis sui distrahas, & dominum à diuinitate secernas? Ecce hic vir dei ex deo loquitur, & apparuisse ex Maria gratiam dei, euidentissima prædicatione testatur. Ac ne forte non ex Maria deũ apparuisse diceres, nomen statim addidit saluatoris: scilicet vt eum natum esse ex Maria deum crederes, quem saluatorem natum negare non possis. Iuxta illud: Quia natus est vobis hodie saluator. O admirabilem, & verè à deo datum gentibus magistrum: qui sciens futuram hanc hæreticæ prauitatis insaniam, quę in litem vocabula dei verteret, & calumniari deo de suis nominibus non timeret: ne saluatoris vocabulum hæreticus à diuinitate secerneret, nomen dei antè præmisit: scilicet vt prę-

Exo. 3. (margin, beside "libus legimus")

Lucæ 2. (margin, beside "gare non possis")

miſſum dei nomen omnia ſibi quæ ſequerentur nomina vindicaret:neque vllus in ſequentibus ſolitarium eſſe hominem Chriſtum crederet, quem in primo ſtatim vocabulo deum eſſe didiciſſet. Expectantes, inquit idem apoſtolus,beatam ſpem,& aduentum gloriæ magni dei,& ſaluatoris noſtri Ieſu Chriſti. Vidit profecto ille diuinæ ſapientiæ doctor, ad inſidioſas calliditates diabolicæ captionis, ſimplicem tantummodo non ſufficere doctrinam, niſi ſanctam fidei prædicationē munimine cautionis armaſſet. Et ideo cum ſuperius nomen dei ſaluatoriſque poſuiſſet, hic addidit, Ieſu Chriſti. Licet ne ad ſignificandum dominum Ieſum Chriſtum ſufficere tibi forſitan nomen ſolum non crederes ſaluatoris: & non eundem Ieſum Chriſtum deum eſſe intelligeres, quem ſaluatorem deum eſſe cognouiſſes? Quid ergo ait? expectantes,inquit, beatam ſpem, & aduentum gloriæ magni dei, & ſaluatoris noſtri Ieſu Chriſti. Nihil hic de nominibus domini noſtri deeſt: & deum hic & ſaluatorem & Ieſum & Chriſtum vides.Sed omnia hæc vides, omnia in deo eſſe perſpicis. Audiſti enim deũ, ſed ſaluatorem. Audiſti deum,ſed Ieſum. Audiſti deum eſſe,ſed Chriſtum.Separari hoc appellationis diuerſitate non valet,quod diuinitas vnitate cõiũxit. Quicquid libet de his requiſieris,idem inuenies. Saluator deus eſt,Ieſus deus eſt, Chriſtus deꝰ eſt. Omne hoc quod audis plurale eſt nuncupatione, ſed vnum eſt

ſed vnum eſt poteſtate. Quia cum & ſaluator deus ſit,& Ieſus deus,& Chriſtus deus:intelligere apertum eſt,quòd omnia hæc diſtinguuntur appellatione, ſed iunguntur maieſtate. Et cum euidentiſſime audias quòd vnus in ſingulis nuncupatur deus: intelligere vtique aperte potes, quòd eſt in omnibus vnus deus. Ac ſic non licet tibi iam ex diſſimilitudine dominicæ nuncupationis quærere diſcrepantiam poteſtatis,& pro varietate appellationis diuerſitatem facere perſonæ. Non licet dicere, Chriſtus ex Maria natus eſt, & non deus, apoſtolus enim proclamat deus. Nō licet dicere, Ieſus ex Maria natus eſt,& nō deus: apoſtolus enim teſtatur,deus, Non licet dicere ſaluator natus eſt, &non deus:apoſtolus enim cōfirmat,deus. Nihil eſt quo te conferas; quicquid de dominicis vocabulis ſumpſeris,deus eſt quod nominaris. Nihil eſt quod dicas, nihil eſt quod afferas,nihil quod improba falſitate confingas, Potes habere in incredulitate impia quod non credas, non habes in calumniandi occaſione quod deneges, Quanquam quia de diuina hac ſaluatoris domini noſtri gratia pauló ſuperius loqui cœpimus,volo vt de eadem re adhuc ex lectionibus ſacris aliqua dicamus. Legimus in actibus apoſtolorum apoſtolum Petrum eos qui euangelium recipientes, nihilominus tamen iugum vetuſtæ legis portandum eſſe cenſe-
Act. 15. bant, ita redarguentem: Quid, inquit, tentatis deum, imponere iugum ſuper ceruices di-

ſcipulorum, quod neque patres noſtri, neque nos portare potuimus? Sed per gratiam domini noſtri Ieſu Chriſti credimus ſaluari, quemadmodum & illi. Donum certè gratiæ huius per Ieſum Chriſtum datum apoſtolus dicit. Reſponde mihi nunc ſi placet, gratiam hanc quæ ad ſalutem omnium data eſt, ab homine, an â deo datam exiſtimes? Si ab homine, reclamat tibi vas dei Paulus, dicens: Apparuit gratia dei ſaluatoris noſtri. Diuini enim eſſe gratiam hanc docet muneris non imbecillitatis humanæ. Et ſanè etiamſi ſacrum teſtimonium non ſuppeteret, ipſa rei veritas teſtimonio erat: Quia præſtare rem perpetui & immortalis boni, fragilia & terrena non poſſunt: nec dare quiſquàm alteri valet, quo ipſe indiget: aut tribuere illius rei copiam, cuius rei inopiam ſuſtinere fateatur. A deo ergo neceſſe eſt gratiam datam non neges. Deus ergo eſt qui dedit, data autem eſt per dominum noſtrum Ieſum Chriſtum: ergo dominus Ieſus Chriſtus deus. Si autem eſt ille, vtique vt eſt, deus, ergo illa quæ deũ peperit, theotocos, id eſt genitrix dei. Niſi forte ad tã ridiculã blaſphemiæ cõtradictionẽ tendere velis, vt illã ex qua deus nat⁹ eſt, dei matrem neges; cũ illũ qui nat⁹ eſt, deũ negare nõ poſſis. Sed videam⁹ tamẽ quid de hac eadẽ domini noſtri gratia etiã euangeliũ dei ſenſerit: Gratia, inquit, & veritas ꝑ Ieſũ Chriſtũ facta eſt. Si ſolitari⁹ homo Chriſtus, quomodo hæc Ioan. 1.

facta per Christum? Vnde in eo virtus diuina, si in eo sola humana conditio? Vnde cœlestit largitas, si terrena paupertas? Nemo enim potest tribuere quod non habet. Dans ergo diuinã gratiam Christus, habuit quod dedit. Neque enim potest harum diuersissimarũ inter se rerum quis differentiam sustinere: vt simul & patiatur indigẽtiam inopis, & habeat munificentiam largientis. Et ideo sciens apostolus Paulus omnes diuitiarum cœlestiũ thesauros in Christo esse, recte ad ecclesias scri-
1 Cor. 16 bit: Gratia domini nostri Iesu Christi vobiscum. Qui scilicet sæpius iam docuerat eundẽ deum esse quem Christum: cũctamque in illo maiestatem deitatis esse, & omnem in eo corporaliter plenitudinem diuinitatis habitare, recte vtique iam sine adiectione nominis dei solam precatur gratiam Christi. Quia cũ eãdem docuerit sæpius gratiam dei esse quam Christi, plenissime nunc solam precatur gratiam Christi: quia in gratia Christi omnẽ scit dei gratiam cõtineri. Gratia ergo, inquit, domini nostri Iesu Christi vobiscum. Interrogo te quisquis es ô hæretice, scribens hæc ad ecclesias Paulus, qd his precabatur ad quos scribebat? Gratia enim, inquit, domini nostri Iesu Christi vobiscum. Si homo solitarius Iesus Christus: ergo & ille optans dari ecclesiis gratiam Christi, gratiã dari se optabat: & dicẽs, gratia Christi vobiscum, hoc dicebat, gratia hominis vobiscum, gratia carnis vobiscum,

gratia imbecillitatis corporeæ: gratia fragilitatis humanæ. Aut cur omnino nomen gratiæ ipsius nominaret, si gratiā hominis optaret? quia optandi ratio non subsistebat, vbi non erat quod optaretur: nec precandum erat, vt eius gratia his contingeret, qui substantiam, vt ais, ipsius quæ optabatur gratiæ non haberet. Ergo vides hæc stulta esse penitus & ridicula: imò potius non ridicula, sed flenda: ea enim quæ quibusdam facilioribus sunt ridicula, piis ac fidelibus flenda sunt. Quia in stultitia vestræ infidelitatis illi effundūt lachrymas charitatis, & in sapiētia impietatis alienæ illi habent lachrymas pietatis suæ. Resipiscamus ergo aliquādo, & respiremus: quia sensus hic non sapientia tantum, sed etiam spiritu caret: cum sit vtique spiritali sapientia vacuus, & spiritu salutis alienus. Sed dicas forsitan gratiam hāc domini nostri Iesu Christi, de qua apostolus scribit, nō cum ipso natam, sed postea ei illapsu diuinitatis infusam: quia & homo ipse à te dominus noster Iesus Christus, quem solitarium dicis, non cum deo natus, sed postea à deo dicatur assumptus: ac per hoc totum homini illi gratiam, quando & diuinitatem datam. Neque nos aliud dicimus quàm ꝙ diuina gratia cum diuinitate descēderit: quia & diuina gratia dei sit & largitio quodammodo ipsius diuinitatis, ac donum munificētia gratiarum. Temporis ergo inter nos forsitan putetur magis quàm rei esse di-

ſtantia: quia diuinitatem quam nos cum domino Ieſu Chriſto natam, tu poſtea dicas infuſam. Sed illud eſt quòd natam cum domino diuinitatem negans, nec poſtea fideliter confiteri potes: quia non poteſt vna eademq; res in parte eſſe impia, & in parte probari pia: & eadem in portione fidei, & in portione eſſe perfidiæ. Primum ergo illud à te requiro: dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, qui ex Maria virgine natus eſt, hominis tantum filium, an etiam dei dicas filium? Nos enim, id eſt catholicorum omniũ fides, quam omnes vtrunque hoc & credimus, & intelligimus, & ſcimus & confitemur: quòd & hominis eſt filius, quia ex homine natus eſt: & dei filius, quia ex diuinitate conceptus. Tu ergo vtrunque hoc, id eſt dei filium atque hominis, an tantum hominis eſſe aſſeris? Si tantum hominis, reclamant tibi apoſtoli, reclamant prophetę, reclamat denique ipſe per quem eſt facta concepti, oſpiritusſanctꝰ: Obruitur impudentiſſimum os tuum cunctis diuinorum apicum teſtimoniis: obruitur ſacris voluminibus ſanctis teſtibus: obruitur deniq; ipſo dei euãgelio quaſi diuina manu. Et Gabriel ille magnus, qui in Zacharia vocem incredulam virtute verbi ſui coercuit, multo magis in te blaſphemam atque impiam ſuo ipſo ore damnauit, dicens ad Mariam virginem dei matrem: Spiritus, inquit, ſanctus veniet in te, & virtus altiſſimi obumbrabit tibi. Ideo & quod

nascetur ex te sanctum, vocabitur filius Dei. Vides quòd vt secundum carnem hominis fieret filius Iesus Christus, antè est fili⁹ dei prędicatus? Paritura enim dominum virgo Maria, sancto in se spiritu descendente, & virtute altissimi cooperante concepit. Ac per hoc intelligis, quòd domini saluatorisque nostri inde est origo vnde conceptus: & cum descēdente in virginem totius diuinitatis plenitudine natus sit, filius esse hominis non potuerat, nisi prius dei filius fuisset: & ideo missus ad adnūtiandam sacri ortus natiuitatem, angelus dei cum sacramentum conceptionis antè dixisset, partui ipsi nomen imposuit, dicēs: Ideo & quod nascetur ex te sanctum, vocabitur filius dei: hoc est illius filius nūcupabitur, quo generante est generatus. Dei ergo filius Iesus Christus: quia & à diuinitate genitus: & à diuinitate conceptus. Si autem dei filius, ergo indubitāter deus: si autē deus, ergo gratia dei nō carens: neque enim ea re vnquā caruit, quā ipse fecit. Gratia enim & veritas per Iesum Christū facta est. Omnis ergo in eo gratia, omnis virtus, omnis potētia, omnis diuinitas, omnis deniq; diuinitatis ac maiestatis ipsius plenitudo cū eo atq; in eo semper fuerūt, siue in cœlo, siue in terra, siue in vtero, siue in ortu: nihil vnq̄ deo de deo defuit, sēper enim cū deo deitas, nō loco vnq̄ ab eo, nō tēpore separata: vbiq; enim deus totus, vbique perfectus, non diuisus, non demutatus, non

imminutus eſt: quia nec addi vnquam deo, nec detrahi quicquam poteſt: ſic enim imminutionē deitatis non habet, ſicut nec augmētum. Idem ergo in terris fuit, qui & in cœlis: idem in humilibus, qui in excelſis, idem in hominis exiguitate, qui in dei maieſtate. Et ideo bene apoſtolus Chriſti gratiam nominās, dei gratiam nominabat: Quia Chriſtus totum erat quod deus: omnis in ipſa ſtat hominis cō ceptione dei virtus, omnis diuinitas, omnis diuinitatis venerat plenitudo. Inde enim illi omnis diuinitatis perfectio, vnde & origo. Neque enim vnquam ſine deo fuerat homo ille, qui vtiq; hoc ipſum quod erat, eſſe à deo cœperat. Hoc itaque primum, velis nolis, negare nō potes, quòd dominus Ieſus Chriſtus filius dei ſit: archangelo vtique clamante in euāgeliis: quod ex te naſcetur ſanctum, vocabitur filius dei. Hoc autē poſito, ſcito te quicquid de Chriſto legeris, de Dei filio legere: quicquid de domino aut Ieſu legeris, ad dei filium pertinere. Omnia enim hęc illius nomina, dei filium nominant: omnia hæc eius vocabula, filium dei clamant. Et ideo tu in his omnibus quæcunque audieris, nomen diuinitatis agnoſcens, cum in omnibus videas te dei filium intelligere debere, argumentare ſi placet, quomodo deum valeas à dei filio ſeparare.

IOANNIS CASSIANI de incarnatione domini, liber tertius.

Cribens Romanis diuinus ille ecclesiarũ magiſter,cum argueret, imò defleret Iudęorum,id eſt fratrum ſuorum infidelitatẽ,his verbis vſus eſt: Optabã, inquit, anathema ipſe fieri ego à Chriſto pro fratribus meis: qui ſunt cognati ſecundum carnem, qui ſunt Iſraelitæ:quorum adoptio eſt filiorum,& gloria,& teſtamẽtum, & legiſlatio, & obſequium, & promiſsiones: quorum patres,ex quibus Chriſtus ſecundum carnem, qui eſt ſuper omnia deus benedictus in ſecula.O affectum & fidelisſimi apoſtoli,& piiſsimi propinqui:qui inæſtimabili charitate mori vult & pro cognatis vt proximus,& pro diſcipulis vt magiſter.Et quę tandem cauſa vt mori vellet? vna vtique, vt illi viuerent. Vita autem eorum in quo continebatur?in hoc ſcilicet,vt ipſe ait, vt deum Chriſtum ſecundum carnem natum ex ſua carne cognoſcerent. Et ideo vtique apoſtolus plus dolebat, quia cum illi ex Iſrael natum non intelligerent, qui ex Rom.9.

ſuis æditum plus amare deberent. Ex quibus enim Chriſtus,inquit,ſecundum carnem, qui eſt ſuper omnia deus benedictus in ſecula.Eũ ſcilicet ex illis Chriſtum natũ ait , ſecundum carnẽ, qui ſit ſuper omnia deus benedictus in ſecula.Ex quibus Chriſtus enim,inquit,ſecũdum carnem,qui eſt ſuper omnia deus: Chriſtum vtique ſecundum carnem natum ex illis non negas:ſed idem qui ex illis datus eſt,deus eſt.Quid circumis? quid tergiuerſaris? Chriſtum ex Iſrael natum ſecũdum carnem deum eſſe apoſtolus dicit.Tu doce quando non fuerit.Ex quibus Chriſtus,inquit,ſecundum carnẽ, qui eſt ſuper omnia deus. Vides quia hoc apoſtolus vnitate coniunxerit,ſeparari omnino non poteſt deus à Chriſto. Sicut enim ex illis Chriſtum apoſtolus prędicat,ita deum in Chriſto eſſe confirmat. Aut vtrunque hoc neges neceſſe eſt,aut vtrunque fatearis. Natus ſecundum carnem Chriſtus ex illis dicitur:ſed idem in Chriſto deus ab apoſtolo prædicatur. Vnde & alibi: Deus enim erat in
2.Cor.5 Chriſto, mundum reconcilians ſibi. Diuidi hoc ab alterutro nequaquã poteſt. Aut Chriſtum ex illis æditum denega,aut ex virgine in Chriſto æditum confitere. Qui eſt,inquit,ſuper omnia deus benedictus in ſecula.Sufficere quidẽ fidelibus ad indicandã maieſtatẽ diuinitatis nomen Dei abunde potuit : ſed addendo,ſuper omnia deus benedictus in ſecula,blaſphemiam perfidiæ aſſertionis excluſit:

ne quis scilicet impiorum vocabulum dei interdũ etiam hominibus temporarie dono diuinæ dispensationis indultũ, ad iniuriã summæ diuinitatis assumeret, & contumeliosos deo cõparationibus coaptaret, sicut vtique illud, vbi ad Moysen dicit deus: Dedi te deum Pharaoni. aut illud: Ego dixi, dii estis, cũ hoc Ps.81.
vtiq; euidentissimam indulti nominis habeat significationẽ. Nam vbi dicit, ego dixi: non tã nomen est potestatis, quàm sermo dicẽtis. Sed & illud vbi dicit: Dedi te deum Pharaoni: nõ diuinitatem accipientis, sed potestatẽ dantis exposuit. Nam cum dixerit, dedi, in illo vtiq; significata est dei potestas qui dedit, non diuinitatis natura in eo qui accepit. De deo autẽ ac domino nostro Iesu Christo cũ dicitur, qui est super omnia deus benedictus in secula: & res statim ꝓbatur in verbo, & verbi res demõstratur in nomine: quia dei nomen in dei filio non significatio est adoptionis indultæ, sed veritas proprietasq; naturæ. Itaque inquit idem apostolus: Nos neminẽ ex hoc nouimus secũ- 2. Cor. 5
dum carnem, & si cognouimus secundum carnem Christum, sed nunc iam non nouimus. Bene sibi cũcta sacri sermonis scripta conueniũt, & in omni penitus sui parte: etiã vbi verborum specie non consonant, rerum tamẽ virtute concordant: sicut in hoc quod ait, & si cognouimus Christum secundum carnẽ, sed nũc iam non nouimus: testimoniũ enim dicti pręsentis, confirmatio superioris est, quo dixit:

ex quibus Chriſtus ſecundū carnē, qui eſt ſuper omnia deus benedict⁹ in ſecula. Illic enim poſuit, ex quibus Chriſtus ſecundum carnē: hic autem, & ſi cognouimus Chriſtum ſecundum carnem: illic, qui eſt ſuper omnia de⁹: hic autem, Chriſtum ſecundum carnem, nunc iā non nouimus. Species verborum eſt alia, ſed rei virtus vna: eundem enim quem illic ſecundum carnem natum deum ſuper omnia prædicat, hic ſecundum carnem ſe iam non noſſe cōfirmat. Ideo ſcilicet, quia eundem quē natum in carne nouerat, deum in ſecula confitetur: & ideo à ſe eum ignorari ſecundum carnem, quia ſuper omnia deus. Hoc dicit, Non nouimus iam Chriſtum ſecundum carnem: & hic, non nouimus iā Chriſtum ſecundum carnem. Hoc ait, Quia eſt deus benedictus in ſecula. Aſcendit ergo quodammodo, quaſi in altiorem gradum doctrinæ apoſtolorum prædicatio: licet ſibi ſenſu in vtroque conueniat, ſacramentum tamen perfectæ fidei, quaſi ſententiæ expreſſionem confirmat, dicens: Et ſi cognouimus ſecundum carnem Chriſtum, ſed nunc iam non nouimus: videlicet, quia prius eum & hominem ſcimus & deum, nunc tantum deum. Ceſſante enim infirmitate carnis, nihil in eo iam nouimus niſi virtutem diuinitatis: quia totum in eo virtus eſt maieſtatis diuinæ, vbi eſſe deſiit infirmitas imbecillitatis humanæ. Omne ergo penitus hoc teſtimonio myſterium & ſumptæ carnis, &

perfectæ diuinitatis exposuit. Dicens enim, Etsi cognouimus Christum secundum carnem: sacramentum nati in carne dei locutus est. Adiiciens autem, Nunc iam non nouim⁹: vim depositæ infirmitatis explicuit. Ac per hoc cognitio illa carnis ad significationẽ pertinet hominis: ignoratio autem ad honorem diuinitatis. Hoc est enim dicere, Cognouim⁹ Christum secundum carnem, vt agnosceretur quod fuit quondam secundum carnem: nunc iam non cognouimus postquam esse desiuit. Natura enim carnis in spiritualem est translata substantiam: & illud quod fuerat quondam hominis, factum est totum dei. Et ideo nõ nouimus Christum secundum carnem: quia absorpta per diuinam maiestatẽ infirmitate corporea, nihil sacro resedit corpori, ex quo imbecillitas in eo carnis possit agnosci. Ac per hoc quicquid fuerat prius substãtiæ duplicis, factũ est virtutis vnius. Cum vtique nõ sit dubiũ, Christum qui crucifixus est ex infirmitate nostra, totum verè ex maiestate sua diuina. Quod scilicet apostolus omni scriptorũ suorũ corpore prædicans, bene etiam ad Galatas scribens ait: Paulus apostolus nõ ab hominibus neque per hominẽ, sed per Iesum Christũ & deũ patrem. Vides quàm bene sibi in prioribus præsentibusque cõueniat. Illic enim dicit, nũc iam nõ nouimus Christum secundum carnem: hic ait, non ex hominibus, neque per hominẽ, sed per Iesum Christum. Patet quem Gala. 1.

admodum etiam hic idem quod in superioribus doceat. Dicens enim, missum se nō per hominem, hoc dicit, non nouimus Christum secundum carnē: & ideo non per hominem missum, sed per Iesum: quia per Christum missus, non per hominem missus sum, sed per deum: nomen in eo humanitatis iam non est, in quo totum sibi diuinitas vindicauit. Et ideo cū dixisset missum se non ab hominibus, neque per hominem, sed per Iesum Christum: bene addidit, & deum patrem: hoc est missum se à deo filio esse designās. In quibus vtique licet propter mysteriū sacræ & ineffabilis generationis, duplex sit persona, generantis & geniti: vna tamē est virtus mittentis dei. Et ideo ille missum se à deo patre & deo filio dicens, in personis quidem dualem ostendit numerum, sed in missione vnam docuit potestatem. Sed per Christum, inquit, Iesum, & deum patrē, qui suscitauit eum à mortuis. Præclarus vtique & admirabilis magister: sciens dominum Iesum Christum sicut verum deum, ita & verum hominem prædicandum: ita semper maiestatem diuinitatis in eo prædicat, vt incarnationis confessionem penitus nō relinquat, excludens vtique & phantasma Martionis incarnatione vera, & paupertatem Hebionis diuinitate perfecta: ne scilicet per alterutrum blasphemiæ peruersitate dominus Iesus Christus aut homo penitus sine deo, aut deus sine homine credatur. Bene ergo aposto-

lus missum se sicut à deo patre, ita & à deo filio prædicans, confessionem statim dominicæ incarnationis adiunxit, dicens: qui suscitauit eum à mortuis: verum scilicet incarnati dei corpus, suscitatum à mortuis docens. Iuxta illud: Etsi cognouimus Christum secundum carnem: bene addens, sed nunc iam non nouimus. Hoc enim se in eo nosse dicit secundum carnem, quòd sit à mortuis suscitatus. In eo vero se eum iam non nosse secũdum carnem, quòd cessante carnis fragilitate, in sola eum nouerit dei esse virtute. Fidelis scilicet prædicandæ dominicæ diuinitatis, & satis idoneus testis: qui in principio vocationis suæ cœlitus castigatus, maiestatem suscitati à mortuis domini nostri Iesu Christi, non fide tantum animi sui crederet, sed etiam oculis corporalibus approbasset. Vnde etiam apud Agrippam regem & cæteros mundi iudices Act.26. differens, ita ait: Dum irem Damascum cum potestate & permissu principis sacerdotum, die media in via vidi rex de cœlo supra splendorem solis circũfulsisse me lumen, & omnes qui mecum simul erant: omnesque nos cum decidissemus in terram, audiui vocem dicentem mihi Hebraica lingua: Saule Saule quid me persequeris? durum est tibi contra stimulum calcitrare. Ego autem dixi: quis es domine? Dominus autẽ dixit ad me: ego sum Iesus Nazarenus, quem tu persequeris. Vides quòd eum apostolus, quem in tanto maiestatis ful-

gore viderat, rectè iam se secundũ carnem nõ nosse dicebat. Cum enim iubar illud diuini luminis quod sustinere non potuit, in ipsa sui prostratione vidisset, vox hęc secuta est: Saule Saule, quid me persequeris? Cui quærẽti quis esset, ita euidenti dominus personæ suę significatione respondit: Ego sum Iesus Nazarenus, quem tu persequeris. Te, te inquam hęretice nunc interrogo, te appello: credis de se apostolo, aut non credis? aut si id parum æstimas, credis de se domino, aut non credis? Si credis, finita quæstio est. Hoc enim necesse est quod nos credimus credas. Nos enim iuxta apostolum, & si cognouimus Christum secũdum carnem, sed nunc iam non nouimus. Nos Christum contumeliis non affecimus: nos carnem à deo non separamus, & totum quod Christus est, esse in deo credimus. Tu ergo si idem quod nos credimus credis, eadem necesse est fidei sacramenta fatearis. Si autem à nobis diffides: si neque ecclesiis, neque apostolo, neque ipsi denique de se deo credis: ostende nobis in hoc quod apostolus vidit, quid sit caro, & quid sit deus. Ego enim hic discernere nihil valeo. Video ineffabilẽ illuminationem: video inexplicabilem claritatem: video splendorem humanæ fragilitati intolerabilẽ: & supra id quod ferre mortales oculi queunt, inæstimabilem maiestatem dei luce fulgentẽ. Quæ hic diuisio, quæ hic discretio est? In voce Iesum audimus, in maiestate deum cerni-

mus: quid eſt aliud niſi vt in vna eademque ſubſtãtia deum & Ieſum eſſe credamus? Volo tamen de hoc eodem adhuc aliquid apud te loqui. Dic mihi quæſo: Si tibi nunc perſequẽti fidem catholicam id appareret, quod ignoranti apoſtolo tunc apparuit: ſi te inopinãtem atque ſecurum fulgor ille circundaret, & perculſum atque perterritum ſplendor immenſi luminis conſterneret, lateresque in tenebris oculorum atque errorum tuorũ: quas tibi immenſas & ineffabiles anguſtias pauor mentis augeret? Dic mihi obſecro: cum te imminentis mortis formido premeret, & terror comminantis deſuper maieſtatis vrgeret: audires quoque illud in tanta mentis confuſione dignum perfidia tua nomen: Saule Saule quid me perſequeris? & quærenti tibi quis eſſet, reſponderetur è cœlo: ego ſum Ieſus Nazarenus, quem tu perſequeris: quid diceres? Neſcio, non ad plenum adhuc credo: deliberare amplius mecum volo, quem te eſſe exiſtimem qui è cœlo loquaris: qui me fulgore tuæ diuinitatis obruas: cuius vocem audiam, & maieſtatem ferre non poſſim. Tractandũ mihi de hoc negotio eſt, credendum tibi ſit, an nõ credendum: Chriſtus ſis tu, an deus: ſi deus ſolus ſis, an in Chriſto: ſi Chriſtus ſolus ſis, an ĩ deo. Diſcretionem hanc ſubtiliter obſeruari, & diligenter conſiderari volo, quid credendus ſis, quid iudicandus ſis. Nolo enim aliquid de officio meo perdere: vt cum te vt hominem

despiciam, aliquid tibi diuini honoris impendam. Si ergo vt Paulus tunc apostolus iacuit, prostratus humi iaceres, & fulgore diuini luminis obrutus, extremos spiritus ageres: hæc forsan diceres, hac ociosa loquacitatis garrulitate gannires. Sed quid facimus? quòd aliud tunc apostolo vísum est. Et cum tremens ac semianimis concidisset, dissimulandum vltra non censuit, deliberandum amplius nõ putauit: suffecitque ei quòd ineffabilibus experimentis quē ignorans hominem esse credidit, admonitus deum esse cognouit: non dissimulauit, non distulit: nec male conceptũ errorem, infideli amplius deliberatione suspendit: sed audito è cęlis Iesum domini sui nomine, subdita vt famulus, trepida vt flagellatus, deuota vt conuersus voce respondit: Quid faciã domine? Itaq; paratissima, ac deuotissima fide id statim meruit: vt quem fideliter credidit, eo ipso iugiter nõ careret: & ad quē corde trãsierat, is in cor eius ipse transiret: dicẽte ipso de
2.Co.13 se apostolo: An experimentũ quęritis eius qui in me loquitur Christi? Quo loco volo hęretice, vt mihi disseras, hũc quē loqui apostolus intra se dicit, homo sit an deus? Si homo, quo modo in corde eius corpus loqui poterat alterius? Si deus, ergo iam nõ homo Christus, sed deus: quia cum locutus in apostolo Christus sit, & loqui in eo non potuerit nisi deus: ergo locutus in eo est Christus deus. Vides itaque, nihil esse hic iam quod dici queat,

nec disiunctionem, aut diuisionem aliquã inter Christum fieri & deum posse: quia totus in Christo deus, & totus in deo Christus. Nulla hic recipi disseparatio potest, nulla discisio: vna tantum est simplex, vna tantum pia & sana confessio, adorare, amare, colere Christũ deũ. Vis autem adhuc plenius & cumulatius scire nullam inter deum & Christum esse distãtiam? & eundem penitus deum intelligendum esse quem Christũ? Audi apostolũ ad Corinthios 2.Cor.5
loquentem: Omnes enim nos, inquit, manifestari oportet ante tribunal Christi, vt referat vnusquisque propria corporis, prout gessit, siue bonum, siue malum. Alio loco ad Romanã ecclesiam scribens: Omnes, inquit, stabimus Ro. 14.
ante tribunal dei. Scriptum est enim: Viuo ego Esa.45.
dicit dominus: quia mihi flectetur omne genu, & confitebitur omnis lingua deo. Vides ergo vnum atq; idem tribunal dei futurũ esse quod Christi? intellige ergo indubitanter Christum deũ: & vbi vides inseparabilem penitus Christi ac dei esse substantiam, inseparabilem quoque agnosce esse personam. Nisi fortè quia apostolus, in alia nos manifestandos epistola ante tribunal dei dixit: duo forte tribunalia facias, & alios iudicandos à Christo, alios à deo censeas. Sed hæc friuola & furiosa sunt, & insanientibus insaniora. Agnosce ergo omniũ dominum, agnosce vniuersitatis deum, agnosce in tribunali dei tribunal Christi, agnosce in tribunali Christi tribunal dei. Ama vitã, ama

ſalutem tuam, ama à quo creatus es: metue à quo iudicandus es. Velis enim nolis, manifeſtādus ante tribunal Chriſti es, & ſepoſita impietatis blaſphemia, ac verborum infidelium cātilena, ſi aliud putas tribunal dei eſſe quàm Chriſti: venies ante tribunal Chriſti: & inuenies vtique documento inexplicabili, ipſum tribunal dei eſſe quod Chriſti, totamque in fillo Chriſto, & filii dei maieſtatem, & patris
Ioan. 5. dei poteſtatem. Non enim pater iudicat quēquam, ſed iudicium omne dedit filio: vt omnes honorificent filium, ſicut honorificant patrem. Qui enim negat patrem, & filium: omnis qui negat filium, nec patrem habet: qui confitetur filium, & patrem habet. Diſce itaque inſeparabilem eſſe patris ac filii honorem, inſeparabilem dignitatem; neque honorari filiū ſine patre, nec patrem poſſe ſine filio. Honorare autem deum ac dei filium, niſi in Chriſto vnigenitọ dei filio nullus valet: Quia ſpiritum ipſum vtiq; homo, niſi in ſpi-
Rom. 8. ritu Chriſti habere non poteſt, dicente apoſtolo: Vos autem in carne non eſtis, ſed in ſpiritu, ſi tamen ſpiritus dei habitat in vobis. Si quis autem ſpiritum Chriſti non habet, hic
Ibidem. nō eſt eius. Et iterum: Quis accuſabit aduerſus electos dei? deus qui iuſtificat. Quis eſt qui condemnet? Chriſtus Ieſus, qui mortuus eſt, imò qui reſurrexit. Vides ergo iam, etſi non vis, nullā omnino penitus vel inter ſpiritum dei & ſpiritum Chriſti, vel inter iudicium dei,

& iudicium Christi esse distantiam. Tu elige vtrum malis: alterum enim fieri necesse est, vt aut Christum deum esse fide intelligas, aut in Christo deum damnatione cognoscas. Sed videamus cætera quæ sequuntur. Scribens ad Corinthiorũ ecclesiam idem de quo superius locuti sumus doctor ecclesiarum omnium Paulus, ita locutus est: Iudæi, inquit, signa petunt, & gentes sapientiam quærunt: nos autem prędicamus Christum crucifixum: Iudęis quidem scandalum, gẽtibus autem stultitiam, ipsis autem qui salui fiunt, Iudæis atque gentibus, Christum dei virtutem, & dei sapientiam. O fortissimum fidei magistrum: cui docenti ecclesias, parum etiã hoc loco visum est, vt Christum deum esse diceret, nisi crucifixum addidisset: scilicet vt ad exertissimam ac validissimam fidei doctrinam eundem quem crucifixum diceret, dei sapientiam prædicaret. Non ergo subtilitate aliqua, aut circumitione verborum vsus est: nec in prædicando domini euangelio, crucis Christi nomen erubuit. Et licet hoc scandalum esset Iudæis, & stultitia gentibus, deum audire natum, deum audire corporeum, deum audire passum, deum audire crucifixum: nõ tamen ille propter Iudaici scandali impietatem, virtutem pietatis suæ non enarrauit: aut propter alienę stultitię infidelitatẽ, fidei suæ robur imminuit: sed palàm, constanter, fortiter eum quem caro ædiderat, homines occiderant, lancea perforarat, crux

I. Cor. 1

distenderat, virtutem dei & sapientiam prædicabat, Iudæis quidem scandalum, gentibus autem stultitiam. Sed tamen hoc quod erat aliis scandalum ac stultitia, aliis erat virtus dei & sapiētia. Pro diuersitate enim personarum, erat diuersitas sensuū: & quod expers sani intellectus, & incapax veri boni diffidentia insipiens denegauerat, id intra ipsos animæ recessus sacrum esse ac salutiferum fides sapiēs sentiebat. Dic mihi ergo hæretice, hostis quidem omnium, sed tuus maxime: cui crux domini nostri Iesu Christi, & cum Iudæis scandalum est, & stultitia cum gentibus: qui sacramenta veræ salutis & illorum respuis scandalo, & istorum non sapis stoliditate: cur Pauli apostoli prædicatio, aut paganis stultitia, aut Iudæis scandalum fuit? nunquid potuerat offendere homines, si Christum vt tu asseris, solitarium esse hominem etiam ipse docuisset? Cui enim natiuitas illius, cui passio, cui crux, cui peremptio incredibilis aut grauis esse potuisset? aut quid noui vel inauditi in se Pauli prædicatio fecerat, si id passum hominem Christum esse dixisset, quod passim quotidie in hominibus conditio humana toleraret? Sed illud vtique erat, quod gentilis stultitia non recipiebat, quod Iudaica infidelitas respuebat: quod Christum vtique, quem illi, vt tu, solitarium hominem arbitrabantur, apostolus deum esse dicebat. Hoc erat vtique quod impiorum sensus refutabat, quod perfidorum aures ferre non poterant: in ho-

mine Ieſu Chriſto dei prædicare natiuitatem, dei aſſeri paſſionem, dei annunciare crucem. Hoc vtique erat graue, hoc incredibile: quia hoc erat incredulum humanæ audientiæ, quod inauditum fuerat diuinæ contigiſſe naturæ. Itaque ſecurus es tali hac affirmatione, atque doctrina, quòd nunquam prædicatio tua aut gentibus ſtultitia, aut Iudæis ſcandalum erit. Nunquam tu à Iudęis atque gentibus aut cum Petro crucifigêris, aut cum Iacobo lapidaberis, aut cum Paulo capite plectêris. Non enim habet prædicatio tua illorum offenſionem. Solitarium hominem natum, ſolitarium paſſum aſſeris. Timere non potes, ne perſecutione ſua te illi lædant: cum tu eos tua prædicatione cõfirmes. Sed videamus tamen adhuc aliquid de hoc ipſo. Chriſtus ergo iuxta apoſtolum, virtus dei & ſapientia dei eſt. Quid habes quod reſpondeas? quid habes quo te conferas? Exire hic & progredi nuſquam potes. Chriſtus dei ſapientia eſt, & dei virtus. Ille quem Iudæi inſectati ſunt, quem gentiles riſerũt, quem tu cum illis ipſe perſequeris. Ille inquam, qui & paganis ſtultitia eſt, & Iudæis ſcandalum, & tibi vtrunque: ille inquam eſt dei virtus, & dei ſapientia. Quid habes quod agas? claudes fortaſſe aures ne audias. Hoc & Iudæi apoſtolo prædicante fecerunt. Quid libet facias, Chriſtus in cœlo eſt, & in deo, & cum eo, atque in eo in ſuperioribus, in quo & in inferioribus fuit: perſequi eum iam cum Iudæis non potes.

Sed facis vnum tamen quod potes: persequeris eum in fide, persequeris in ecclesia, persequeris in opinionis impiæ telo, persequeris praui dogmatis gladio. Plus fortè aliquid quàm quidam veterum Iudæorum facis: Christum tu nũc persequeris, postquam eum etiam illi qui persecuti fuerant, crediderunt. Sed minoris criminis forsan putas, quòd iniicere in eum iam manus non potes. Non minus inquã, nõ minus grauis illa est persecutio, in qua eum in suis impii persequuntur. Sed offendit te dominicæ crucis nomen: hoc & Iudæos semper offendit. Exhorrescis deum audire passum: hoc & gentilis error irrisit. Quęro ergo nunc, in qua ab illis parte dissides, cum in hac tibi atque illis peruersitate cõueniat? Sed ego prædicationem hanc dominicæ passionis non solum imminuo, sed quantũ in voto est ac substã tia mea, augeo. Nunc enim qui crucifixus est, non solum virtutem ac sapientiam dei, qua nihil maius est, sed etiam totius diuinitatis ac maiestatis dominum prædicabo. Hoc magis quòd in hoc sermo meus doctrina dei est, dicẽ-
1.Cor.2 te apostolo: Sapientiam loquimur inter perfectos: sed sapiẽtiam non huius seculi, neq; principum huius seculi, qui destruuntur: sed loquimur dei sapientiam in mysterio, quę abscõdita fuit: quã prædestinauit deus ante secula in gloriam nostram: quam nemo principũ seculi huius cognouit. Si enim cognouissent, nunquam dominum maiestatis crucifixissent. Sed sicut

ſcriptum eſt: Quod oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit, quæ præparauit deus his qui diligunt eum. Vides quàm breuiter ſermo apoſtolicus quanta dixerit? Sapientiam ſe loqui dicit, ſed ſapiẽtiam quam perfectè tantummodo ſapientes ſciant, prudentes ſeculi neſciant. Dei enim hoc ait eſſe ſapientiam, quæ ſit diuino tecta myſterio, & ante omnia ſecula in ſanctorum gloriam prædeſtinata: atque ideo eam his tantum qui deum ſapiunt, eſſe cognitam, principibus autem ſeculi huius penitus ignotam. Cauſam autem ſubdidit, qua vtrunque quod dixerat comprobaret, dicens: Si enim cognouiſſent, nunquam dominum maieſtatis crucifixiſſent. Sed ſicut ſcriptum eſt, quod oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit, quæ pręparauit deus his qui diligunt eum. Vides ergo quòd ſapientia dei in myſterio abſcondita, & ante ſecula prædeſtinata, his fuit incognita qui maieſtatis dominum crucifixerunt? his autem cognita qui ſuſceperũt? Bene autem myſterio abſcõditam dicit dei fuiſſe ſapientiam: quia nullus hoc vnquam hominis vel oculus videre, vel audire auris, vel cor potuit cogitare, quòd maieſtatis dominus vel naſciturus eſſet ex virgine, vel venturus in carne, vel omni afficiendus pœnæ, & contumeliæ paſsione. Sed hæc vtique dei dona, ſicut nemo eſt qui, cum eſſent abſcondita in myſterio, ſapere vnquam per ſe poterit: ita

beatus est qui reuelata cognouit. Vnde quicũque eam non agnouerunt, necesse habeantur inter principes seculi: qui autem cognouerunt, inter sapientes dei. Non agnoscit ergo deum in carne natum dominum qui negat: ergo & vos non agnoscitis qui negatis. Sed quidlibet faciatis, quamlibet impiè negatis: nos plus apostolo credim⁹. Et quid apostolo dico? plus deo credimus. Ipsi enim per apostolum credimus, quem locutum in apostolo certi sumus. Dominum maiestatis sermo diuinus crucifixũ à principibus huius seculi dicit, tu negas: & illi negabant deũ se crucifigere qui crucifigebãt. Habẽt ergo qui confitentur, cum confitente apostolo partẽ: habeas tu necesse est cum persequẽtibus portionem. Quid ergo est hic iam quod dici queat? dominum maiestatis crucifixũ apostolus dicit: immuta hoc, si potes: separa nũc, si vales, Iesum à deo. Crucifixum certè à Iudæis Christum negare nõ potes. Sed dominus maiestatis est qui crucifix⁹ est: ergo necesse est, aut Christi affixũ esse in cruce deneges: aut deũ affixũ esse fatearis. Sed fortè offendit te, ꝙ tandiu vnius vel maximè Pauli apostoli testimoniis loquor. Satis mihi idoneus est quem elegit deus: nec enim erubesco eum fidei meæ habere testem, quem deus voluit mundi totius esse doctorem. Sed tamen vt acquiescam in hoc volũtati tuæ, qui habere me forsan præter ea quib⁹ vsus sum testimonia non arbitraris, audi perfectum humanę salutis & sempiternę beatitudinis sacra-

quicũ- antur erunt, deum go & libet s apo s deo mus, omi- prin nega ibet olo bus lici lus es,

mentum, Martham in euangelio prædicantẽ. Quid enim ait? Vtique domine, ego credidi, quia tu es Christus filius dei viui, qui in hunc mundum venisti. Disce à muliere fidem verã: disce æternæ spei confessionem. Habes tamen grande solatium: non erubescas ab ea sacramentum salutis agnoscere, à qua testimonium deus non refutauit accipere. Quòd si autoritas tibi forsan personæ maioris placet: quamuis nullius displicere vel persona vel sexus debeat, cui confessio sacramenti autoritatem facit: quia quamlibet conditio cuiusquam aut locus minor sit, virtus tamen fidei nescit imminui. Interrogemus tamen non incipientem aliquem puerulum, cuius institutio rudis: aut fœminam, cuius fides forsitan videatur incipiens: sed summum illum & inter discipulos discipulum, & inter magistros magistrum: qui Romanæ ecclesiæ gubernaculum regens, sicut fidei habuit, ita & sacerdotii principatũ. Dic nobis ergo, dic nobis quæsumus princeps apostolorum Petre, dic quemadmodum credere ecclesiæ deum debeant: æquum est enim vt doceas nos, doctus à domino, & aperias nobis ianuam, cuius clauem accepisti. Exclude omnes suffodientes cœlestem domum: & eos qui per adulterinas cauernas, & illicitos intrare aditus moliũtur, auerte: quia certum est quòd nullus ostium regni intrare poterit, nisi cui clauis à te in ecclesiis collocata reserarit. Dic ergo queadmodum credere Iesum Christum Ioan. 11

E.

& confiteri communem dominum debeamus. Reſpondebis vtique abſque dubio: Quid me conſulis qualiter dominus confitendus ſit? quum habeas qualiter ſim ego ipſe confeſſus. Lege euangelium, & non requires perſonam meam, cum habeas confeſſionem meam: imò illic habes perſonam meam, vbi confeſſionem meam: quia cum perſona mea autoritatem ſine confeſſione non habeat, autoritas eſt perſonæ meæ ipſa confeſſio. Dic ergo euangeliſta, dic nobis confeſſionem, dic ſummi fidem apoſtoli: hominem ne tantum confeſſus ſit Ieſum, an deum: carnem in eo tantum eſſe dixerit, an dei filium prædicarit? Interroganti ergo domino Ieſu Chriſto, quem eum crederēt, quem confiterentur eſſe diſcipuli, reſpondet primus apoſtolorum Petrus, vnus vtique pro omnibus: idem enim vnius habuit reſponſio, quod habebat omnium fides. Sed primum decuit reſpondere: vt idem eſſet ordo reſponſionis qui erat honoris: & ipſe antecederet confeſsione, qui antecedebat ætate. Quid ergo
Mat.16. ait? Tu es, inquit, Chriſtus filius dei viui. Simplici & ruſtica interrogatione ad confutandum te mihi hæretice vti neceſſe eſt. Dic mihi quæſo, quis ille fuerit, cui Petrus iſta reſpondit? Negare non potes Chriſtum fuiſſe. Interrogo ergo, Chriſtum quem vocas? hominem an deum? hominem vtique abſque dubio: hinc enim omnis eſt tua hæreſis, quia negas Chriſtum filium dei. Et ideo etiam Mariam Chri-

ſtotocon eſſe,non theotocon dicis:quia Chriſti generatrix ſit,non dei. Chriſtum ergo hominem tantum aſſeris, non deum: & ideo filium eſſe eum hominis,non dei. Quid ergo ad hæc reſpõdit Petrus? Tu es,inquit, Chriſtus filius dei viui. Chriſtum hunc quẽ tu hominis tantũ filiũ eſſe aſſeris,ille teſtat⁹ filiũ dei. Cui vis credamus? tibi an Petro? opinor nõ es tam impudẽs,vt præponere te audeas primo apoſtolorũ. Tametſi quid eſt quod tu nõ audeas? aut quẽadmodũ apoſtolũ nõ deſpicias, qui deũ negare potuiſti? Tu es,ergo inquit, Chriſtus filius dei viui. Nunquid hoc ambigui, aut obſcuri aliquid in ſe habet? ſimplex tantum eſt & aperta confeſsio, Chriſtum dei filium prædicat. Negas fortaſſe dictum:ſed euangelia teſtãtur. An mentiri apoſtolum dicis? ſed deteſtabilis falſitas, apoſtolum falſitatis accuſans. An de alio Chriſto aliquo forſan hoc dictum eſſe cõtendis? Sed nouum prodigioſi commenti genus. Quid ergo reliquum eſt? vnũ ſcilicet, vt cum ſcriptum ſit legatur, & verum ſit quod legitur, tandem vel vi vel neceſsitate conſtrictus, cum falſitatem aſtruere non valeas, veritatem impugnare deſiſtas. Sed tamen quia ſummi apoſtoli teſtimonio vſus ſum, quo dominum Ieſum Chriſtum coram deo ipſe confeſſus ſit: videamus quemadmodum confeſſionem eius is quem confeſſus eſt approbarit: quia plus eſt multo quàm quod apoſtolus dixit,ſi dictum illius deus ipſe laudauit. Dicenti

ergo apoſtolo: tu es Chriſtus filius dei viui: quid à domino ſaluatore reſponſum eſt? Beatus es, inquit, Simon Bariona: quia caro & ſanguis nõ reuelauit tibi, ſed ſpiritus patris mei, qui in cœlis eſt. Si diſplicet tibi vti apoſtoli teſtimonio, dei vtere: laudãdo enim deus quod dictum eſt, autoritatem ſuam apoſtolico dicto addidit: ita vt etiãſi dictum illud apoſtoli ore prodiit, ſuum eſſe hoc tamen deus fecerit qui probauit. Beatus es, inquit, Simon Bariona: quia caro & ſanguis non reuelauit tibi, ſed ſpiritus patris mei, qui in cœlis eſt. Ergo in apoſtoli dicto & ſpiritus ſancti, & præſentis filii & dei teſtimonium vides: quid ergo amplius aut quid ſimile requires? Filius laudauit, pater interfuit: ſpiritus reuelauit. Apoſtoli ergo dictũ totius diuinitatis eſt teſtimonium: quia illius neceſſe eſt hoc dictũ autoritatem habeat, quo auctore proceſsit. Beatus ergo es, ĩquit, Simon Bariona: quia caro & ſanguis non reuelauit tibi, ſed ſpiritus patris mei, qui in cœlis eſt. Ergo ſi Petro non caro & ſanguis reuelauerunt iſta & inſpirauerunt, iam intelligis qui inſpirauerit tibi. Si illum ſpiritus dei docuit, qui Chriſtum deum eſſe confeſſus eſt: vides quod tu ſpiritu dæmonis doctus ſis, qui negare potuiſti? Sed tamẽ dictum illud domini, quo collaudauit Petrum, quæ dicta alia conſequuntur? Et ego, inquit, tibi dico: quia tu es Petrus, & ſuper hãc petram ædificabo eccleſiam meam. Vides quod dictum Petri eccleſiæ fides

est? ergo extra ecclesiam sit necesse est, qui fide ecclesiæ non tenetur. Et tibi, inquit dominus, dabo claues regni cœlorum. Fides hęc cœlum meruit: fides hæc claues regni cœlestis accepit. Intellige quæ tē maneant. Introire clauis huiuś ianuam non poteris, qui fidem clauis istius denegasti. Et portæ, inquit, infermi non præualebunt aduersum te. Portæ inferni fides est hæreticorum, imò perfidia. Quātum enim à cœlo inferna distant, tantum ab eo qui Christum deum confessus fuerit, is qui negat. Quæ ligaueris, inquit, in terris, ligata erunt in cœlis: & quæcunque solueris super terram, erunt soluta & in cœlis. Perfecta apostoli fides potestatem quodammodo diuinitatis accepit: vt quę ligasset vel soluisset in terris, vel ligata essent in cœlestibus, vel soluta. Tu ergo qúi contra fidem apostoli venis, cum ligatum te iam in terris videas, superest vt ligatum quoque in cœlis esse cognoscas. Sed longum est ire per singula, quæ prolixissimam & copiosissimam dissertionem numero sui faciunt, etiamsi breuiter strictimq́ue memorentur. Sed vnum addere tamen adhuc tibi apostoli testimonium volo: vt intelligas his quæ ante passionem domini acta sunt, ea etiam quæ post pasśionem sunt secuta congruere. Illapsus in conuentum discipulorum suorum clausis dominus ianuis, cum veritatem corporis sui apostolis declarare voluisset: palpata Thomas apostolus carne illius, tractato latere, exploratisq́ue vulneri-

bus, comperta penitus manifeſtati corporis
Ioā.20. veritate, quid proclamauit? Dominus, inquit, meus & deus meus. Nunquid dixit hoc quod tu dicis? homo & non deus, Chriſtus & non diuinitas? Corpus vtique domini ſui tetigit, & deum eſſe reſpondit. Nunquid diſcretionem aliquam hominis & dei intulit? aut carnem illam theotocon, vt tu ais, id eſt, ſuſceptricem deitatis imaginem nominauit? vel more impietatis tuæ eum quem contigit, non propter ſe, ſed propter eum quem in ſe receperat, venerandum eſſe memorauit? Sed ſubtilitatem hanc diſcretionis tuæ apoſtolus dei fortè non norat: & elegantiam iudicii tui ac differentiam non habebat? homo videlicet ruſticus & imperitus, Dialecticæ artis neſcius, Philoſophicæ diſputationis ignarus: cui ſcilicet inſtitutio domini ſui abunde ſufficiebat: & qui nihil omnino ſciebat niſi hoc quod domino docente cognouerat, Et ideo ſermo ſuus cæleſtis doctrina erat: fides ſua magiſterium diuinum erat: diſiungere, vt tu facis, à corpore ſuo dominum non didicerat: & diuellere à ſeipſo deum penitus neſciebat, Sanctus, ſyncerus, pius: innocentiam, peritiam, fidem illæſam, ſcientiam incorruptam habens: ſenſum cum aſtutia ſimplicem, cum perfecta ſimplicitate ſapientiam totius mali expertem, totius corruptionis ignarum, totius hæreticæ peruerſitatis immunem: & qui formam diuini magiſterii in ſe exprimens, hoc tantum quod

didicerat tenebat. Itaque ille, vt tu forsitan putas, rusticus & imperit⁹ breui te nũc respõsione cõcludit, paucis sermonis sui cõteret. Quid ergo apostolus Thomas tetigit, cum ad palpãdum deũ accessit? Christũ vtiq; absque dubio. Quid autẽ exclamauit? Dominus, inqt, meus, & deus meus. Nunc, si potes, & Christũ à deo separa, & muta dictum hoc, si vales. Da Dialecticam disputationem: da prudentiam mundialem, & stultam illam verbosam calliditatem sapientiam. Verte omnes tete in facies, & contrahe. Quicquid siue animis siue arte valeas, quidlibet dicas, quidlibet facias: exire hinc nusquam vales: nisi hoc quod apostolus tetigit, deum esse fatearis. Et quidem si quo modo possis, immutare forsan historię euãgelicæ prædicationẽ velis: vt nec corpus domini Thomas apostolus contigisset, nec Christum dominum deum dixisse legeretur. Sed immutari quod in euangelio dei scriptum est, nequaquam potest. Cęlum enim & terra transibunt, *Mat.14* verba verò dei non præteribunt. Ecce enim etiam nunc tibi ille qui nunc testatus est Thomas, apostolus clamat: Deus est Iesus quem tetigi, deus est cuius membra palpaui: non ego incorporalia tenui, nec intractabilia tractaui: non spiritum manu contigi: vt de eo tantum credar dixisse, deus est: spiritus enim iuxta domini mei dictum, carnem & ossa non habet. Ego corpus domini mei tetigi: ego carnem & ossa palpaui: ego digitos meos in lo-

cum vulnerum misi: & de Christo meo, quem cõpalpaueram, proclamaui: Dominus meus, & deus meus. Non enim noui inter Christum & deum facere distantiam: inserere sacrilegas opiniones inter Iesum & deum nolo; diuellere à seipso dominum meum nescio. Facesse à me quisquis diuersa sentis, quisquis diuersa loqueris. Ego aliud Christũ quàm deum esse nõ noui: hoc cum coapostolis meis tenui: hoc ecclesiis tradidi: hoc gẽtibus prædicaui: hoc etiã tibi clamo, Christus deus est, Christ9 deus est. Aliud mens sana nõ sentit: aliud fides sana nõ loquitur: diuelli à se diuinitas non potest. Et cum vtiq; quicquid est Christus, deus est, inueniri in deo aliud nõ potest quàm de9. Quid ais tu nunc hęretice? sufficiúntne hęc testimonia fidei etiam summæ infidelitati: an aliquid adhuc addendũ est? & quid vel post prophetas,
Luc. 11. vel post apostolos addi potest? Nisi fortè, vt Iudæi quondam expostulabant, signum tibi de cœlo etiam tu dari postules. Sed petenti hoc tibi illud quod respõsum tunc illis est, necessę est responderi. Generatio praua & adultera signum quęrit: & signũ non dabitur ei, nisi signũ Ionę prophetę. Et vere sufficere tibi signũ hoc vel cum Iudæis crucifigentibus poterat, vt dominum deum nostrum etiam hac re sola doct9 crederes, quam etiam illi qui persecuti fuerãt, crediderunt. Sed tamen quia cælestis signi fecimus mentionẽ, ostẽdam tibi de cęlo signum; & quidem tale, cui nec dæmones vnquam

contradixerũt: dum ipsa veritatis necessitate, licet Iesum corporeum esse cernerent, deũ tamen quod erat esse clamabant. Quid ergo ait euãgelista de domino Iesu Christo? Baptizatus autem, inquit, confestim ascendit de aqua. Et ecce aperti sunt ei cœli, & vidit spiritum descendentem sicut columbam venientem super se. Et ecce vox de cœlis dicens: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacui. Quid ad hæc nunc hæretice ais? Dictum displicet, an persona dicentis? Nec interpretatione certè indiget intelligẽtia allocutionis, nec commendatione verborum dignitas alloquentis. Deus pater est qui dixit: euidens est quod dictum est. Nunquid aut tam impudentem, aut tam sacrilegam vocem proferre poteris, vt dicas de vnigenito Dei filio nec Deo patri esse credendum? Hic est ergo, inquit, filius meus dilectus, in quo mihi complacui. Si tentabis forsitan dicere, vt est dementia, de verbo hoc, non de Christo dictum fuisse. Dic mihi ergo, quis erat qui baptizabatur? verbum an Christus? caro an spiritus? Negare vtique non potes Christum fuisse. Homo ergo ille ex homine ac deo natus, spiritu sancto in virginem descendente, & virtute altissimi obumbrante conceptus, ac sic hominis & dei filius, ille vtique, vt negare non potes, baptizatus est. Si ergo ille baptizatus est, ille nominatus: quia ille vtique nominatus qui baptizatus est. Hic est, inquit, filius meus di-

Mat. 3.

lectus,in quo mihi complacui. Nunquid dici significãtius aut expressius quicquam potest? Christus baptizatus est:Christus ascendit de aqua:Christo baptizato cœli aperti sunt:propter Christum columba descendit super Christum: in corporali specie spiritus sanctus adstitit: Christum pater appellauit. Hoc si de Christo dictum negare ausus es, superest vt nec baptizatum Christum fuisse, nec spiritũ descendisse, nec patrem locutum esse contendas. Sed vrget tamen & premit te ipsa veritas:vt etiam si confiteri eam nolis,tamen negare non possis. Quid enim ait euangelista? Baptizatus autem confestim ascẽdit de aqua. Qui baptizatus est?Christus vtique.Et ecce, inquit,aperti sunt ei cœli.Cui scilicet nisi illi qui baptizatus est, Christo vtique? Et vidit spiritum Dei descendentem sicut columbam venientem super se.Quis vidit? Christus scilicet. Super quem descendit? super Christum vtique. Et vox facta est de cælo, dicens: De quo? de Christo scilicet. Quid enim sequitur? Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacui. Vt omnia illa propter quem facta essent ostenderẽtur, vox consecuta est, dicẽs: Hic est filius meus dilectus. Hoc est dicere: Hic est propter quem cuncta hæc facta sunt. Hic est enim filius meus: propter hunc cæli aperti sunt:propter hunc spiritus meus venit: propter hunc vox mea facta est. Hic est enim filius meus. Dicens enim,hic est filius meus,

quem designabat? illum vtique quem columba tangebat. Quem ergo columba tetigit? Christum scilicet, Ergo Christus. Impleta est vt reor, sponsio mea. Vides ergo profectò hæretice signum tibi de cœlo datum: & quidem non vnum, sed & multa & singularia. Habes enim vnum in apertione cœli, aliud spiritus descensionis, tertium in patris voce. Quæ vtique euidentissimè omnia Christum deum esse declarant; quia eum & reseratio cœlorum deum indicat, & descensio super eum spiritus sancti deum approbat, & allocutio patris deũ esse confirmat. Neque enim vel cœlum nisi domini sui honore patuisset: vel spiritus specie corporali nisi super dei filium descẽdisset: nec pater filium nisi verè filium declarasset: præsertim cum his diuinæ natiuitatis significationibus, quæ non solum veritatem piæ fidei confirmarent, sed etiam prauitatem impiæ opinionis excluderent. Ineffabili enim diuini dicti magnificentia cum expresse ac significanter dixisset pater: hic est filius meus dilectus: addidit etiam illud quod secutũ est: dilectus scilicet, in quo mihi cõplacui. Vtiq; sicut per prophetã deũ fortẽ, & deum magnũ iam prædicauerat: ita hic dicens, filius meus dilectus in quo cõplacui, super proprii filii sui nomen etiã dilecti & cõplaciti sibi filii nomẽ adiecit; vt proprietatẽ diuinæ videlicet naturæ nominũ significaret adiectio: & id ad honorẽ filii dei peculiariter pertineret, qđ nulli oĩno

homini cōtigiſſet. Itaque ſicut illa propria ac peculiaria in perſona domini noſtri Ieſu Chriſti fuerunt, quòd cœli aperti ſunt, quòd eum deus pater cunctis videntibus per aduentantem atque aſtantem columbam quaſi manu quodammodo ſua tetigit: & quia digito indicante monſtrauit dicens, Hic eſt filius meus: ita illud quoque proprium ei ac ſingulare, quòd peculiariter patri complacitus nominatur: vt peculiarem vtique naturæ ſignificationem peculiaria additamenta monſtrarēt, & proprietatem vnigeniti filii etiam cognominum proprietas confirmaret, quam iam honor ſignorum præcedentium comprobaſſet. Sed iam libelli iſtius finis ſit. Neq; enim dictum hoc dei patris augeri humanis ſermonibus, aut exæquari poteſt. Nobis de domino Ieſu Chriſto filio ſuo, ſatis per ſe ipſe deus pater idoneus teſtis eſt dicens: Hic eſt filius meus. Tu ſi cōtradicendum his Dei patris vocibus putas: illi à te neceſſe eſt contradici, qui eum euidentiſſima declaratione filium ſuum eſſe ab omni mundo fecit agnoſci.

IOANNIS CASSIANI de incarnatione domini, Liber Quartus.

Onſummatis libellis tribus quaſi fideliſſimis atq; opulentiſſimis teſtibus, vt aperte quorũ veritas nõ humanis tantum, ſed etiam diuinis teſtimoniis locupletata eſt, ſufficere quidem nobis ad cauſæ probationem, per diuinam autoritatem abundè poterant: cum ipſa vtique per ſe cauſæ ſuæ autoritas diuina ſufficiat. Sed tamen quia plena eſt his teſtimoniis ſacrorum voluminũ ſeries: vbi tot teſtes ſunt, quot ſententiæ: imò vbi ipſa ſcriptura ſacra, quaſi vnum quodammodo diuini oris eſt teſtimonium: adcumulanda quædã adhuc putauimus, non pro neceſſitate approbationis, ſed pro facultate rerum & copia: vt quicquid neceſſarium non eſſet defenſioni, totum proficeret ornatui. Ergo quia ſuperioribus libris dominum Ieſum Chriſtum nõ propheticis tantum atque apoſtolicis, ſed etiã euangelicis teſtimoniis, cum in carne atque in terra eſſet, deum probauimus: nunc eum qui in

carne natus est, etiam ante carnis susceptionẽ deum fuisse monstremus: vt intelligas cõsentientibus, & quasi conclamantibus sibi diuinorũ voluminũ testimoniis, eundẽ te in natiuitate corporea & hominẽ debere credere &
Rom. 8 deum, quẽ ante natiuitatẽ corpoream tantum deum: & quem post æditionẽ virginis in corpore deum, eundẽ ante partum virginis verbũ deum. Disce ergo primum ab apostolo totius mundi magistro, eum qui est sine exordio deũ filium dei, in fine mundi, id est in temporum plenitudine, filium hominis factum esse. Ait
Gal. 4. enim: At vbi venit plenitudo temporis, misit deus filium suũ factum ex muliere, factum sub lege. Dic mihi ergo nunc, antequam dominus Iesus Christus ex matre Maria nasceretur, habuit deus filium, aut non habuit? Negare non potes quin habuerit: neque enim vnquam aut sine patre filius, aut sine filio pater: quia sicut ex patre filius, ita ex filio pater dicitur. Vides ergo quod dicente apostolo, misit deus filium suum, suum vtique suum, vt ipsius verbis vtar apostoli, suum filium deus misit. Neque enim aut alienũ atque filium misit, quia suũ misisse
Exo. 4. dicitur: aut omnino mittere potuit, si nõ erat qui mitteretur. Misit ergo, inquit, filium suũ, factum ex muliere. Ergo & quia misit eũ, misit qui erat: & quia suũ misit, non alienũ vtique, sed suũ misit. Vbi ergo illud est tuum calliditatis terrenæ argumentũ: nemo anteriorẽ se parit? Nunquid enim non antiquior Maria

dominus?nũquid non antiquior filio hominis dei filius?nunquid non antiquior denique homine ipſo deus?cũ vtique nullus hominũ non ex deo. Vides ergo quòd nõ ſolum antiquiorẽ ſe Maria peperit:non ſolum inquã antiquiorẽ ſe,ſed auctorẽ ſui, & procreans procreatorem ſuũ.Facta eſt parentis parens: quia quàm prõptum vtique fuit deo natiuitatẽ homini tribuere,tã promptum ſibi:quàm facile vt hominem naſci faceret, tã facile vt ipſe ex homine naſceretur. Neque enim circumſcripta eſt in perſona ſua poteſtas dei,vt quod dei in omnibus licet,non liceat in ſe,& qui vtique in natura deitatis ipſius id habet, vt omnia poſſit deus,in ſua tantũ perſona id non habet vt ſit deus in homine. Sequeſtratis ergo ac repudiatis friuolis & caducis terrenarũ argumentationum ſtoliditatibus, ſimplici tantummodo iuſtificationi ac nudæ credendum eſt veritati: & his tantum de deo teſtibus fides accommodanda,quos deus miſit,& in quibus ipſe de ſe, vt ita dixerim,prædicauit. Aequum eſt enim vt de agnitione illius ipſi credamus,cuius ſcilicet totũ eſt quod de eo nouimus:quia agnoſci vtique deus ab homine non potuit, niſi agnitionem ſibi ipſe tribuiſſet. Et ideo iuſtum eſt vt totum credamus de eo quod ſcimus,cuius eſt omne quod ſcimus: quia ſi ei non credimus à quo ſcimus, fit vt omnino nihil ſciamus, dum ei non credimus per quem ſcimus. Itaq; quia ſuperiore teſtimonio patuit, quòd

deus filium suum misit, & is filius hominis factus est, qui semper filius dei fuit: videamus an idem apostolus alibi simile aliquid testimonio huic dixerit: vt lucens iam per se veritas, duplicata testimoniorũ luce plus luceat.
Rom. 8 Ait idem ergo apostolus: Misit Deus filiũ suũ in similitudine carnis peccati. Vides vtique apostolum non casu aliquid aut inconsiderata voce dixisse, vt id quod semel dixerat præteriret: quia scilicet nec cadere in eũ casus aut incõsiderantia poterat, in quo plenitudo diuini cõsilii & sermonis habitabat. Quid ergo ait? Misit deus filium suum in similitudine carnis peccati. Idem iterat, idẽ inculcat dicens: Misit deus filium suum. Eximius vtique & admirabilis magister, sciens in hoc totum penitus catholicę sacramentum fidei contineri: vt natus in carne dominus, & missus esse in hunc mũdum dei filius crederetur: hoc etiã atque etiã clamitat dicens: Misit deus filium suum. Nec mirum si ad euangelizandum dei aduentum peculiariter missus, sic prędicauit, cum id etiã ante legem lator legis ipse clamauerit, dicẽs:
Exo. 4. Obsecro domine, prouide alium quẽ mittas. Quod in Hebræorũ voluminibus multò euidentius legitur: Obsecro domine, mitte quẽ missurus es. Pius vtique propheta, & totius in se generis humani affectum habens, eum qui mittendus à patre ad redemptionem ac salurem omnium erat, vt quàmcelerrime mitteretur, quasi totius à deo patre humanæ carnis

vocibus poſtulabat, dicens: Obſecro domine, mitte quem miſſurus es. Miſit ergo, inquit, deus filium ſuũ in ſimilitudine carnis peccati. Bene cum miſſum eum in carne diceret, peccatũ ab eo carnis excluſit. Miſit enim, inquit, Deus filium ſuum in ſimilitudine carnis peccati: hoc eſt, vt in vera carnis ſuſceptiõe agnoſceretur veritas non fuiſſe peccati: & quantum ad corpus, veritas intelligeretur: quantum ad peccatum, ſimilitudo peccati. Quia cum omnis caro peccatrix ſit, ille autem ſine peccato carnem habuerit: ſimilitudinem peccatricis carnis in ſe habuit, dum in carne eſſet: veritate autẽ peccati caruit, quia ſine peccato fuit. Miſit ergo, inquit, deus filium ſuum in ſimilitudine carnis peccati. Vis ſcire quàm bene hoc apoſtolus prædicarit, audi quemadmodum hoc in os apoſtoli, quaſi ex ipſius dei ore defluxerit, dicẽte domino: Non enim miſit deus filium ſuum in mundum, vt iudicet mundum, ſed vt ſaluetur mundus per ipſum. Ecce ipſe, vt vides, dominus miſſum ſe à deo patre ad ſalutem humani generis proteſtatur. Quòd ſi euidentius declarandum putas, quem filium ad ſaluandos homines Deus miſerit, quamuis proprius atque vnigenitus Dei filius nõ niſi vnus ſit: & cum filium ſuum miſiſſe dicitur, vnigenitum vtique ſuum miſiſſe monſtratur. Audi tamen Dauid prophetam, eum qui ad ſalutem humanam miſſus ſit euidentiſſime deſignãtem. Miſit, inquit, ver-

Ioan.3.

Pſ.106

bum ſuum, & ſanauit eos. Nunquid vertere hoc ad carnē potes? vt dicas ad ſanandum humanum genus hominem tantum à Deo miſſum. Non potes vtique: reclamat enim tibi cum omnibus ſcripturis ſacris Dauid propheta, dicens: Miſit verbum ſuum, & ſanauit eos. Vides ergo ad ſanādos homines verbum miſſum eſſe: quia licet per Chriſtum ſanitas data ſit, verbum tamen Dei in Chriſto fuit, quod per Chriſtum cuncta ſanauit: ac ſic vnito per ſacramentum incarnationis Chriſto & verbo dei, factus eſt Chriſtus & verbum dei vnus ex re vtraque filius Dei. Quod vtique apoſtolus Ioannes declarare apertè volens: Miſit, inquit, deus filium ſuum ſaluatorem mundi. Intelligis quomodo inſeparabili connexione deum hominemq́ue coniūxerit? Chriſtus enim qui ex Maria natus eſt, ſaluator abſque dubio appellatur, ſecundum illud:
Luc. 2. Quia natus eſt vobis hodie ſaluator, qui eſt Chriſtus dominus. Hic autem ipſum quod miſſum eſt verbum dei, ſaluatorem nominat, dicens: Miſit deus filiū ſuum ſaluatorem mūdi. Patet itaque quòd per ſacramentum vniti cum homine verbi dei, & verbum quod ad ſaluandum miſſum eſt, ſaluator dicitur: & ſaluator in carne natus, per verbi vtique conſortiū Dei filius nuncupatur: ac ſic indiſcreta vtriuſque nominis maieſtate, quia vnitus eſt cum homine deus, quicquid eſt homo & deus, totum penitus nuncupatur deus. Et ideo idem

apostolus bene subdidit, dicēs: Quisquis crediderit, quia Iesus est filius Dei, Deus in illo manet, & charitas dei in eo perfecta est. Illum verè prædicat credere, illum plenum diuina asserit charitate, qui Iesum filium dei credit. Filium autem dei verbum dei esse testatur: ac per hoc vnum atque idem penitus vult intelligi vnigenitum verbum dei, & Iesum Christum filium dei. Vis autē plenius scire, quāuis Christus secundū carnem verè ex homine homo natus est: tamen propter ineffabilem sacramēti vnitatem, qua vnitus cum deo homo est, nullam penitus inter Christum & verbū esse distantiam? Audi dominicum euangelium, imò potius audi ipsum descendentem deum: Hæc est, inquit, vita æterna, vt cognoscant tē solum verum deum, & quem misisti Iesum Christum. Superius audisti verbum dei ad sanandos homines missum esse: hic autem audis eum qui missus, Iesum Christum esse. Separa hoc si potes: cum videas tantā vnitatē Christi & verbi esse, vt non solum vnitū cum Christo verbum, sed etiam propter vnitatem ipsam Christus iam verbū esse dicatur. Sed parum hoc elucere forsitan putas: non quia parum luceat, sed quia infidelitas tenebrosa semper ipsa sibi etiam in luce tenebras facit. Audi itaq; paucis sermonibus omne hoc vnitatis dominicæ sacramentū apostolum complectentem. Vnus, inquit, dominus noster Iesus Christus, per quē omnia. Iesu bone, quāta est autoritas

1.Ioā. 4

Ioā. 17.

1.Co. 8.

in verbis tuis?tua enim ſunt quæ à tuis per te dicuntur.Ecce hoc apoſtoli dictum quàm pau cis quanta complectitur? Vnus,inquit,dominus Ieſus Chriſtus,per quem omnia.Nũquid ad prædicandum tanti myſterii ſacramentum aliqua circumitione verborum vſus eſt? aut id quod intelligi à nobis voluit, longæ orationis narratione tractauit? Vnus,inquit,dominus noſter Ieſus Chriſtus, per quē omnia. Simplici tantum & breui locutione arcanum tantæ maieſtatis edocuit: hac ſcilicet fiducia, qua ſciebat ſermonem ſuum in negotio Dei longis argumentationibus non egere, & fidē dictis ſuis diuinitatem dare.Sola enim ad dictorum confirmationem,rerum ſufficit demō ſtratio,quando probatio in autoritate dicentis eſt.Vnus,ergo inquit,dominus Ieſus Chri ſtus, per quem omnia. Conſidera vbi hoc de verbo patris legeris, quod de Chriſto legis.
Ioan.1. Omnia, inquit euangelium, per ipſum facta ſunt: & ſine ipſo factum eſt nihil. Apoſtolus dicit,per Chriſtum omnia:euangelium dicit, per verbum omnia. Nunquid repugnant ſibi ſermones ſacri? Non vtique, ſed vnum atque eundem intelligi voluit & apoſtolus Chriſtũ per quem omnia creata dixit, & euangeliſta
**Videtur hic aliquid deeſſe.* verbum per quod omnia facta eſſe memorauit. Oportuerat itaque quiſquis es. * Audi inquam quid ipſe de ſe verbum dei deus pronunciarit. Nemo,inquit,aſcendit in cœlum,
Ioan.3. niſi qui de cœlo deſcendit, filius hominis qui

eſt in cœlo. Et iterum: Si videritis, inquit, filium hominis aſcendentem vbi erat prius. Filium hominis è cœlo deſcendiſſe memorauit. Quid eſt? quid muſſitas? Negato hoc, ſi hoc vales. Sed rationem dicti quæris: non reddo interim: Deus hoc dixit: deus locutus eſt, verbum illius ſumma ratio eſt. Remoueo argumenta, remoueo diſputationes: ſola mihi ad credulitatem ſufficit perſona dicentis. Non licet mihi de fide dicti ambigere, nõ licet deliberare. Quid mihi quærere quomodo verũ ſit quod deus dixit: cum dubitare non debeã, quin verum ſit quod deus dixerit? Nemo, inquit, aſcendit in cœlum, niſi qui deſcendit de cœlo filius hominis, qui eſt in cœlo. Verbum vtique patris ſemper in cœlo fuit: & quomodo ille filium hominis ſemper in cœlo fuiſſe memorauit? Intellige ergo quòd eum filium hominis eſſe docuit, qui ſemper dei filius fuit: cum vtique eum qui filius hominis nuper extitit, in cœlo ſemper fuiſſe confirmet. Huc accedit maius aliud, quòd eundem filium hominis, id eſt verbum dei quod deſcendiſſe de cœlo dixit, etiam tunc cum in terra loquitur, in cœlo eſſe teſtatur. Nemo, enim inquit, aſcendit in cœlum, niſi qui de cœlo deſcẽdit filius hominis, qui eſt in cœlo. Quis quæſo eſt qui hoc loquitur? Chriſtus vtique. Vbi autem tũc erat cum loqueretur? in terra ſcilicet. Et quomodo ſe & è cœlo cum natus eſt deſcendiſſe, & cum loquitur, in cœlo eſſe teſtatur: & eun- Ioan. 6.

dem filium hominis esse dicit? cum vtique & è cęlo nisi deus descendere non potuerit: & cũ in terra loquitur, in cęlo vtique nisi per Dei infinitatem esse non possit. Aduerte ergo tandem & percipe, quòd idem est filius hominis qui verbum dei: quia & filius est hominis, dũ ex homine vere nascitur: & verbum dei, dum idem qui in terra loquitur, manet semper in cęlo. Ac sic humanæ est natiuitatis, quòd filiũ se hominis vere dicit: diuinæ autem infinitatis, quòd è cęlo penitus non recedit. Et ideo bene apostolus instar diuinorum verborũ do-
Eph.4. cens: Qui enim, inquit, descendit, ipse est & qui ascendit super omnes cælos, vt impleret omnia: & ipsum descendisse dicit quem ascẽdisse. Descendere autem è cęlo nõ potuit, nisi verbum dei. Quod vtique cum in forma dei esset, exinaniuit semetipsum, formam serui accipiens, in similitudinem hominum factus, & habitu inuentus vt homo: humiliauit semetipsum, factus obediens vsque ad mortem, mortem autem crucis. Descendit ergo è cęlo verbum dei: ascẽdit autem filius hominis: ipsum ait ascendisse quem descendisse. Ergo vides quòd idem & filius hominis qui verbum dei. Et ideo secundum diuini verbi magisterium intrepidè iam & incunctanter & filius hominis è cęlo descendisse, & dominus maiestatis crucifixus esse dicẽdus est: quia secundũ suscepti corporis sacramentum, & filius dei factus est fili⁹ hominis, & in filio hominis crucifixus

est dominus maiestatis. Et quid plura? lõgum est de singulis multa dicere: dies enim me deficiet, si omnia quæ ad hanc rẽ afferri possunt, conquirere aut explicare tentauero. Reuoluẽda enim hoc volenti scriptura omnis, ac relegenda est. Nam quæ sunt quæ non pertineant ad hoc? cum omnia scripta sint propter hoc. Breuiter ergo ac strictim nõnulla dici necesse est, vt dici possint: & enumeranda quædã magis quàm explicanda, ac damnis, vt ita dicã, damna redimenda. Cum propter hoc vtique conueniat aliqua transcurri, necesse sit propè cuncta reticeri. Venit ergo, inquit saluator in euangelio, venit filius hominis saluare quod perierat. Et apostolus: Fidelis, inquit, sermo, & omni acceptione dignus: quòd Iesus Christus venit in mundum peccatores saluos facere, quorum primus ego sum. Sed & Ioannes euangelista: In propria, inquit, venit, & sui eum non receperunt. Vides ergo quòd scriptura alibi filium hominis, alibi Iesum Christum, alibi verbum Dei in mundum venisse prædicat? Intellige itaque dissimilitudinem appellationum esse, non rerum: & in diuersa nominum specie vnam esse virtutem. Nam licet venisse in mundum nunc filius hominis, nunc dei nominetur, id est verbum: vnus tamen in vtroque nomine designatur. Nã cum vtique secundum euangelistam is in mundum venerit, per quem ipse factus est mundus: & filius hominis factus sit, qui est mũdi creator

Luc. 19 *1. Tim. 1.* *Ioan. 1.*

Deus:nõ intereſt quid in ſingulis nominetur qui deus in omnibus intelligitur.Non præiu dicat enim diuinitati dignatio aut voluntas ſua:cum hoc vtique magis diuinitatem ipſam cõprobet:quia quicquid voluit,hoc fuit. Ergo & quia voluit,in mundũ venit: & quia voluit,homo natus eſt: & quia voluit,filius hominis appellatus eſt. Omnia enim ſicut vocabula ſunt,ita virtutes dei. Nõ ĩminuit in illo diſſimilitudo nominis vim poteſtatis. Quicquid libet dictus fuerit,in cunctis vnũ eſt: ſit licet in ſpecie vocabulorũ aliqua diuerſitas, non eſt in virtute nominũ niſi vna maieſtas. Verùm,quia hactenus euãgelicis vel maximè atque apoſtolicis quaſi nouis teſtibus vſi ſumus:nũc de prophetis veteribus proferamus: admiſcentes interdũ antiquis noua: vt intelligant omnes, ſcripturã ſacrã venturũ in carne dominũ, toto quodãmodo ſuo corpore, quaſi vno ore clamaſſe. Ait itaque eximius ille & admirabilis tam munere Dei diues, quàm teſtimonio, cui vni admodum contigit ſanctificari antequam naſci, Hieremias propheta: Hic eſt, inquiens, Dominus noſter: non
Baru. 3 reputabitur alius præter eum: qui inuenit omnem viam diſciplinæ, & dedit eam Iacob puero ſuo, & Iſrael dilecto ſuo. Poſt hæc in terris viſus eſt, & inter homines conuerſatus eſt. Hic eſt,ergo inquit,deus noſter. Vides à propheta deum quaſi manu indice oſtendi,& quaſi digito ſignificante monſtrari?

Hic eſt,enim inquit,deus noſter.Dic mihi ergo, quem deum his ſignis propheta tunc atq; indiciis demonſtrabat?nunquid nam patrem? Et quid neceſſe erat oſtendi eum quem ſe omnes noſſe credebant? Non enim Iudæi deum tunc ignorabant: quia ſub dei lege viuebant. Sed id agebatur vtique, vt filiũ deum noſcerent. Et ideo bene propheta eum qui omnem diſciplinam inueniſſet, id eſt, legem dediſſet, videndum in terris, id eſt, venturum in carne dicebat:vt quia eum qui legem dediſſet,deum eſſe Iudæi non dubitarent: eum qui in carne venturus eſſet, deum eſſe cognoſcerent: cum eum vtique quem legiſlatorem deum crederent, videndum inter homines per ſuſceptionem humanæ carnis audirent: eodẽ ipſo quoque ſcriptura ſacra per prophetam aduentum proprium pollicẽte: Quia ego ipſe qui loque- Eſa.52.
bar,ecce adſum. Nõ reputabitur,inquit,alius præter eum. Pulchre his propheta præuidens peruerſa dogmata, omnem ſenſum hæreticæ peruerſitatis excluſit, dicens: Non reputabitur alius pręter eum.Hic eſt enim vnus ex deo in deum natus: cuius iuſſione vniuerſitatis opus ſecutum eſt: cuius voluntas rerum ortus eſt:cuius imperium mũdi fabrica eſt: qui cuncta dixit,& facta ſunt:cuncta mãdauit,&creata ſunt. Hic ergo vnus eſt ad patriarchas loquens,in prophetis manens, ex ſpiritu conceptus,natus ex virgine Maria: in mundo viſus, inter homines conuerſatus, affigẽs ligno cru-

cis chirographum peccatorum, triumphans in semetipso, aduersarias nobis inimicasque virtutes morte occidens, resurgendi fidem omnibus tribuens, gloria sui corporis corruptionem humanæ carnis interimens. Vni ergo hæc domino Iesu Christo peculiaria sunt: & ideo non reputabitur alius ad eum: quia vnus in hac gloriæ ac beatitudinis singularitate deus ex deo natus est. Id ergo prophetica doctrina tunc agebatur, vt vnitus à cunctis dei patris filius disceretur: & cum ad filium non reputari deum alterum audirent, vnum vtique in patre ac filio deum esse cognoscerent. Post hæc, inquit, in terris visus est, & cum hominibus conuersatus est. Vides quòd euidenter hic aduentus domini ac diuinitatis designatur? Nunquid enim pater vnquam, qui non nisi filio tantum visibilis esse legitur, aut in terris visus est, aut in carne æditus, aut inter homines conuersatus est? Non vtique. Intelligis ergo quòd omnia hæc de filio dei dicta sunt. Nam & cum vidẽdum in terris deum propheta dixerit: & alius prẹter filium non sit visus in terris: non de alio hoc absque dubio propheta dixit, quàm in quo dictum postea res probauit. Cum enim videndum vtique deum dixerit, non de alio hoc verè dicere potuit, quàm qui verè postea visus fuit. Sed de hoc satis hactenus: nunc ad alia transeamus.
Esa. 45. Labor, inquit Esaias propheta, labor Aegypti & negociatio Aethiopiæ, & Sabaim viri sub-

limes ad te trāſibunt,& tui erunt: poſt te ambulabunt, vincti manibus pergent,& te adorabunt, teque deprecabuntur: quoniam in te eſt deus,& non eſt præter te deus. Tu es enim deus noſter,& neſciebamus,deus Iſrael ſaluator. Quàm bene ſibi diuina ſemper ſcripta conueniunt. Superior enim propheta dixit, hic eſt deus noſter: iſte autem, tu es deus noſter. In illo vtique diuina doctrina,in hoc humana confeſſio eſt. Alter perſonam magiſtri docentis, alter perſonam populi confitentis explicuit.Pone enim nunc docentem quotidie in eccleſia, ſicut facit, Hieremiam prophetam, ac dicentem de domino Ieſu Chriſto, hic eſt deus noſter: quid aliud vtique reſponderet cuncta eccleſia, ſicut facit, quàm id quod alius propheta ad dominum Ieſum dixit,tu es deus noſter? Ita vt bene præſenti cõfeſſioni etiam præterita ignorantia poſſit adiungi,dicente populo:tu es deus noſter,& neſciebamus.Bene enim hi qui prius dæmonicis ſuperſtitionibus occupati, ignorabant deum, conuerſi ad fidem dicere poſſunt: tu es deus noſter,& neſciebamus.Quòd ſi ex Iudæorum magis perſona probari tibi idipſum cupis:cõſidera poſt infœlicem ignorātiam, & impiam perſecutionem conuertentes ſe ad fidem,& agnoſcentes deum paſſim populos Iudæorum: &vide an recte dicere poſſint:tu es de⁹ noſter, & neſciebamus.Sed ego addo aliud:vt tibi nõ ex confitentibus tantũmodo Iudæis,ſed etiam

ex negantibus probem. Interroga enim eos qui perdurant adhuc in sacrilegio Iudæos, an sciant vel credāt deum. Scire vtique se, & credere confitebuntur. At contrà interroga an credant filium dei: negabunt profectò & blasphemabunt. Vides ergo quòd de eo hoc propheta dixit, quem Iudęi & nescierunt semper, & adhuc nesciunt: non de eo quem vtique & credere se putant & confiteri. Et ideo bene hi qui ex Iudæis ad fidem post ignorantiam veniunt, dicere possunt: tu es deus noster, & nesciebamus. Recte enim hi qui post ignorantiā credunt, nescisse se dicunt, quem adhuc non credentes se nescire contendunt. Palàm enim est, quòd eū nescisse se prius dicunt, post ignorantiam confitentes, quem adhuc nesciunt denegantes. Labor, inquit, Aegypti & negociatio Aethiopiæ, & Sabaim viri sublimes ad te transibunt. In his diuersarum nationum vocabulis aduentum creditur harum gentiū significari: nemini dubium est. Transisse autem ad Christū gētes, negare nō vales: vtpote quæ nomine Christianitatis indepto, non fide tātum ad dominū Iesum Christū, sed etiā ipso nomine transierūt. Quia cum idē quot sunt vocentur, factū est quod erat fidei opus, nominis sacramentū. Ad te, inquit, transibūt, & tui erūt: post te ambulabunt, vincti manicis pergent. Sicut sunt vincula coercionis, ita sunt vincula charitatis: secundum illud quod ait dominus: Oseæ 11 Attraxi eos in vinculis charitatis. Verè enim

magna ſunt hęc vincula,& ineffabilis charitatis:quibus qui alligantur, gaudēt catenis ſuis. Vis ſcire hoc verū eſſe ? audi apoſtolū Paulum gaudentem & exultantem vinculis ſuis, cum ait:Obſecro vos ego vinctus in domino. Et illud obſecro:cum ſis talis vt Paulus ſenex, nūc autem & vinctus Chriſti Ieſu. Vides quantum gaudebat vinculorum ſuorū merito, quorum etiam nos deus prouocabat exemplo. Non dubium eſt autē,in quibus eſt domini amor,vnū eſſe dominicæ vinculationis affectum,ſecundū illud: Multitudinis autē credētiū erat cor vnū & anima vna. Te,inquit,adorabunt,tęque deprecabuntur:quoniā in te eſt deus,& nec præter te deus. Dictum prophetæ & apoſtolus euidenter expoſuit dicēs: Quoniam deus erat in Chriſto,mundum reconcilians ſibi. In te ergo eſt deus,inquit,& non eſt pręter te deus. Bene propheta dicens,in te eſt deus,non tantū eum qui præſens eſſet,ſed etiā eum qui eſſet in pręſenti mōſtrauit:habitantē ſcilicet ab eo in quo habitaret, naturæ ſignificatione, non vnitatis abnegatione diſtinguens. Tu,inquit, deus,& neſciebamus, deus Iſrael ſaluator. Quamuis multis iam ſcriptura & euidentibus ſignis, de quo loqueretur,oſtenderet: expreſſit tamē manifeſtiſſime in ſaluatoris nomine Chriſti nomen: quia idē ſaluator vtique qui Chriſtus,dicente angelo: Quia natus eſt vobis hodie ſaluator, qui eſt Chriſtus dominus. Ieſum enim Hebraicè ſaluatorem interpretari nemini du-

Eph.4. Act.4. 2.Cor.5 Lucæ 2.

bium est: sicut angelus sanctæ Mariæ virgini protestatur; dicens: Et vocabis nomen eius Iesum: ipse enim saluum faciet populum suum à peccatis eorum. Ac ne forte eum hoc modo saluatorem diceres prædicatum, quo de aliis

Iudic.3. dictum est: Et suscitauit eis dominus saluatorem Othoniel filium Chenez. & iterum: Susci

Ibidem. tauit eis dominus saluatorem Aod filium Gera. adiecit: Ipse enim saluum faciet populum suum à peccatis eorum. Non autem humanæ opis redimere populum à captiuitate peccati: quod illi soli vtique possibile est, de quo di-

Ioan.1. ctũ est: Ecce agnus dei, qui tollit peccata mundi. Cæteri enim non suum populum, sed dei: & non à peccatis, sed ab hostibus saluauerunt. Tu, ergo inquit, deus noster, & nesciebamus, deus Israel saluator. Quos magis putas hoc dicere? quibus hoc magis putas cõuenisse? Iudæis an gentibus? Si Iudæis: Iudæi vtiq; Chri

Esa.1. stum non cognouerunt, secundum illud: Israel autẽ me non cognouit, & populus mẽ non in-

Ioan.1. tellexit. Et illud: Et mundus per ipsum factus est, & mundus eum non cognouit: in propria venit, & sui eum non receperunt. Si autem gẽtibus: palàm est quòd Christum gẽtilitas idolis occupata nesciuit: quamuis illa nec patrem scierit: sed tamen etiamsi nunc nouit. Vides ergo quòd siue ex gentibus sit credens populus, siue ex Iudæis, bene pro se vterq; dicit: Tu es deus noster, & nesciebamus, deus Israel saluator. Quia & gentes colentes prius idola,

ignorabant deum:& Iudæi negantes dominũ, ignorabant filiũ dei. Ac per hoc bene de Chriſto tam illi quàm iſti dicũt:Tu es deus noſter, & neſciebamus. Quia tam illi neſciebant deũ qui non credebant,quàm illi filium qui negabant.Sic ergo Chriſtus credendus eſt,vt veritas loquitur,vt diuinitas proteſtatur,vt Chriſtus denique ipſe prædicat, qui vtrunque eſt. Quid interſerere te infœlix furor inter deum & Chriſtũ niteris? quid ſeparare corpus ſuum à filio dei appetis,& ipſum à ſe deum diuidere conaris?vnita diſſecas,& coniuncta diſcernis. Verbo dei de deo crede: nulla enim re melius confiteri diuinitatẽ dei omnino poteris,quàm ea ipſa de ſe ſicut diuinitas docuit,voce fatearis.Scitote enim iuxta prophetam:quia dominus ipſe eſt deus, qui inuenit omnẽ viã diſciplinæ:qui vtique & in terris viſus eſt,inter homines conuerſatus eſt.Ipſe lumen fidei in mũdum intulit: ipſe lucem ſalutis oſtendit. Deus enim dominus,& illuxit nobis.Hũc ergo crede,hunc dilige, hunc confitere. Quia quando ei, vt ſcriptum eſt, omne genu flectetur, cæleſtium & terreſtrium & infernorum ; & omnis lingua confitebitur,quia dominus Ieſus Chriſtus in gloria eſt dei patris: velis nolis, negare non poteris , quia dominus Ieſus Chriſtus in gloria eſt dei patris. Hæc enim perfectæ confeſsionis perfecta virtus eſt , deum ac dominum Ieſum Chriſtũ ſemper in dei patris gloria confiteri. Amen.

Pſal. 107.

Phil. 2.

IOANNIS CASSIANI de incarnatione domini, liber quintus.

Iximus libro primo hæresim Pelagianæ hæreseos disciplinã atq; imitatricem, id omnib' modis tẽtasse atq; pugnasse, vt dei filius dominus Iesus Christus, natus ex virgine, homo tãtũmodo solitarius crederetur: & arrepta postmodum virtutis via id eum piè religioseq; viuendo obtinuisse, vt dignus per hanc vitę sanctimoniam fieret, cui se maiestas diuina sociaret: ac sic exclusa ab eo penitus sacræ originis dignitate, sola ei tantummodo meritorum relinqueretur electio. Id adnitentes vtique ac laborantes, vt eo quasi in plebem omnium misso, & velut in turbam humani generis aggregato, id per bonorum actuum cõuersationem mereri omnes homines posse dicerent, quicquid bene viuendo ille meruisset. Pestifera scilicet ac lethalis assertio: quæ & deo vera derogans, & hominibus falsa promittens, in vtroque esset damnabilis mendacii: dum & sacrilegii iniuria deum afficit, & hominem in spem

falsæ præsumptionis inducit. Peruersissima scilicet atque impiissima assertio, mortalitati donans quod non erat, deo tollens quod erat. Huius ergo pernitiosæ ac mortiferæ prauitatis hæc quæ nunc orta est recens hæresis, quasi rediuiuos quodammodo suscitans cineres, in veteribus fauillis nouum mouit incendiũ. Solitarium quippe hominem natum esse asserit dominum Iesum Christum. Et ideo quid necesse est vt requiramus, an in consequentibus eius peruersitatis sit quæ est in capite ipso sceleris vnius? Superfluum quippe est expectare in posterioribus qualis sit, quæ expectandi omnino causas iam in principio non reliquit. Quæ enim ratio est explorare, an in similitudinem superioris hæreseos eadem promittat homini, quæ (quod immanissimum scelus est) eadem tollit deo? Ita vt penè impium sit, cum videamus quid præcesserit, requirere quid sequatur: quasi vero aliqua in consequentibus causa afferri possit, qua se probet non esse impium qui negaret deum. Ait ergo, vt sæpe iam diximus, noua hęresis, dominum Iesum Christum hominem tantummodo solitarium, ex virgine natum esse: & ideo Mariam Christotocon, non theotocon esse appellandam: quia sit Christi mater, non dei. Addit præterea sacrilegę assertioni quàm praua argumenta, tam friuola, dicẽs: Nemo anteriorẽ se parit. Quasi verò vnigeniti dei natiuitas à prophetis prædicta, à seculis prænuntiata, humanis sit tra-

ćtanda aut æſtimanda rationibus. Aut vero ipſa, quiſquis es ô hæretice, cui de partu ſuo calumniaris, virgo Maria propriis hoc quod aćtum eſt egerit conſummaritq́ue virtutibus: vt ei in tanta re, ac tanto opere imbecillitas obiiciatur humana. Si quid itaque in hac re per hominis opus aćtum eſt, humanas quære rationes. Si autem totum quod aćtum eſt, dei virtus eſt: quid impoſſibilitatem expećtas humanam, vbi efficientiam vides eſſe diuinam? Sed de hoc tamen plenius poſtea. Nunc quod pauló anterius dicere cœpimus exequamur: vt omnes ſciant in Pelagianis cineribus ignes quærere ſe, & nouis ſacrilegorum flatibus fauillas veteres excitare. Dicis ergo Chriſtum hominem tantummodo ſolitarium natum eſſe: Hoc vtique & illa quam in primo libro eui denter oſtendimus, Pelagianæ impietatis hæreſis prędicauit, Chriſtum hominem tantummodo ſolitarium natum eſſe. Addis præterea, dominum ipſum omnium Ieſum Chriſtum theotocon imaginem appellandum, id eſt non deum, ſed ſuſceptorem dei: ſcilicet vt eum non propter ſe quia ſit deus, ſed quia deum in ſe ſuſcipiat, honorandum putas. Hoc vtique illa etiam quam ante dixi hæreſis aſſerebat, Chriſtum non propter ſe colendum, videlicet quia deus eſſet, ſed quia bonis ac piis aćtibus deum in ſe habere meruiſſet. Ergo vides Pelagianum te virus vomere, Pelagiano te ſpiritu ſibilare. Vnde conuenit, vt de te non tam iudi-

candum quàm iudicatum esse videatur: quia cum eiusdem erroris sis, necesse est eiusdem quoque etiam damnationis esse credaris. Vt non dicam illud interim, quòd imperiali statuæ comparans, in tantam sacrilegii impietatem ac blasphemiam prorupisti, vt recte admodum etiam Pelagium, qui penè omnes impietates vicerit, hac amentia vicisse videaris. Ais ergo Christum theotocon imaginem appellandũ, id est, non propter se eũ quia sit de⁹, sed quia deum in se susceperit honorandum. Hoc modo ergo nihil inter eum & omnes qui fuerunt sanctos homines esse asseris: quia omnes vtiq; sancti homines deũ in se habuerunt. Siquidẽ & in patriarchis deũ fuisse, & in prophetis deum locutũ non ignoramus. Omnes deniq; nõ dico apostolos, martyres, sed omnes quoque sanctos dei, & seruos dei habere in se spiritum dei credimus, secundum illud: Vos 2.Cor.6 estis templum dei viui, sicut deus dixit: Inhabitabo in eis. Et iterum: Nescitis quia tem- 1.Cor.3 plum dei estis, & spiritus dei habitat in vobis? Et per hoc omnes theotoci sunt: ac sic hoc modo cunctos admodũ Christo similes, & deo pares dicis. Sed absit hæc abominandi erroris impietas, vt facturæ suæ factor, vt famulis suis dominus, vt terrenæ fragilitatis deus terrestrium & cęlestium cõparetur: & hæc ei ex beneficiis suis iniuria fiat, vt qui habitatione sua dignatur hominem, idcirco idem quod homo esse dicatur. Quinimò hoc inter illum

intereſt & ſanctos omnes, quod inter habitaculum & habitatorem: quod vtique vt habitetur non habitaculi eſt, ſed habitatoris, in cuius ſcilicet arbitrio eſt & ædificatio habitaculi, & vſus: id eſt vel vt velit habitaculum ipſum facere, vel vt cum fecerit, dignetur habitare.
2.Cor. 13. An experimentum quæritis, inquit apoſtolus, eius qui in me loquitur Chriſti? & alibi: Neſcitis quia Chriſtus Ieſus in vobis eſt? niſi forte reprobi eſtis. Et iterum: In interiore inquit homine habitare Chriſtum per fidem in cordibus veſtris. Vides quid interſit inter doctrinam apoſtolicam & blaſphemiam tuam? Tu in Chriſto deum velut in homine habitare dicis: ille Chriſtum ipſum in hominibus habitare teſtatur. Quod profectò, vt tu ais, caro & ſanguis facere non poſſunt: ſcilicet vt ex hoc ipſo quo eum deum tu eſſe negas, deus probetur. Nam cum eum qui in homine habitet deũ non neges, neceſſe eſt vt eum quem in hominibus habitare cognoſcimus, euidentiſsime deum eſſe credamus. Omnes ergo ſiue patriarchæ, ſiue prophetæ, ſiue apoſtoli, ſiue martyres, ſiue denique ſancti omnes, habuerunt quidem in ſe deum, & omnes filii dei facti ſunt, & omnes theotoci fuerunt: ſed diuerſa vtique multò diſsimiliq́ue ratione. Omnes enim credentes deum, filii dei ſunt per adoptionem, vnigenitus autem filius per naturam: qui non ex materia aliqua eſt à patre genitus; quia omnis res, & omnis rerum materia, per vni-

Ibidem.

Eph. 3.

genitum dei filium eſt, non ex nihilo, quia ex patre: non quaſi partus, quia nihil in deo vacuum atque mutabile: ſed ineffabiliter atque inæſtimabiliter deus pater in his quæ ingenita in ſe erant, vnigenitum ſuum genuit: ac ſic ab ingenito ſummo & ſempiterno patre, vnigenitus ſummus & ſempiternus eſt filius: idem habendus in carne, qui habetur in ſpiritu: idē credendus in maieſtate, qui naſciturus in carne. Non diuiſionem aliquam aut diſciſsionem ſui fecit, vt ſe ex parte aliqua non naſcēte pars ſui aliqua naſceretur: aut aliquid in eo diuinitatis poſtea ſuperueniret, quod in eo natum ex virgine non fuiſſet. Omnis enim, iuxta apoſtolum, omnis in Chriſto plenitudo diuinitatis habitat corporaliter. Col. 2. Non quia aliquando habitauerit, & aliquando non habitauerit: nec quia poſtea fuerit, & antè non fuerit. Alioquin ad illam Pelagianę hæreſeos impietatem deuoluimur: vt dicamus ex certo tēpore habitantem in Chriſto deum: tum in eum ſuperueniſſe, quādo ille vita & conuerſatione id promeruerit, vt in ſe virtus diuinitatis habitaret. Hominum ergo hominum ſunt hæc, non dei: vt inquantum humana imbecillitas valet, deo ſe humilient, deo ſubdant, dei ſe habitaculum faciant, & habere hoſpitem atque habitatorē deum fide & pietate mereantur. Quia prout quis idoneus munere dei fuerit, ita eum diuina gratia muneratur. Prout ſi quis dignus putatur deo, ita dei fruitur aduentu, ſecundū illā

Ioã.14. domini promiſſionem: Si quis diligit me,ſermonem meum ſeruabit: & ego & pater meus veniemus ad eum,& manſionem apud eum faciemus. Longè autem alia de Chriſto res atq; ratio eſt: in quo omnis plenitudo diuinitatis habitat corporaliter: & qui ita diuinitatis plenitudinem in ſe habet,vt cunctis de ſua plenitudine largiatur: qui inhabitante in ſe diuinitatis plenitudine, ita ipſe in ſingulis ſanctorũ habitat,prout eos dignos ſuo putarit habitaculo: & ita omnibus de plenitudine ſua tribuit, vt ipſe in plenitudine ſua iugiter perſeueret: qui vtique etiam cum in corpore ſuo in terra eſſet,animabus tamen ſanctorũ omnium inerat: cęlos,terras,mare,omnem deniq; vniuerſitatem infinitate potentiæ ſuæ ac maieſtatis implebat: & ita totus in ſeipſo erat, vt eum tamen mũdi vniuerſa non caperẽt. Quia quamlibet magna ſint & ineffabilia quæ facta ſunt, nulla tamen tam capacia & immenſa ſunt, quæ ipſum poſsint capere factorem. Iſte ergo eſt de quo propheta dicit: Quoniam in te eſt deus, & non eſt præter te deus. Tu es enim deus noſter, & neſciebamus, deus Iſrael ſaluator: qui in terris vtique poſtea viſus eſt, & cum hominibus cõuerſatus eſt. De quo etiã
Pſal.21. Dauid propheta ex perſona ipſius dicit: De ventre matris meæ deus meus es tu. Oſtendẽs vtique quòd nunquam homo ille dominicus ſine vnitate dei fuerit: in quo ipſo ſtatim virginis vtero plenitudo diuinitatis habitaret.

Sicut & alibi idem propheta: Veritas, inquit, de terra orta eſt, & iuſtitia de cęlo proſpexit. Vt intelligeremus ſcilicet proſpiciente è cęlis filio dei, id eſt adueniente ac deſcendente, iuſtitiam natam eſſe è carne virginis: non phantaſiam corporis, ſed veritatem. Ipſe eſt enim veritas, ſecundum illud ipſius teſtimoniũ veritatis: Ego ſum veritas, & vita. Ergo quia anterioribus libris veritatem hanc, id eſt dominum Ieſum Chriſtum natum ex virgine deum probauimus: nunc vt libello abhinc proximo inſtituimus, eum qui ex virgine naſciturus eſſet, ſemper deum prænunciatum eſſe doceamus. Ait itaq; Eſaias propheta: Quieſcite ab homine, cuius ſpiritus in naribus eius: quia in quo reputatus eſt ipſe. vel vt (atque euidẽtius) in Hebræo eſt: quia excelſus reputat⁹ eſt ipſe. Pulchre autẽ dicẽs, quieſcite, verbo vim prohibentis inquietudinẽ perſecutionis expreſſit. Quieſcite, inquit, ab homine, cuius ſpiritus in naribus eius: quia excelſus reputatus ipſe eſt. Nunquid non vna eademque ſententia & humani corporis ſuſceptionem, & dei locutus eſt veritatem? Quieſcite, inquit, ab homine, cuius ſpiritus in naribus eius: quia excelſus reputatus eſt ipſe. Nónne tibi quæſo palàm alloqui perſecutores domini videtur, dicens; Quieſcite ab homine, quem perſequimini: quia hic homo dei eſt? Et licet in humilitate humanæ carnis appareat, in celſitudine tamen diuinæ magnificentiæ perſeuerat. Bene

Pſal. 84
Ioã. 14.
Eſa. 2.

autem dicẽs propheta: Quiescite ab homine, cuius spiritus in narib⁹ eius:certissima humani corporis significatione hominẽ demõstrauit. Intrepide vtiq; ac fiducialiter: vtpote qui tam cõstãter veritatẽ hominis assereret quàm dei:quia hæc fides vera est & catholica,credere dominũ Iesum Christum ita substantiã veri corporis,sicut veritatem perfectæ diuinitatis habuisse.Nisi fortè in illo aliquid ambigẽdum putes,quia excelsum pro deo posuit:cum vtiq; hic mos scripturæ sacræ sit excelsum pro
Psal.45 deo dicere,sicut illud prophetæ:Dedit vocem suam excelsus, & mota est terra. Et, Tu solus
Psal.82. excelsus,super omnem terram.Esaias quoque
Esa.51. qui hæc dicit; Excelsus & sublimis habitans æternitatẽ. In quo manifeste intelligendũ est: cum illic excelsum sine vlla adiectione dei posuerit,quòd etiam hic deum in excelsi nomine nuncuparit. Ergo quia euidenter per prophetam sermo diuinus dominum Iesum Christum & hominem & deum prænunciauit: videamus an veteribus testimoniis etiam nunc
1.Ioã.1. conueniant & concordent noua. Quod fuit, inquit apostolus Ioannes, à principio, quod audiuimus,quòd vidimus oculis nostris,quod perspeximus, & manus nostræ palpauerunt de verbo vitæ, & vita manifestata est: & vidimus,& testamur,& annunciamus vobis vitam æternam, quæ erat apud patrem, & apparuit nobis. Vides quemadmodum vetera recentibus roborentur, & antiquam præ-

nunciationem nouæ prędicationis confirma-
tio cõsequatur? Esaias dixit: Quiescite ab ho
mine, cuius spiritus in naribus: quia excelsus
reputatus est ipse. Ipse Ioannes autem: Quod
fuit, inquit, à principio, quod audiuimꝰ, quod
vidimus oculis nostris, quod perspeximus &
manus nostræ palpauerunt. Ille persequendũ
à Iudæis hominem esse dixit: hic palpatũ ho-
minem humanis manibus prędicauit. Ille eũ-
dem quem hominem annunciarat, Deum ex-
celsum prædixit: hic eum quem palpatum ab
hominibus esse docuit, deũ in principio sem-
per fuisse memorauit. Ergo euidentissimum
est, quòd ambo dominum Iesum Christum &
hominem manifestarunt & deum: quia eun-
dem postea hominem quem semper deum: ac
per hoc hominẽ & deum, quia hominẽ ipsum
deum. Quod fuit ergo, inquit, in principio,
quod audiuimus, quod vidimꝰ oculis nostris,
quod perspeximus, & manus nostræ palpaue-
runt de verbo vitæ, & vita manifestata est: &
vidimus, & testamur, & annunciamus vobis
vitam æternam, quæ erat apud patrem, & ap
paruit nobis. Vides quot indiciis, quot mo-
dis, quàm variis, quàm multiplicibus dilectis
simus ille ac deuinctissimus deo apostolus, sa-
cramentum diuinæ incarnationis insinuet? Iã
primũ quòd eum qui in principio semper fue
rit, visum in carne esse testatur. Deinde ne id
quod auditum ac visum dixerat, parum incre
dulis videretur, palpatum quoque, id est ta-

ctum atque tractatum tam suis quàm cætero-
rum manibus confirmauit. Bene vtiq; per ma
nifestationẽ assumptę carnis, opinionẽ Mar-
tionitarum, ac Manichæi errorem excludens:
ne quis phantasiam ab hominibus visam cre-
deret, cùm palpatam corporis veritatem à se
apostolus prædicasset. Deinde addit, verbum
vitæ, & vitã manifestatam: hoc se vidisse, hoc
annũciare, hoc protestari, simul scilicet & exe
quens officium fidei, & ingerens terrorẽ incre
dulitati: vt cum ille vtique protestatur se præ-
dicare, sibi nõ imputaret periculum suum qui
noluisset audire. Annunciamus vobis, inquit,
vitam æternã, quæ erat apud patrem, & appa-
ruit nobis: hoc quod apud patrẽ semper fuit,
hominibus apparuisse: hoc quod in principio
semper fuit, ab hominib⁹ visum esse: hoc quod
verbum vitæ sine exordio erat, palpatum hu-
manis manibus docuit esse. Vides quot mo-
dis, quàm variis, quàm multiplicibus, quàm
indiuiduis, quàm apertis ita sacramentum vi-
tæ cum deo carnis exposuit, vt nemo alteru-
Heb.13. trum dicere omnino possit, qui non vtrunque
memoraret. Quod ipse quoque apostolus ali-
bi euidentissimè: Iesus enim, inquit, Christus
heri & hodie, ipse & in secula. Hoc est illud
vtique quod superiore testimonio dixit: quod
erat à principio, hoc manus nostræ palpaue-
runt. Non quia palpari spiritus per se possit:
sed quia verbum scilicet caro factum in ho-
mine quodammodo, cui vnitum fuerat, pal-

pabatur. Et ideo idem Iesus heri & hodie: id est idem ante exordium mundi, qui in carne: idem in præterito, qui in præsenti: idem quoque etiam in secula, quia idem per omnia qui ante omnia. Et hoc totum domin⁹ Iesus Christus. Et quomodo idem ante mundi ortum, qui nuper ortus scilicet? quia idem in homine nuper ortus, qui ante ortum omnium deus. Et ideo Christus totũ nominatur quod deus: quia tãta est Christi & dei vnitas, vt nemo vtique iam omnino possit vel Christum dicens, non deum in Christi nomine dicere: vel deum dicens, non Christum in dei nomine nuncupare. Ac sic vnito sibi penitus per maiestatem sacræ natiuitatis vtriusque substantiæ sacramento, quicquid erat, scilicet homo & deus, factum est totum deus. Vnde apostolus Paulus videns reuelatis fidei oculis totum in Christo inexplicabilis maiestatis arcanum, ita locutus est, inuitans ad referendam deo gratiã agnoscentes beneficia dei populos: Gratias, inquit, agẽtes patri, qui dignos nos fecit portione sortis sctõrũ in lumine, qui eripuit nos de potestate tenebrarũ, & transtulit in regnũ filii dilectionis suæ: in quo habemus redemptionem per sanguinem ipsius, remissionem peccatorum: qui est imago dei inuisibilis, primogenitus vniuersæ creaturæ: quia in ipso cõdita sunt vniuersa in cælis & in terra, visibilia & inuisibilia, siue throni, siue dominationes, siue potestates: omnia per ipsum & in ipso Colos. 1

creata sunt,& in ipso constant.Et ipse est caput corporis ecclesiæ,qui est principium,primogenitus ex mortuis, vt sit in omnibus ipse primatum tenens;quia in ipso complacuit omnem plenitudinem habitare, & per ipsum reconciliare omnia in ipsum, pacificans per sanguinem crucis eius,siue quæ in cęlis, siue quæ in terris sunt.Nunquid & hoc aliqua interpretationis adiectione indiget? cum ita copiosè & euidenter expressum sit, vt in se non solum rerum fidem,sed etiam expositionis habeat claritatem.Gratias enim agere nos patri iubet:magna vtique causa agendæ gratiæ adiecta:quia dignos nos fecerit portione sanctorum,& ereptos de potestate tenebrarũ trãstulerit in regnum filii dilectionis suæ:in quo habeamus redemptionem & remissionem peccatorum:qui sit imago dei inuisibilis,primogenitus vniuersæ creaturæ:quia in ipso ac per ipsum creata sint omnia:quorum vtique sicut factor ipse, ita etiam gubernator sit. Et quid post hæc?Ipse est,inquit,caput corporis ecclesiæ:qui est principium, primogenitus ex mortuis.Resurrectionem quasi generationem scriptura nominat : qa sicut generatio vitã creet, ita resurrectio generet ad vitam. Vnde etiam resurrectio ipsa regeneratio nũcupatur, secũ-
Mat.19 dum illud domini testimonium ; Amen dico vobis,quòd vos qui secuti estis me, in regeneratione cũ sederit filius hominis in sede maiestatis suæ, sedebitis & vos super sedes duode-

cim iudicantes duodecim tribus Israel. Ergo primogenitum ex mortuis eum dicit, quem superius inuisibilem Dei filium atq; imaginem prædicauit. Quis autē imago inuisibilis dei? nisi vnigenitus verbum dei. Et quomodo is resurrexisse ex mortuis dicitur, qui imago ac verbum dei inuisibilis nominatur? Et quid tamen adhuc additur? Vt sit, inquit, ipse primatum tenens: quia in ipso complacuit omnem plenitudinem habitare, & per ipsum reconciliare omnia in ipsum, pacificans per sanguinē crucis eius, siue quæ in cęlis, siue quæ in terra sunt. Nunquid indiget primatu vniuersorum creator omnium? aut principatu eorū quæ à se facta sūt, ipse qui fecit? Aut nūquid dici de verbo potest, vt in eo qui sit primogenitus ex mortuis, complacuerit omnem plenitudinem habitare? qui vtique vnigenitus filius dei, & verbum dei ante vniuersa rerum exordia, patrem inuisibilem in se habens, ita prius omnē plenitudinem in se habuit, vt esset ipse omniū plenitudo. Et quid postremo? Omnia, inquit, pacificans per sanguinem crucis eius, siue quę in terra, siue quæ in cælis sunt. Manifestauit vtiq; apertissimè de quo diceret, quē primogenitum ex mortuis nominasset. Nunquid enim per verbi aut spiritus sanguinem reconciliata ac pacificata sunt omnia? Non vtique. neque enim in naturam cadere impassibilem res vlla potuit passionis, aut fundi sanguis valuit nisi hominis, aut mori alter quàm homo

& tamen idẽ qui in ſequentibus mortuus dicitur, ſuperius imago dei inuiſibilis prædicatur. Quomodo ergo & hoc? ſcilicet quia id omni modo ab apoſtolis cautum eſt, ne aliqua videretur in Chriſto eſſe diuiſio, & vnitus in filio hominis filius dei inciperet per erraticas interpretationes duas habere perſonas, ac per prauas atque impias opiniones, qui eſſet ſcilicet in ſe vnus, duplex fieret in nobis. Et ideo pulchre ac mirabiliter ab ipſo vnigenito filio dei vſque ad vnitum filio dei filium hominis prædicatio apoſtolica deſcendit: vt ſicut ipſe rerum ordo, ita etiam doctrinæ ſermo decurreret. Ita cuncta inſeparabili connexione, & quaſi quodam ponte continuans, vt ſine vlla penitus diuiſione & interuallo eum quem in principio mundi legeres, in fine temporis inuenires: neq; vlla omnino diſtractione impiæ diſceſſionis admiſſa, vnũ in carne atque alium in ſpiritu filium dei crederes. Cum ita apoſtolicum magiſterium, deum pariter atque hominem per ſacramẽtum corporeæ natiuitatis vniſſet, vt eundem tibi reconciliantẽ in cruce omnia demonſtraret, quem ante exordiũ mũdi imaginẽ dei inuiſibilis prædicaſſet. Quod quidem apoſtoli dictũ ſit: tamen doctrina domini eſt. Idem enim hoc in apoſtolo ad Chriſtianos, qui conſimile illud in euangelio ad Iu-
Ioan. 8. dæos per ſe locutus eſt, dicẽs: Nunc autẽ quæritis me interficere hominem, qui veritatem vobis locutus ſum, quam audiui ab eo. Neque

enim ego à me venio:sed ille me misit.Et deũ vtique se & hominem esse indicans. Hominem in hoc,quòd hominem esse se prædicat. Deum in hoc,quòd missum se esse confirmat. Apud eũ enim necesse est semper fuerat à quo venerat:& ab eo venerat à quo se missum esse dicebat.Vnde etiã illud fuit,quod dicentibus ad se Iudæis: Quinquaginta annos nondũ habes, & Abraham vidisti? Conuenientissima æternitatis ac maiestatis suæ voce respondit, dicens: Amen amen dico vobis, priusquam Abraham fieret,ego sum. Quęro ergo, cuius dictũ hoc velis esse?Christi vtique absque dubio. Et quomodo qui natus recenti tempore fuerat,ante Abraham se esse dicebat? Per illũ scilicet cui vnitus erat penitus,verbũ dei, vt intelligerẽt omnes quanta esset Christi ac dei vnitas:cum quicquid deus in Christo diceret, totum iam sibi diuinitatis vnitas vindicaret. Bene autẽ cõscius æternitatis suę, illa in corpore tunc Iudæis voce respondit, qua quõdã Moysi locutus fuerat in spiritu.Hic enim ait: Priusquã Abraham fieret, ego sum.Moysi autem:Ego sum qui sum.Admirabili vtique diuinæ naturæ æternitatem sermonis magnificentia prędicauit:quia nihil de deo tam conueniens dici potest, quàm vt semper esse dicatur: quia esse nec præterit initium, nec futuri terminum habet. Et ideo aptissimè hoc de æterni dei natura dicitur, quod æternitati optimè coaptatur. Quæ quidem

Ibidem.

Exo.3.

dicat, dicens: Neque tentemus Christum, sicut quidam illorum tentauerunt, & à serpentibus perierunt. Omnes quoque sanctos qui vixerunt sub lege veteris testamenti, beatus apostolus Petrus per gratiam domini nostri Iesu Christi prædicat esse saluatos. Exi itaque, effuge hinc si potes, tu quisquis ille es qui rabido ore ac blasphemo spiritu furens, nihil interesse admodum inter Adam & Christum putas, & qui eum etiam post partum virginis deum denegas. * Ioannes: Omnis, inquit, qui soluit Iesum, ex deo non est, & hic est Antichristus. Agnoscísne eum hęretice? Agnoscis de te iam palàm & designanter dixisse? Nemo enim ita soluit Iesum quàm qui non confitetur deũ. Cùm enim in hoc omnis ecclesiæ fides, & omnis cultus sit, Iesum deum verum fateri: quis magis venerationem eius & cultũ soluere potuit, quàm qui totum in eo quod omnes colimus, denegauit? Caueas ergo obsecro caueas, ne quis etiam te Antichristum dicere queat. Conuiciari me, aut maledicere putas? Non meum est quod loquor, ecce euangelista dicit: Omnis qui soluit Iesum, ex deo non est, & hic est Antichristus. Si non soluis Iesum, & deum non negas, Antichristum te nullus dicere potest. Si autem negas, quid accusas quòd Antichristum te quisquam esse dicat? Tu hoc de te, tu inquam dum negas, ipse dixisti. Vis scire hoc verum esse? Dic mihi Iesum cum ex virgine nasceretur, quid velis, hominem

1. Io. 4.

* *Desideratur hic quædam.*

fuiſſe an deum? Si deum tantum, ſoluis vtique Ieſum: qui in eo hominem vnitum deo fuiſſe deneges. Si autem hominem, ſoluis vtique nihilominus: qui ſolum tantũmodo, vt facis, hominem natum eſſe blaſphemes. Niſi fortè exiſtimas quòd nõ ſoluas Ieſum, qui fuiſſe deum in eo denegas: qui ſolueris vtique etiam ſi natum cum deo hominem denegares. Sed exemplis forſan hoc manifeſtius velis fieri, accipe de vtroque. Manicheus extra eccleſiã eſt, qui Ieſum deum tantũ fuiſſe aſſerit: Hebion, quia hominem. Vterque enim negauit ac ſoluit: alter ſolum dicẽdo hominem, alter tantũmodo ſolum deum. Quia licet diuerſa dixerint, par tamen eſt ipſius diuerſitatis impietas. Niſi ꝙ ſi vlla inter malorũ magnitudinem poteſt eſſe diſcretio, iniurioſior blaſphemia tua eſt, quæ ſolum hominem aſſerit, quàm illa quæ ſolum deum: quia licet vtrunque malum ſit, contumelioſius tamen eſt diuina domino quàm humana rapuiſſe. Fides ergo hęc tantũ catholica hæc tantum vera eſt, dominũ Ieſum Chriſtũ ſicut deum ita hominẽ, & ſicut hominem ita & deũ credere. Omnis enim qui ſoluit Ieſum, ex deo non eſt. Soluere autem hoc eſt, quod vnitum eſt in Ieſu, velle rumpere: & quod indiuiduũ, ſeparare. Quid autem in Ieſu vnitũ & indiuiduum? Homo vtique & deus. Ergo ille Ieſum ſoluit, qui hęc ſeparauerit atque diſruperit. Alioquin ſi non diſrumpit ac ſeparat, ergo nec ſoluit. Si autẽ ſeparat atque diſrum-

pit, ille vtique soluit. Et ideo omni homini in hanc blasphemiam atque insaniam prorumpẽti, ipse pro se in euãgelio dominus Iesus illud quod ad Phariseos locutus est, clamat, ac protestatur: Quod deus coniunxit, homo non separet. Quod licet illic vbi à deo dictum est, ad causam aliam responsum esse videatur: tamen profunditas dei, quæ nõ magis de carnalibus quàm de spiritalibus loquebatur, cum de illo hoc, tũ magis de hoc voluit intelligi: quia credentibus tunc Iudæis id quod tu dicis hominem tantummodo Iesum sine deo esse, cum de societate coniugii dominus interrogaretur: nõ de eo tantum, sed etiam de hoc edocuit: & de minoribus consultus, etiam de altioribus maioribusque respondit, dicens: Quod deus coniũxit, homo non separet. Hoc est: Nolite id separare quod in me deus iunxit: non separet humana impietas, quod in me vniuit diuina maiestas. Vis autem plenius scire hoc ita esse, audi apostolum de his ipsis de quibus tunc saluator docuit, differentem, qui vtique vtpote magister à deo missus, vt capere tunc auditorum imbecillitas poterat, ea ipsa quæ deus in mysterio prædicarat, exposuit. Cum enim de coniugio carnali, vnde interrogatus in euãgelio saluator fuerat, disputaret, replicauit ea ipse quibus ille vsus tunc fuerat legis veteris testimonia, scilicet vt intelligeretur quòd eãdem rem exponeret qui iisdem testimoniis vteretur. Adiiciẽs præterea, ne deesse causę ali- Mat. 19

quid videretur, etiam carnale coniugium mulieris quoque ac viri nomen, quos ad mutuum adhortabatur affectum, ita posuit: Viri diligite vxores vestras, sicut & Christus ecclesiam. Et iterum: Ita & viri debẽt diligere vxores suas vt corpora sua. Qui vxorẽ suã diligit, seipsum diligit. Nemo vnquã carnẽ suam odio habuit, sed nutrit & fouet eam, sicut & Christus ecclesiam: quia membra sumus corporis eius. Vides quemadmodum Christi atque ecclesiæ nomina viri ac mulieris nominibus adiungat? Omnes à carnali audientia ad spiritualem intelligentiam traxit. Cùm enim omnia ista dixisset, subdidit ea quibus in euangelio dominus vsus fuerat testimonia, dicens: Propter hoc relinquet homo patrem suum & matrem suam, & adiungetur ad vxorem suam: & erunt duo in carne vna. Et quid post hęc? quasi cum magna clamoris protestatiõe subiecit: Sacramentum, inquit, hoc magnum est. Remouit vtique de hoc omnino & amputauit carnalem intellectum, vbi sacramentum penitus dixit esse diuinum. Et quid tamen post ista subdidit? Ego autem dico in Christo & in ecclesia. Cùm dixisset, sacramentum hoc magnum est: non dixit, hæc est expositio sacramẽti. Sed quid? Ego autem dico in Christo & in ecclesia. Hoc est dicere: Illud quidem magnum est sacramentum: sed ego in Christo dico & in ecclesia. Hoc est, vt quia capere illud ad præsens forsitan oẽs nõ queunt, vel hoc capiant, quod

Ephe. 5
Ibidem.
Mat. 19

tamen ab illo non discrepat, nec diuersum est: quia vtrunque de Christo est. Sed quia profundiora illa nõ capiũt, hæc saltẽ faciliora cognoscant: vt cùm promptiorem intellectum cœperint capere, ad altiorem valeant peruenire: & planioris nunc rei adipiscentia, sit postea profundioris via. Quod ergo magnum illud est sacramentum, quod sub viri atque vxoris nomine designatur? Apostolum ipsum interrogemus: qui ad docendam eandem rem alibi verbis rei ipsius vsus est, dicens: Et manifestè ma- 1. Ti. 3.
gnum est pietatis sacramentum, quod manifestatum est in carne, iustificatum est in spiritu: apparuit angelis, prædicatum est gentibus, creditum est in mundo, assumptum est in gloria. Quod ergo magnum est illud sacramentum, quod manifestatum est in carne? Deus scilicet natus è carne, deus visus in corpore. Qui vtique sicut palàm est manifestatus in carne, ita palàm est adsumptus in gloria. Hoc ergo magnum est sacramentum, de quo ipse ait: Propterea relinquet homo patrem suum & matrẽ, & adhærebit vxori suæ: & erunt duo in carne vna. Qui fuerunt ergò duo in carne vna? deus scilicet atque anima. In vna enim ea quæ vnita deo est carne hominis, deus est atq; anima, secũdum illud ipsius domini: Nemo po- Ioan. 10
test à me tollere animam meam: sed ego pono eam à meipso. Potestatem habeo ponendi eã, & potestatem habeo iterum sumendi eam.

Tria ergo nunc in hoc vides, Deum, carnem, animã: deus eſt qui loquitur: caro, in qua loquitur: anima, de qua loquitur. Propterea er-
Pſa. 48 go homo ille, de quo propheta dicit; Frater nõ redemit, redimet homo? Qui, vt dictum eſt,
Ioan. 3. aſcẽdit vbi erat prius, & de quo legimus; Nemo aſcendit in cęlum, niſi qui de cęlo deſcendit filius hominis, qui eſt in cęlo. Propter hoc inquã relinquet patrem ſuũ & matrem: id eſt Deum ex quo natus eſt, & Hieruſalem illam quæ eſt mater omniũ noſtrum: & adhæſit humanę carni quaſi vxori ſuæ. Et idcirco de patre expreſſe dixit: Relinquet homo patrẽ ſuũ; de matre autem non dixit, ſuã, ſed tantũmodo matrẽ poſuit: quia non tam ipſius erat mater, quàm vniuerſorũ credentiũ, id eſt omniũ noſtrum. Et adiũctus eſt vxori ſuæ: quia ſicut vir & mulier vnũ corpus ſunt, ita maieſtas diuinitatis, & caro hominis vniũtur, & facti ſunt duo, id eſt deus atq; anima in carne vna. Quia ſicut caro illa habitatorem in ſe habuit deũ, ita animã quoque in ſe cohabitãtem deo. Hoc ergo magnũ eſt illud ſacramentũ, quod inquirendum nos admiratio apoſtoli vocat, & adhortatio diuinitatis inuitat; non alienũ vtiq; etiam à Chriſto & ab eccleſia, vt ipſe ait: Ego autem dico in Chriſto & in eccleſia. Quia & caro eccleſię caro Chriſti eſt, & in carne Chriſti deus eſt atque anima; ac ſi idem in Chriſto quod in eccleſia: quia ſecramentum quod in Chriſti carne creditur, etiã fide in eccleſia cõ-

tinetur. Hoc ergo sacramentum, quod & manifestatũ est in carne, & apparuit in mũdo, & gentibus prędicatur, multi sanctorũ veterum sicut præuidebãt in spiritu, ita videre etiã in carne voluerũt. Amen enim, inquit dominus, dico vobis: quia multi prophetæ & iusti cupierunt videre quæ vos vidistis, & non viderunt: & audire quæ audistis, & nõ audierunt. Et ideo Esaias propheta: Vtinam, inquit, domine disrumperes cęlos, & descenderes. Sed & Dauid: Domine inclina cęlos, & descende. Moses quoque: Ostẽde, inquit, mihi teipsum, vt manifeste videã te. Nemo admodũ propius q̃ Moyses legẽ capiens, alloquentẽ è nubibus deũ, atq; ad ipsam admodũ pręsentiã maiestatis accessit. Et quomodo cũ nemo propiora q̃ ille de deo cerneret, adhuc manifestiora posce bat, dicens: Ostende mihi, inquit, teipsum, vt manifeste videã te? scilicet quia hoc ille fieri precabatur, quod iisdem admodũ verbis apostolus factũ esse dicebat: id est vt palàm dominus manifestaretur in carne, palàm appareret in mundo, palàm adsumeretur in gloria: & omnia oculis tandẽ carnalibus sancti cernerẽt, quę spiritalibus pręuidebãt. Alioquin si, vt hęreticus ait, deus futurus in domino Iesu Christo erat, velut in statua & in organo, id est vt habitaret tãtũ quasi in homine, & loqueretur quasi per hominẽ: non vt ipse esset qui habitaret, atque ex se & ex suo corpore loqueretur deus: iam vtique sic & habitaret in sanctis, &

Mat. 13

Esa. 64

Psa. 143

Exod. 3

locutus fuerat è sanctis. In his quoque ipsis, quos suprà dixi, qui aduentum ipsius precabãtur, sic erat ac loquebatur. Et quid necesse erat vt hoc omnes poscerent quod habebant, si petebant quod iam acceperant? aut quid videre oculis cuperẽt quod corde retinebant? præsertim cũ plus sit eadem rem habere quẽpiam intra se, quàm videre extra se. Aut si sic habitaturus erat in Christo deus, sicut in sanctis omnibus: cur magis Christum videre omnes sancti cuperent quàm seipsos? Et si eandem rẽ visuri in domino Iesu erant, quam in se habebant: cur non plus multò arbitrarentur eandem rem in se habere quàm in altero videre? Sed erras infœlix furor, non intelligens vt apo-
1. Ti. 1. stolus ait, & quæ loquaris, & de quibus adfirmes; Omnes enim prophetæ, & omnes sancti portionem quandam diuini spiritus, prout capere poterant, à deo acceperunt. In Christo autem omnis plenitudo diuinitatis habitauit atque habitat corporaliter. Et ideo longè de eius plenitudine sunt, ex cuius plenitudine aliquid accipiunt, quorũ adimpletio Christi munus: quia vacui vtique omnes erant, nisi ipse esset omniũ plenitudo. Hoc ergo sancti omnes optabãt, hoc precabantur, hoc sic videre oculis desiderabãt, sicut animo ac mente sapiebãt. Et ideo Esaias propheta: Vtinã, inquit, disrũ-
Hab. 3. peres cęlos, & descẽderes. Sed & Habacuc idẽ adnuntians quod ille optans: Dum adpropiant, inquit, anni, ostenderis, in aduentum

temporum demõſtraberis. Deus de Theman, ſiue illud: Deus ab Auſtro veniet. Dauid quoque: Deus manifeſte veniet. Et iterum: Qui ſedes ſuper Cherubin, appare. Alii aduentum eius quem mundo præſtitit, adnunciabant: alii poſtulabant. Nonnulli ſpecie diſpari, ſed affectu pari: intelligentes vtique aliquatenus quãtã rem precaretur, vt deus in deo habitãs, in forma dei ac ſinu permanens, ſemetipſum exinaniret, formã ſerui acciperet, & ſe vſque ad ſuſcipiendas omnes paſsionum acerbitates contumeliasq; ſubmitteret, ſubiret pœnã pro beneficiis: & quod intolerabiliſſimum eſt & indigniſſimum, ab his ipſis mortem exciperet, pro quibus ipſe moreretur. Intelligentes ergo hoc aliquatenus ſancti omnes: aliquatenus inquam intelligentes: quia quantum ſit nemo intelligit: conſona omnes aduentum dei voce, & quaſi conceptum mutuò poſtulabant. Sciẽtes vtique in hoc ſpem omnium conſiſtere, in hoc ſalutem omniũ contineri: quia nullus ſoluere vinctos poſſit, niſi immunis à vinculis: nullus eximere peccatores, niſi peccato carẽs: nemo liberare aliqua re quenquam poteſt, niſi ea re ipſe liber ſit qua re alius liberatur. Et ideo cum in omnes mors pertranſiſſet, omnes vita indigebãt: vt in Adã ſcilicet, moriẽtes in Chriſto viuerent. Quia quamuis multi ſancti, multi electi ac familiares admodũ deo fuerũt: nulli tamẽ potuerũt per ſe penitus eſſe ſalui, niſi fuiſſent aduẽtu domini & redẽptione ſaluati.

Pſ. 49.
Pſ. 79.

IOANNIS CASSIANI de incarnatione domini, liber ſextus.

Egimus in euangelio, appoſitis iubẽte domino quinque panibus innumerã dei plebem eſſe ſaturatã. Et quomodo id tamen factum ſit, nec enarrare ſermo, nec colligere ęſtimatio, nec intelligere ſenſus poteſt. Tanta & tam incomprehenſibilis diuinæ vis poteſtatis eſt: vt cum habeamus in nobis facti ipſius cõſcientiam, impoſsibile tamen nobis ſit facti ſcire rationem. Iamprimum enim quis comprehẽdere queat, quomodoq tam exiguus panum numerus, non dicam ad eſum ac ſaturitatem, ſed etiam ad diuiſionem ipſam appoſitionémque ſufficeret? Cum plura multò milia hominum fuerint, quàm panes ipſi: plura penè conuiuia quàm de tot panibus fragmenta eſſe poſſunt. Nata eſt ergo ex verbo domini rerum copia. Creuit in actu opus. Et cum parum eſſet quod videbatur, factũ eſt inæſtimabile quod dabatur. Nullus ergo hic coniecturæ, nullus humanæ æſtimationi aut rationi locus. Solum eſt quod in

tali re fidelium ac sapientium menti scire liceat: vt quamlibet magna sint quæ à deo fiunt atque inæstimabilia, etiam si ea ipsa sensu non capiant, impossibilia tamen deo nulla esse cognoscant. Sed de his tamen tam ineffabilibus diuinæ virtutis actibus, quod rectissime ineffabilib9 sacri ortus miraculis coaptatur, quia ita res poscit, plenius postea. Interim quia quinque panum fecimus mentionem, non incongrue, vt reor, quinque eos libris quos iam euoluimus, comparamus. Si enim numero pares sunt, specie non dissimiles. Nam cum illi hordeacii fuerint, & hi quantum ad ingenium nostrum pertinet, hordeacii dici possunt: quãuis testimoniis sacris locupletati, despicabilibus inuolucris salutiferas opes contegant. Etiam in hoc scilicet ab illis non discrepantes: quia sicut illi cum essent pauperes specie, facti sunt diuites benedictione: ita hi quoque cum ingenio nostro viles sint, sunt tamen sacra admixtione preciosi: & cũ præferant in se ex sermone nostro hordei vilitatẽ, habẽt tamẽ intrinsecus ex domesticis testimoniis panis viui saporem. Superest vt ad exemplum illorum, per diuini muneris gratiam, innumeris ex seminibus salutiferos cibos præbeant. Et sicut illi corporalem dederunt edentibus fortitudinem; ita ii spiritalem legentibus tribuãt salubritatem. Potens est autem dominus, cuius etiam hoc donum est, sicut illud fuit, vt qui per cibum fecit non deficere in via saturos,

per hunc faciat non deuiare saturatos. Sed tamen quia illic vbi paruo quidem esu, sed magno munere innumera plebs dei pasta est, additi quinque illis panibus duo pisces legũtur: par est vt nos quoque qui offerri per nos omnibus sequentibus deũ populis spiritalis prãdii cupimus, quinque illis libris quasi quinque panibus, duos adhuc libellos quasi duos pisces adiiciamus. Te orantes domine, te obsecrantes: vt videns nisum officii, ac voti nostri, des pio conatui opus efficax. Et cum nos pro obsequio affectuque nostro numerum illum panum ac piscium, libellorũ numero exæquare cupiamus, tu virtutem benedictionis illius in hæc transferas: & qui scriptiunculam nostram numero euangelico muneraris, numerum quoque ipsum euangelico fructu expleas, tribuasque hæc ad sanctum & salubrem cibum cunctis ecclesiæ tuę populis, omni ętati, & omni sexui. Et si qui fortè iam letifero illo virosi anguis spiritu adflati sunt, corruptoque animarum ac mentium statu, pestiferos venis languentibus morbos trahunt: des cunctis sani sensus vigorem: des plenam fidei sanitatem: vt tribuẽs per scripta hæc nostri operis, tui muneris saluatorem, omnibus curam ad instar penitus sanctificati in euangelio à te cibi, sicut per esum illũ corroborasti esuriẽtes, ita per hunc sanari iubeas tabescentes. Igitur quia neganti deũ hæretico abunde iam, vt reor, cũctis superioribus scriptis diui-

norum testimoniorũ autoritate respõdimus: nũc ad fidem Antiocheni symboli virtutemque veniamus. In quo cum ipse baptizatus sit ac renatus, suis eum professionibus argui, suis (vt ita dicã) armis cõteri oportet: vt his testimoniis sacris, etiã seipso (vt ita dicã) teste superetur. Neq; enim aliis iam reb⁹ cõtra eũ agi necesse erit, cum palàm se & euidẽter ipse cõuicerit. Textus ergo ac fides Antiocheni symboli hæc est: Credo in vnum & solum verum deum patrem omnipotentem, creatorem omnium visibilium & inuisibilium creaturarum. Et in dominũ nostrum Iesum Christũ, filium eius vnigenitum, & primogenitũ totius creaturæ, ex eo natum ante omnia secula, & non factum, deũ verum ex deo vero, homousion patri. Per quem & secula compaginata sunt, & omnia facta. Qui propter nos venit. Et natus est ex Maria virgine: & crucifixus sub Pontio Pilato, & sepultus: & tertia die resurrexit secũdum scripturas: & in cœlos ascẽdit: & iterum veniet iudicare viuos & mortuos. Et reliqua. ὁμοούσιον
In symbolo, quod ecclesiarum omnium fidem loquitur, scire opto quid sequi malis, hominũ autoritatem an dei? Quamuis ego tecum non censorie aut seuere agam, vt tibi eligẽdę tantũ alterius rei copiam tribuã: vt vnum perimẽs, alterum negem: vtrunque enim de vtroq; cõcedo. Et quid concedo? dicã, ad vtrunq; te etiã si nolis traho: vtrunque enim in symbolo esse si vis, oportet sapias voluntarius: si non vis,

necesse est cōpellaris inuitus. Symbolū quippe, vt scis, ex collatione nomen accepit. Quod enim Græcè σύμβολον dicitur, Latinè collatio nominatur. Collatio autem ideo, quia in vnū ab apostolis domini, totius catholicæ legis fide quicquid per vniuersum diuinorum voluminum corpus immēsa funditur copia, totum in symboli colligitur breuitate perfecta: secū-
Rom. 9. dum illud apostoli: Verbum, inquit, consummans & breuians in æquitate: quia verbum breuiatum faciet dominus super terram. Hoc est ergo breuiatum verbum quod fecit dominus, fidem scilicet duplicis testamenti sui in pauca colligens, sed sensum omnium scripturarum in breuia concludens, sua de suis condens, & vim totius legis cōpendiosissima breuitate perficiens. Consulens scilicet in hoc, vt piissimus pater, vel negligentiæ quorundam filiorum suorum, vel imperitiæ: vt non laboraret vtique quāuis simplex & imperita mens capere, quod posset facilè etiam memoria cōtineri. Vides ergo in symbolo autoritatem dei esse: verbum enim breuiatum faciet dominus super terram. Sed hominum fortasse quæris: ne id quidem deest, per hominē enim id deus fecit. Sicut enim immensam illam scripturarum sacrarum copiam per patriarchas & prophetas maxime suos condidit: ita symbolum per apostolos suos sacerdotesque constituit. Et quicquid ille per suos larga ac redūdāti copia dilatauit, idē hic per suos plenissima bre-

uitate conclusit. Nihil ergo in symbolo deest, quod ex scriptis dei per apostolos dei conditum, totum in se, quantum ad autoritatē pertinet, habet quicquid vel hominū est, vel dei. Quamuis etiam quod per homines factū est, dei existimandum sit: quia non tam illorum per quos factum est, quàm illius credendū esse qui fecit. Credo, ergo inquit symbolum, in vnum verum solum deum, patrem omnipotētem, creatorem omnium visibilium & inuisibilium creaturarum: & in dominum nostrum Iesum Christum filium eius vnigenitum, & primogenitum totius creaturæ: ex eo natum ante omnia secula, & non factum. Deum verum ex deo vero, homousion patri, per quem & secula compaginata sunt, & omnia facta. Qui propter nos venit, & natus est ex Maria virgine, & crucifixus sub Pontio Pilato & sepultus. Et tertia die resurrexit secundum scripturas, & in cęlos ascendit. Et iterum veniet iudicare viuos & mortuos. Et reliqua. Si Arrianæ aut Sabellianæ hæreseos adsertor esses, & non tuo ipso symbolo tecum vterer, cōuincerem te: tamen testimoniorum sacrorum autoritate conuincerem, legis ipsius voce conuincerem. Denique probata per vniuersum mundum symboli veritate, dicerem te, etiamsi expers intelligentiæ ac sensus esses, oportere tamen sequi saltem consensum generis humani: nec pluris facere debere paucorum improborum peruersitatē quàm ecclesiarum omniū

fidem: quæ vtique à Christo fundata, ab apostolis tradita, non aliud existimāda esset quàm vox atque autoritas dei, quæ haberet in se vtique & vocem & sensum dei. Et quid tandem si sic apud te agerem, quid diceres? quid respōderes? nónne obsecro illud? Non ita te imbutum, non ita institutum esse: aliud tibi à parētibus, aliud à magistris atque autoribus tuis traditum? Non hoc te in conuenticulo illo paterni dogmatis, nec in ecclesia vestræ professionis audisse: aliud postremo textum ipsum atque sermonem traditi tibi atque insinuati symboli continere. In eo te baptizatum, in eo te renatum esse. Hoc tenere quod accepisses: & in eo te fidere diceres, in quo regeneratum esse didicisses. Nónne quæso dicens hæc, fortissimo te etiam contra veritatem scuto vti arbitrareris? Et verè in negocio quamuis improbo, non importuna defensio: & quæ non absurde causam erroris diceret, si pertinaciam non sociaret errori. Nam cū hoc teneres quod à paruo accepisses, plus haberet in te emendatio quod de præsenti errore corrigeret, quàm seueritas quod de præterito vindicaret. Nunc autem cum in catholica vrbe natus, catholica fide institutus, catholico baptismate regeneratus sis: nunquid agere tecum quasi cum Arriano aut Sabelliano possum? Qui vtinā fuisses, minus dolorem in malis æditum quàm de bonis lapsum, minus fidem nō habitam quàm amissam, minus veterē hęreticum quàm nouū

apoſtatam: minus enim intuliſſes cunctæ eccleſiæ vel labis vel peſtilentiæ: minus denique eſſes vel acerbus ad dolorem, vel grauis ad exemplum: ſi popularis potius tentare quàm ſacerdos eccleſiam poſſes. Ergo, vt ſupra dixi, ſi Sabellianæ aut Arrianæ, vel cuiuſlibet hæreſeos diſcipulus atque adſertor eſſes: tueri vtiq; te parentum exemplo velis, magiſtrorum inſtitutione, plebis ſocietate, ſymboli fide. Non iniquum autem hæretice, non iniquũ aut graue aliquid poſtulo. Hoc fac in catholica fide æditus, quod fueras pro peruerſitate facturus. Tene parentum inſtitutionem: tene eccleſiæ fidem: tene ſymboli veritatem: tene baptiſmatis ſalutem. Quod genus in te prodigii, quod genus monſtri eſt? Pro te tu non facis, quod alii etiam pro errore fecerunt. Sed progreſſi ſatis in altum ſumus: & pro cognatę vrbis affectu ſequentes doloris impetum quaſi ventum feruentem, dum cupidi curſus ſumus, tenorem admodum recti itineris exceſſimus. Symbolũ ergo hæretice, cuius ſuperius textũ diximus, licet omnium eccleſiarũ ſit, quia vna omnium fides: peculiariter tamen Antiochenę vrbis atque eccleſiæ eſt, id eſt, illius in qua tu æditus, in qua inſtitutus, in qua renatus es. Huius te itaque perduxit ſymboli fides ad vitæ fontem, ad ſalutis regenerationem, ad euchariſtiæ gratiam, ad domini communionem. Et quid plura? Omniũ grauis & luctuoſa conqueſtio, ad miniſterii etiam officium, ad preſ-

byterii culmen, ad sacerdotii dignitatem. Facile hoc infœlix furor aut leue esse arbitraris? non vides quid egeris? in quod te barathrum præcipitaris? Perdens symboli fidẽ, totũ quod fueras perdidisti: sacramenta enim sacerdotii ac salutis tuæ symboli veritate cõstabant. Negare te tantummodo illud putas? tete inquam ipsum negasti. Sed negare te forsitan non putas. Videamus symboli textum: vt si ea dicis quæ prius, non arguaris: sin autem multo alia & contraria, non expectes iam vt à me confuteris, cum te tu ipse damnaueris. Si enim & aliud nunc adseris quàm in symbolo est, & aliud quàm prius dixisti: quid reliquum est, nisi vt nulli præterquàm tibi imputes animaduersionem tuam? cum eandem esse videas sententiam in te omnium, quam tuam. Credo, inquit symbolum, in vnum deum, patrẽ omnipotentem, creatorem omnium visibilium & inuisibilium creaturarum. Et in dominum Iesum Christum filium eius vnigenitum totius creaturæ, ex eo natũ ante omnia secula, & non factum. Iam primum ad hęc respondere te cõuenit: Confitearis hoc de Iesu Christo dei filio, aut neges? Si confiteris, sana sunt omnia. Sin minus, quomodo nunc negas quod ipse antè confessus es? elige ergo quid malis: alterum enim è duobus fieri necesse est: vt eadem te via ipsa confessio, si permanet, sola liberet: aut si negatur, prima cõdemnet. Credo enim, dixisti in symbolo, in dominũ nostrum Iesum

Christũ filium eius vnigenitũ, & primogenitum totius creaturæ. Si vnigenitus & primogenitus totius creaturæ dominus Iesus Christus, ergo tua ipsa cõfessione indubitáter de⁹. Neq; enim alius vnigenitus & primogenitus totius creaturæ, nisi vnigenitus dei filius, sicut primogenitus creaturarũ. Ita & creator omniũ deus. Et quomodo solitariũ hominẽ ex virgine natum asseris, quẽ deum ante secula fuisse cõfessus es? Deinde ex eo, inquit symbolũ, id est ex patre natũ ante omnia secula, & non factũ. Quod vtiq; non nisi vnigenito tantũ dei filio cõpetit: vt natiuitas illius factura non sit, & natus tantũmodo non factus esse dicatur: quia cõtra rationẽ rei ipsius atq; honorẽ est, vt factor omnium factura esse credatur: & sic ipse autor cœptorũ omniũ cœperit, sicut ab eo cũcta cœperũt. Et ideo natus, non factus dicitur: quia singularis ei est natiuitas, non factura cõmunis. Et cum sit deus ex deo natus, totũ necesse est habeat diuinitas geniti quicquid magnitudo generantis. Sequitur autem in symbolo: Deũ verum ex deo vero, homousion patri: per quẽ & secula cõpaginata sunt, & omnia facta. Et cum hoc totũ dixeris, memẽto de domino Iesu Christo te cuncta dixisse. Hoc enim in symbolo habes: Credere te in dominum Iesum Christũ, filiũ dei vnigenitũ, & primogenitum totius creaturæ. Et post hæc atque alia: deũ verũ ex deo vero, homousiõ patri: per quẽ & secula compaginata sunt. Quomodo ergo

idem deus & non deus, idem deus & idem ſtatua, idem deus & idem organum? Non cõcordant ſibi hæc ô hæretice in aliquo nec conueniunt, vt eundem cum volueris dicas deũ, cum volueris putes figmentum. Dixiſti in ſymbolo, verum deum: nunc dicis, hominem ſolitarium. Quomodo hæc ſibi competere & coaptari queunt? vt idem ſumma ſit virtus, idem ſit ſola infirmitas: idem ſumma maieſtas, idem ſola mortalitas. Non conueniunt hæc ſibi in vno eodemque domino: vt eundem in cultum & in contumeliam diuidens, ex parte qua vis facias honorem, ex parte qua mauis facias iniuriam. Dixiſti in ſymbolo, cum ſacramẽtum veræ ſalutis acciperes: dominum Ieſum Chriſtum, deum verum ex deo vero, homouſion patri, creatorem ſeculorum, factorem omnium. Vbi es ô dolor? vbi es ille qui tunc fuiſti? vbi illa fides? vbi illa confeſſio? In portenta nunc atque prodigia recidiſti. Quæ te ſtultitiæ, quę amentiæ perdiderunt? deum totius potẽtiæ ac maieſtatis ad inanimã materiã, & figmẽta inſenſibilia tranſtuliſti? profecit videlicet fides tua tẽpore, profecit ætate, profecit ſacerdotio? deterior ſenex quàm quondam paruulus: nũc peior veteranus quàm tyrũculus, deterior epiſcopus quàm incipiens factus es: nec diſcipulus poſtquam magiſter eſſe cœpiſti. Sed videamus cætera quę ſequuntur. Dicens ergo ſymbolum: dominum Ieſum Chriſtum, deum verum ex deo vero, homouſion patri, per quem

ſecula compaginata ſunt, & omnia facta : hoc inſeparabili ſtatim connexione ſubiũxit: Qui propter nos, inquit, venit, & natus eſt ex Maria virgine. Ille ergo qui verus deus, qui homouſius patri, qui creator ſeculorũ, qui factor omnium: ille inquam venit in mundum, & natus ex Maria virgine. Secundum illud ſcilicet Pauli apoſtoli: At vbi venit plenitudo temporum, miſit deus filium ſuum factum ex muliere, factum ſub lege. Vides quomodo ſcripturis ſacris ſymboli ſacramenta conueniunt? Apoſtolus filium dei miſſum à patre prædicat, ſymbolum veniſſe confirmat. Hoc enim erat conſequens vtiq;, vt quem miſſum apoſtolus edocuerat, fides confiteretur noſtra veniſſe. Deinde apoſtolus ait, ex muliere factũ : ſymbolum autem, ex Maria procreatum. Aduertis itaque quòd ipſa in ſymbolo ſcriptura loquitur, à qua ſymbolum ipſum ſe deſcendiſſe teſtatur. Bene autem apoſtolus, factũ inquiens ex muliere, factum pro nato poſuit, diuini eloquii cõſuetudine, qua factus pro nato ponitur, ſecundum illud: Pro patribus tuis facti ſunt tibi filii. Vel illud: Priuſquam Abraham fieret, ego ſum. In quo ſcilicet euidenter dixiſſe noſcitur: priuſquam naſceretur, ego ſum : facti nomine rem natiuitatis oſtendens : quia efficientiam facti habet quicquid non indiget vt fiat. Qui propter nos, ergo inquit, venit, & natus eſt ex Maria virgine. Si homo ſolitarius ex Maria natus eſt: cur veniſſe dicitur? Neq; enim venit

Gal.4. *Pſ.44.* *Ioan.8.*

nisi qui habet idipsum in essentia, vt venire possit. Quia autē nondū idipsum acceperat vt esset: quomodo id habere poterat vt veniret? Homo autē ante cōceptum omnino non fuit: ergo in se non habuit vt venire possit. Deum ergo venisse certū est: cui in vtraque re pręposita & esse suppetit & venire. Qui vtique & quia erat venit, & quia venire semper potuit, semper fuit. Sed quid de verbo argumētamur, cum res eluceant? & in symboli textu indicia rerū quærimus, cum ipse in eo sit sermo rerū? Repetamus cōfessionem symboli, & tuam: tua enim quæ illius; quia cōfessionem illius tuam confitendo fecisti, vt intelligas præuaricatū te non tantum à symbolo, sed & à te. Credo ergo inquit symbolū, in vnum solum verum deum, patrem omnipotentem, creatorē omniū visibilium & inuisibilium creaturarum. Et in dominū Iesum Christū filium eius vnigenitū, & primogenitū totius creaturæ: ex eo natū ante omnia secula, & nō factum; deum verū ex deo vero, homousion patri: per quem & secula cōpaginata sunt, & omnia facta. Qui ꝓpter nos venit, & nat⁹ est ex Maria virgine. Propter nos ergo, inquit symbolum, dominus noster Iesus Christ' venit, & natus est: & crucifixus est sub Pontio Pilato: & sepultus, & resurrexit secūdum scripturas. Confiteri hoc ecclesias nō pudet, apostolos prædicare non puduit. Tu ipse, tu inquā ipse, cuius nunc omnis vox sacrilegiū est: qui nihil admodū non negas: hęc tamē om-

nia negasti, deũ vtiq; natũ, deũ passum, deum resurrexisse. Et q̃d post hęc? quò deuolutus es: quid effect⁹? in quę redact⁹? quid ais? quid euomis? quod ipse scilicet, vt quidam ait, non sani esse hominis non sanus iuret Orestes. Quid enim dicis? Quid est igitur, quia Christotocō natus est filius dei: vtputa si dixerim⁹: credo in deũ verbũ filiũ dei, vnigenitũ ex patre natum, homousion patri: qui descēdit, & sepultus est: non statim auditus ipse accepit plagam: deus mortuus. Et iterum: nec fieri, inquis, potest, vt qui ante omnia secula natus est, secũda vice nascatur, & hoc deus. Si fieri omnia hæc omnino nō potuerũt: quomodo ecclesiarũ symbolũ facta esse dicit? Quomodo etiam tu ipse dixisti? Cōferamus enim cum his quæ ante à te dicta sunt, ea quæ nunc à te dicuntur. Dixisti prius: Credo in deũ patrē, & in Iesum Christũ filium eius, deũ verum ex deo vero, homousion patri: qui propter nos venit: & natus ex Maria virginę: & crucifixus est sub Pontio Pilato, & sepultus est. Nunc autē quid ais? Si dixerimus: Credo in deũ verbũ filium dei vnigenitum, ex patre natũ, homousion patri: qui descendit, & sepultus est: nō statim auditus ipse accepit plagam. Acerbitas quidē atq; impietas dicti tui cogere nos ad immoderatũ ac feruidũ respondendi impetum potest: sed restringēda paululum pii doloris sunt retinacula. Te inquã ergo te ipsum cōsulo: dic mihi quæso, si Iudæorũ quispiã aut paganorũ catholicæ fidei symbolũ

neget,num audiendum eum existimes esse? nō vtique. Quid si idipsum hæreticus aut apostata? multo certe minus: quia intolerabilius est veritatem cognitam derelinquere, quàm incognitam negare. Duos igitur in te videmus, catholicũ & apostatam: & prius quidem catholicum, nunc apostatam. Quod ergo nobis sequendum putes, ipse constitue: alterum enim præponere in te non potes, nisi alterum in tę ipse damnaueris. Dicis ergo damnari à te eum qui prius fueris, damnari catholicum à te symbolum, damnari omnium confessionem, damnari fidem. Et quid igitur? ô indignum facinus, ô intolerabilis dolor. Quid facis in ecclesia catholica, catholicorumq; præuaricator? Cur cœtum populi polluis: qui fidem populi denegasti? Insuper & cōsistere in altario, & conscēdere tribunal, & offerre impudentissimum ac perfidissimum os tuum populo dei ausus es; occupare cathedram, præsumere sacerdotium, profiteri magistrum. Vt quid doces Christianos, Christum non credens? cum ipsum in cuius dei templo sunt, deum neges; & post hæc omnia. ô insania, ô furor. Decorem te & episcopum putas? cum eum ipsum vtique, ô infœlix cæcitas, eum ipsum inquam deũ deneges, cuius te esse adseras sacerdotem. Sed efferimur prę dolore. Quid ergo inquit symbolum? vel quid tu in symbolo ipse dixisti? Dominum vtiq; Iesum Christum, deum verũ ęx deo vero, homousion patri; per quem secula ςreata

ſunt,& omnia facta. Hunc eundē propter nos veniſſe, & natum eſſe ex Maria virgine. Cùm ergo deum natum ex Maria dixeris,quomodo Mariā dei matrem negas? Cùm deum veniſſe dixeris,quomodo deū nunc negas eſſe qui venit? Dixiſti in ſymbolo: Credo in Ieſum Chriſtum filium dei:credo in deum verū ex deo vero,homouſion patri: qui propter nos venit,& natus eſt ex Maria virgine, & crucifixus ſub Pontio Pilato,& ſepultus eſt. Nunc autem dicis: Si dixerimus: Credo in deum verbum filiū dei vnigenitum,ex patre natum, homouſiō patri: qui deſcendit,& ſepultus eſt:non ſtatim auditus ipſe accepit plagam. Vides ergo deſtruere te penitus atque eradicare omnem catholici ſymboli, omnē catholici ſacramenti fidem? ô ſcelus,ô portentum,vt ille ait,in vltimas terras aſportandum: quia hoc rectius de te dicitur, vt in illam ſcilicet ſolitudinem tranſeas, vbi nullum valeas inuenire quem perdas. Fidē ergo ſalutis noſtræ, ſacramentū ſpei eccleſiaſticæ tu auditus tui atque auriū plagā putas. Et quomodo quōdam cū ad baptiſmum curreres, ſanis hæc ſacramenta auribus audiebas? quomodo cū te magiſtri eccleſiarum docerent,aures tuæ non vulneratæ ſunt? ſine vlla tunc certè plaga duplici oris atque aurium fungebaris officio: cùm & audita ab aliis diceres, & ipſe te dicentem dictor audires. Vbi erāt tunc hæc aurium tuarum vulnera? vbi hæc auditus tui plaga? Cur con contradixiſti, & reclamaſti?

Sed videlicet pro arbitrio ac libidine tua, cũ vis, discipulus es ecclesiæ: cùm vis, hostis: cùm vis, catholicus: cùm vis, apostata. Dignus nimirum autor, qui in quamlibet partem te contuleris, ecclesias post te trahas: cuius voluntas lex vitæ nostræ sit, qui mutabilitate tua humanũ genus mutes: & quia tu esse nolis quod omnes sunt, quod tu velis. Pręclara videlicet autoritas: vt quia tu quod eras non es, esse mundus desinat quod fuit. Sed paruulum te forsitã cùm renascereris fuisse dicis: & ideo nec sapere tunc, nec reclamare valuisse. Verum est, obstitit tibi infantia ne contradiceres, qui mori vir contradicendo potuisses. Quid enim si in illa fidelissima ac deuotissima Christi ecclesia, cùm sacerdos symbolum respondenti & adclamanti populo dei traderet, mutire tu in aliquo aut reclamare tentasses? Audiendus fortasse fueras, ac non statim vt nouum prodigii monstri genus in pestem aliquam exterminiumque mittendus. Non quia piissima illa ac religiogissima plebs dei cõtaminari vel impiissimi cuiusquã sanguine velit: sed quia in magnis plerunque vrbibus feruens dei amore populus, cũ exurgere contra deum suum quempiam viderit, calorem fidei retinere non nouit. Sed esto, infans, si tamen ita est, contradicere ac reclamare symbolo non potueris: cur adultior iam robustiorque tacuisti? Creuisti certè & vir factus, & ministerio ecclesiastico insertus es. Per tot ergo ętates, per tot officii ac dignitatis gra

dus, nũquam intellecta à te fides est, quam tãdiu antè docuisti? Diaconum certè eius te & presbyterum fuisse nosti: si displicebat tibi salutis regula, cur suscipiebas eius rei honorem, cuius non approbabas fidem? Sed prouidus videlicet vir & simplex religiosus, ita temperare te inter vtrunque voluisti: vt teneres & sacrilegii perfidiam, & catholici dignitatẽ. Plaga ergo auditus tui, & vulnus aurium tuarũ est de⁹ natus, & deus passus. Et vbi illud tuum est Paule apostole: Nos autem prædicamus Christum crucifixum, Iudæis quidem scandalum, Gentibus autem stultitiam: ipsis autem vocatis Iudæis & Græcis Christum dei virtutem & dei sapientiam. Quid est sapientia & virtus dei? deus vtique. Christum autẽ qui crucifixus est, dei virtutem & sapientiam prædicat. Ergo si absque dubio sapiẽtia dei Christus, ergo absque dubio Christus de⁹. Nos ergo, inquit, prędicamus Christum crucifixum, Iudęis quidem scandalum, Gentibus autem stultitiam. Crux itaq; domini, quæ stultitia Gẽtibus & Iudæis scandalũ fuit, tibi vtrunque est. Neque enĩ aut stultitia vlla maior est, q̃ non credere: aut maius scandalum, quàm audire nolle. Vulnerabantur ergo illorum aures ad prædicationẽ ac passionẽ dei, sicut nunc vulnerantur tuę. Plagã esse hoc auditus sui putabant, sicut tu putas. Et hinc erat quòd ad nomen dei ac domini Iesu Christi, prædicante Christum deum Paulo apostolo, claudebant illi capitis sui aures, sicut

1.Cor.1

tu claudis animi. Par in hac parte vtriusque vestrum videri potest impietas: nisi quòd hoc maius est crimen tuum, quòd illi eum negabant, in quo adhuc passio ostendebat hominē: tu eū denegas quem etiam resurrectio iam probauit deum. Ac per hoc illi eum persequebantur in terra: tu persequeris & in cælo. Nec solum id, sed hoc vtique crudelius & scelestius, quòd illi negabant per ignorantiam, tu post fidē: illi nescientes dominū, tu confessus deum: illi sub ęmulatione legis, tu sub professione antistitis: illi eum à quo se arbitrabātur alienos, tu eum cuius sacerdos es. O facinus indignum & inauditum: eū ipsum persequeris insectatione, cuius adhuc vteris dignitate. Sed magno videlicet perfidiæ atque impietatis tuæ argumento ad negādum ac persequendum dominum deū vteris, dicens: homousios pariēti debet esse natiuitas. Nondū ad plenum dico, ac profero in dei natiuitate penitus hoc non esse seruandū: quia non parientis fuit natiuitas ipsa, sed nati: & ipse natus est vt voluit, cuius fuit hoc ipsum vt nasceretur. Interim quia homousion parienti dicis natiuitatē esse debere: ego dominū Iesum Christū homousion dico fuisse & patri pariter & matri. Pro personarū enim diuersitate reddidit parienti vnicuique similitudinē suā. Secūdum diuinitatem enim homousios patri: secundum carnē autem homousios matri fuit. Non quòd alter qui homousios patri, alter qui homousios matri: sed quia idē dominus Iesus

Christus & homo natus & deus, vtriusque in se parētis habuit proprietatem : dum & in eo quòd homo est,humanæ matris reddidit similitudinē:& in eo quòd deus, dei patris habuit veritatē.Alioquin si nō idem Christus ex Maria est qui ex deo natus,duos absq; dubio Christos facis:secundum illud scilicet Pelagianę impietatis scelus : quæ solitarium hominē ex virgine natum adserens, eruditorē eum dixit humani generis,magis quàm redemptorem fuisse:quia non redemptionē vitæ hominibus, sed viuendi dederit exemplum:videlicet vt sequētes eum homines dum similia agerent,ad consimilia peruenirent. Vna ergo impietatis vestræ origo,eadem errorū radix est.Illi solitariū hominem ex Maria natum adserunt,& tu idē. Illi filiū hominis à filio dei separant,& tu idē. Illi saluatorem aiunt per baptisma Christum esse factum,tu in baptismo templum dei factū. Illi eum deū non negant factum post passionē, tu negas eum etiā post ascensionem.In vno ergo admodum tantū distat vestra peruersitas,ꝙ illi in terris blasphemare videntur dominū:tu & in cælo.Vicisti ac supergressus es,non negamus,quos imitaris. Illi quasi aliquādo desināt deum negare,tu nunquam.Quāquam nec illorum habenda sit ad plenum vera confessio,qui saluatori post passionem tantū honorem diuinitatis impertiunt:& cū eum ante deū negent, postea confitentur : quia (vt mihi videtur) in deo qui partē denegauerit,totum negat:& qu i

non ſemper fuiſſe confeſſus fuerit; ſemper negat. Sicut & tu, etiamſi hodie in cælo dominū Ieſum Chriſtum, qui ex Maria virgine natus eſt, verum deum diceres: tamē niſi ſemper deū diceres, non verè confitereris. Sed videlicet nō vis mutare in aliquo, aut variare ſententiam: quem natum hominem ſolitarium dicis, etiam hodie deum non eſſe contendis. O noua & ſingularis impietas: quem cum hæreticis hominē eſſe aſſeris, deum nec cum hæreticis confiteris. Sed tamen vt dicere inſtitueram, duos à te abſque dubio Chriſtos fieri, idipſum dilucidandum eſt. Dic mihi quæſo, tu qui Chriſtum à filio dei ſeparas, quomodo in ſymbolo Chriſtū ex deo natum eſſe fatearis? Ais enim: Credo in deum patrē, & in Chriſtum Ieſum filium dei. Dicis autem ex Maria non eundem filium dei natū. Ergo alter ex deo Chriſtus, alter ex Maria. Duo ergo in ſententia tua Chriſti ſunt. Qui cùm in ſymbolo Chriſtum non neges, alterum ex Maria Chriſtum aſſeris, quàm eum quem in ſymbolo confiteris. Sed dicis forſan Chriſtum non eſſe ex deo natum, & quomodo in ſymbolo ais: Credo in Ieſum Chriſtum filium dei? Aut negaturus es ergo ſymbolum, aut confeſſurus filium dei Chriſtum. Si autem cōfiteris in ſymbolo Chriſtum filium dei, neceſſe eſt vt eundem ex Maria confitearis Chriſtum filium dei. Aut ſi alium ex Maria Chriſtum adſeris, duos vtique Chriſtos eſſe blaſphemes. Sed tamen etiam ſi peruerſitas ac perfi-

dia tua hac ſymboli fide non concludatur: nónne queſo ratione ipſa, ac luce veritatis obrueris? Dic mihi quæſo quiſquis ille es hæretice. Trinitas certè eſt quam credimus, quam confitemur, pater & filius & ſpiritus ſanctus. De maieſtate patris ac ſpiritus nulla quæſtio eſt. Filio calumniaris, eo quòd non eundem ex Maria dicas æditum, quem ex deo patre generatum. Dic mihi ergo: cùm filium dei vnigenitum natum ex deo non negas, hunc qui ex Maria natus eſt quem velis eſſe? Dicis hominem ſolitarium, iuxta illud quod ipſe dixiſti: quod natum eſt ex carne, caro eſt. Sed appellari homo non poteſt ſolitarius, qui ſola non eſt humanæ creationis lege generatus. Quod enim in ea eſt, inquit angelus, de ſpiritu ſancto eſt. Et hoc tamen etiam tu ipſe, qui omnia admodum ſacramenta ſalutis negas, negare non audes. Cùm ergo ex ſpiritu ſancto natus ſit: & dici homo non queat ſolitarius, qui eſt deo inſpirante conceptus: ſi ille non eſt, qui iuxta apoſtolum ſemetipſum exinaniuit, formam ſerui accipiens: & verbum caro factum eſt: & humiliauit ſemetipſum factus obediēs vſque ad mortem: & qui propter nos egenus factus eſt, cùm eſſet diues: dic mihi ergo, quis ille eſt qui & ex ſpiritu ſancto æditus, & deo obumbrante conceptus? Alterum abſque dubio eſſe dicis. Duo ergo ſunt, id eſt, & ille qui eſt ex deo patre in cælo genitus, & ille qui ex Maria deo inſpirante conceptus. Ac per hoc quartus eſt hic, quem

introducis: quem intantũ cum verbis hominẽ ſolitarium dicas, re ipſa ſolitarium non fuiſſe confirmas: vt eum etiã ſi non ita vt debes, tamen & honorabilẽ & venerandum & adorandum eſſe fatearis. Ergo cũ & adorandus ſit vtique dei filius, qui ex patre natus: & adorandus qui per ſpiritum ſanctũ ex Maria procreatus: duos ergo & honorabiles tibi & venerabiles facis, quos intantũ à ſe diuidis, vt peculiariter ſuo quenque honore venereris. Ac per hoc intelligis, quòd negando ac ſeparando à ſe filiũ dei, totum quantum in te eſt ſacramentum diuinitatis euertis. Dum enim quartam in trinitate perſonã conaris inſerere, vides te totã trinitatem penitus denegaſſe. Quę cũ ita ſint: negans ergo vnum Ieſum Chriſtum filiũ dei, negaſti omnia. Nam & hæc ratio eccleſiaſtici ſacramenti, & catholicæ fidei eſt: vt qui partẽ diuini ſacramenti negat, diuini partem non valeat confiteri. Ita enim ſibi connexa & cõcorporata ſunt omnia, vt aliud ſine alio ſtare non poſſit: & qui vnum ex omnibus denegauerit, alia ei omnia credidiſſe non proſit. Itaq; ſi negas deum dominũ Ieſum Chriſtum, neceſſe eſt vt filium dei denegans, etiam patrem neges. Quia iuxta ipſius patris vocem: Qui non habet filium, nec patrem habet: qui autem habet filium, & patrem habet. Negans ergo genitũ, etiam genitorem negas. Negans quoque filiũ dei in carne natum, conſequẽs eſt vt etiam in ſpiritu natum neges: quia idem nat⁹ in carne,

qui prius natus in ſpiritu. Non credēs ergo in carne æditum, neceſſe eſt etiam paſſum eſſe nō credas. Non credens autem illius paſſionem, quid reliquum eſt, niſi etiam reſurrectionē neges? quia fides ſuſcitati ex fide mortui eſt. Nec ſtare poteſt ratio reſurrectionis, niſi fides mortis antè præceſſerit. Negās ergo paſſum & mortuum, negas quoque ab inferis reſurgentem. Conſequens vtique eſt, vt neges etiam aſcendentem: quia aſcēſio ſine reſurrectione eſſe nō potuit. Et qui reſurrexiſſe non creditur, neceſſe eſt nec aſcendiſſe credatur, dicente apoſtolo: Qui enim deſcendit, ipſe eſt & qui aſcendit. Ergo quantū in te eſt, dominus Ieſus Chriſtus neque ab inferis reſurrexit, neque cælum aſcēdit, neque ad dexteram dei patris ſedet, neque ad illum qui expectatur examinationis vltimæ diem veniet, nec viuos ac mortuos iudicabit. Intelligis itaque ô infœlix & furioſa peruerſitas, euacuaſſe te penitus omnem ſymboli fidem, omnem ſpei ſacramentique virtutem. Et in eccleſia inſuper ſtare auſus es, & eſſe te ſacerdotem putas: cùm illa omnia denegaueris, per quæ ſacerdos eſſe cœpiſti. Redi ergo ad viam rectam: recipe ſenſum priſtinum: reſipiſce tandem ſi aliquando ſapuiſti. Regredere ad temetipſum, ſi tamen habuiſti in te quondam aliquid quo nūc regrediaris. Agnoſce ſacramēta ſalutis tuæ, per quæ innouatus, per quæ renatus es. Non minus tibi nūc opus ſunt quàm tunc fuerunt; vt te per pœnitentiā nunc rege-

Ephe. 4

nerent,quę per fontem antè generarunt. Tene plenum ſymboli ordinē: tene perfectam fidei veritatem. Crede in deum patrem, crede in filium deum: in vnum genitorem, & vnum genitum, & eundem tamen vnigenitum & primogenitum, dominum omnium Ieſum Chriſtum, homouſion patri: natum in deitate, natū in corpore: duplicis quidem natiuitatis, ſed vnius maieſtatis. Qui creator omnium creaturarum, idem fuerit natus ex patre, qui poſtea natus ex virgine. Hoc enim quòd ex carne atque in carne venit, ortus eius fuit, non immi nutio: & natus tantum eſt, non demutatus.
Quia licet in forma dei manens, formam ſerui aſſumpſerit, infirmitas tamen habitus humani non infirmauit naturam dei: ſed incolumi vtique atque integra diuinitatis virtute in carne hominis totum quod actum eſt, profectus fuit hominis, non defectio maieſtatis. Nam cū ædi tus in carne humana deus eſt, nondum eſt in carne natus: ne deus in ſe maneret, ſed vt deo in ſe manente homo deus eſſet. Et ideo Maria cum carnalibus oculis hominem cerneret, ſpiritalibus tamen deum confitebatur, dicēs: Vti *Ioan.11* que domine, ego credidi quia tu es Chriſtus filius dei viui, qui in mundum veniſti. Ideo Petrus reuelante ſpiritu ſancto, cùm extrinſecus filiū hominis aſpiceret, dei tamen filium prędi *Mat.16* cabat, dicens: Tu es Chriſtus filius dei viui. Ideo Thomas cū carnem tangeret, deum tetigiſſe credebat, dicens: Dominus meus & deus *Ioā.20.*

meus. Vnũ enim Christum omnes confitebantur, ne duos facerent. Hunc ergo crede:& ita crede dominum omnium Iesum Christũ, vnigenitum & primogenitum, eundem rerũ creatorem, quem hominum conseruatorem: eundẽ prius conditorem totius mundi, quem postea redemptorem generis humani. Qui cum patre atque in patre permanens, homousios patri:& iuxta apostolum, formam serui accipiẽs, humiliauit se vsque ad mortem, mortem autẽ crucis:& iuxta symbolum, natus est ex Maria virgine, crucifixus sub Pontio Pilato, & sepultus. Et tertia die resurrexit secundum scripturas, & in cælum ascendit: & iterum veniet iudicare viuos & mortuos. Hæc est enim fides vestra: hæc est salus vestra: deum ac dominum Iesum Christum, eundem & ante omnia credere, & post omnia. Quoniã, vt scriptũ est, Iesus Christus heri & hodie, ipse & in secula. In heri enim omne præteritum tempus ostendit, in quo ante principium natus à patre est. In hodie autem seculi istius sapientiæ, in quo rursus ex virgine natus est, passus est, resurrexit. In eo vero quòd ipse in secula dicitur, omnis futura æternitas & immensitas designatur. Sed dicis forsitan: si eundem in fine temporum natum dicam ex virgine, qui ante omnia natus fuerit ex deo patre, carneum me etiam ante mundi initia deum dicere: qui ipsum dicam postea hominem, quem semper deum: ac per hoc hominem illum qui natus sit, *Heb.13.*

postea semper fuisse. Nolo te hac ignorantiæ cęcitate atque hac errorum nocte confundi, vt putes me hominem qui ex Maria nat⁹ est, ante exordia rerum asserere, & deum etiam ante principia mũdi semper corporeum prædicare. Non ita inquam, non ita dico: quòd priusquã nasceretur, homo in deo fuerit: sed quòd postea in homine natus deus sit. Non enim caro illa quæ ex carne virginis nata est, semper fuit: sed deus qui semper fuit, ex carne virginis in carne hominis aduenit. Verbum enim caro factum, non carnem secum exhibuit, sed carni se hominis dignatione diuinitatis vniuit. Dic enim mihi, quando, vel vbi verbum caro factũ est, aut vbi exinaniuit semetipsum formam serui accipiens: aut vbi egenus factus est, cum esset diues? nisi in illo sacro virginis vtero: vbi dum incarnatur, verbũ dei caro dicitur factũ: dum æditur, formã serui in veritate suscepit: cum humana conditione patibulo affigitur, fit egenus: & pauper redditur passione carnali, cũ esset maiestate diuina diues. Alioquin, si vt ipse ais, post hæc in eum vt in vnum prophetarum atque sanctorum diuinitas venit: ergo & in illis in quibus habitare dignatus est, verbum caro factum est: ergo per vnumquẽque illorum, exinaniuit semetipsum formam serui accipiens. Ac per hoc nihil nouum nec præcipuum in Christo factum est, nihil singulare, nihil mirabile nec conceptio ipsius habuit, nec natiuitas, nec mors. Et tamen vt ad superiora

redeamus: cùm hæc ita ſint omnia, ſicut diximus: quomodo Ieſus Chriſtus, quem cũ hominem tantummodo eſſe aſſeris, etiam antequã ex virgine naſceretur, ſemper fuiſſe legitur, & à prophetis atque apoſtolis dei etiam ante ſecula prædicatur? dicente Paulo: Vnus dominus Ieſus, per quem omnia. Sed & alibi: Quoniam in Chriſto, inquit, creata ſunt omnia in cælis & in terra, viſibilia & inuiſibilia. Symbolum quoque & humana pariter & diuina autoritate contextum: Credo, inquit, in deum patrem, & in deum Ieſum Chriſtum filiũ eius vnigenitum & primogenitum totius creaturæ. Et poſt alia; Deum verum ex deo vero: per quem & ſecula compaginata ſunt, & omnia facta. Et item: Qui propter nos venit, & natus eſt ex Maria virgine, & crucifixus, & ſepultus. Quomodo ergo cũ ipſa confeſſione noſtra ante virginis partum atque conceptum dominicus homo omnino non fuerit, Chriſtus tamẽ, qui à te homo ſolitarius dicitur, deus in ſcriptis ſanctis ſine exordio prædicatur? & tanta hominis ac dei vnitas legitur, vt & homo deo ſemper antè coæternus, & poſtea homini deus compaſſus eſſe videatur? Cũ vtique nec ininitiabilis homo, nec paſſibilis deus credẽdus ſit eſſe. Illud eſt vtique quod iã ſuperioribus ſcriptis teſtati ſumus, quòd vnitus homini, id eſt, ſuo corpori deus, nullã fieri patiatur inter hominem ac deum humana opinione diſtãtiam. Nec admitti omnino voluit, vt alius à quoquã

1.cor.8
Coloſ.1

filius hominis, alius filius dei crederetur. Sed ita omnibus scriptis sacris dominicum hominem connectit deo atque concorporat, vt nec in tempore admodum hominem is à deo, nec in passione possit deum ab homine discernere. Si enim ad tempus respicis, inuenies semper filium hominis cum filio dei. Si ad passionẽ, inuenies semper cum filio hominis dei filium: ita scilicet vnitum & indiuiduum sibi Christum filium hominis, ac dei filiũ, vt quantum ad vocem diuinæ scripturæ pertinet, nec homo separari à deo tempore, nec ab homine deus omni
Ioan. 3. no valeat passione. Hinc enim illud est: Nemo ascendit in cælum, nisi qui de cælo descendit filius hominis, qui est in cęlo. Vbi cùm filius dei loqueretur in terris, filium esse hominis testabatur in cælis, & eundem filium hominis quẽ ascensurum dicebat in cælum, descendisse quo
Ioan. 6. que antea testabatur è cælo. Vel illud: Si videritis filium hominis ascẽdentem vbi erat prius: cùm eum qui ex homine natus est nominet, in supernis tamen semper fuisse testatur. Sed & apostolus, si ad tempus respicitur per Christũ
1. cor. 8 oĩa prædicat: Vnus enim, inquit, dñs Iesus Christus, per quem omnia. Si autem ad passionem maiestatis, dominum crucifixum esse de-
1. Cor. 2 signat. Si enim, inquit, cognouissent, nunquam dominum maiestatis crucifixissent. Et ideo etiam symbolum vnigenitum & primogenitum dominum Iesum Christum deum verum ex deo vero, homousion patri: & creatorem

omnium dicens, natum ex virgine, & crucifixum, poſtea & ſepultum eſſe teſtatur. Ita incorporans ſcilicet dei & hominis filium, & vniens hominem ac deum, vt nec in tempore fieri vlla valeat, nec in paſſione diuiſio. Cùm idem vtique dominus Ieſus Chriſtus, & per æternitatem temporis deus, & per tolerãtiam paſſionis homo eſſe doceatur: ac ſcilicet nec homo ininitiabilis, nec deus paſſibilis dici debeat. In vno tamen domino Ieſu Chriſto & homo antè perpetuus, & deus mortuus prædicatur. Vides ergo quòd Chriſtus omnia eſt, & nomen illius ſignificatio vtriuſque naturæ: quia & homo & deus natus: ita & in ſe cuncta complectitur, vt in eius nomine nihil deeſſe noſcatur. Non ergo ante partum virginis eadem in pręterito ęternitas hominis quę dei: ſed quia in vtero virginis vnitus eſt deus homini, factum eſt vt in Chriſto omnino non poſſit alterum ſine altero nominari. Quicquid ergo de domino Ieſu Chriſto dixeris, totum dicis: & in dei filio filium hominis, & in hominis filio dei filium nuncupabis: tropo ſcilicet ſynecdoches, quo & à parte totum intelligitur, & à toto portio nominatur. Docentibus id vtique etiam ſcriptis ſacris: in quibus dominus ſæpe hoc tropo vtens, dũ de aliis ſic docet, ſic etiam de ſeipſo voluit intelligi. Neque enĩ in diuinis voluminibus aliter vel dies interdũ, vel res, vel homines, vel tẽpora deſignã tur. Sicut illud, quòd quadringentis Iſraelem

annis seruiturum Aegyptiis deus prædicat, di-
Gen.15. cens ad Abrahã: Sciens scito, quia peregrinum erit semen tuum in terra non sua: & seruituti eos subiicient, & adfligent eos annis quadringentis. Cũ si omne tempus ex quo deus locutus est, consideretur, plus sint quàm quadringenti: si autem illud tantum quo seruierũt, minus. Quod scilicet tempus nisi hoc tropo intelligatur, mentitus forsitan, quod absit à Christianis sensibus, dei sermo videatur. Sed dũ vtique à tempore diuinæ vocis & totũ vitæ tempus annos plus quàm quadringentos, & seruitutis minus multò quàm quadringẽtos habet: ita fit, vt vel à toto pars, vel à parte totum valeat intelligi. Non dissimilis quoque etiam de diebus interdum ac noctibus significatio est: vbi cum in vtroque tempore vnus dies intelligatur, in parte vnius temporis tempus vtrũq; monstratur. Hoc siquidem modo etiam illud quod de tempore dominicæ passionis obscurũ videtur, aperitur. Cũ enim sub exemplo Ionę prophetæ futurũ filium hominis dominus in corde tęrrę tribus diebus & tribus noctibus esse prædixerit: & post sextam sabbati, qua crucifixus est, nõ nisi vna tantũ apud inferos die, & duabus noctibus fuerit: quomodo diuini sermonis veritas inuenitur? Tropo scilicet synecdoches, id est vt ad diẽ qua crucifixus est, nox præterita: & ad noctem qua resurrexit, dies futura referatur: ac sic additis & nocte quæ præcessit diei suę, & die qui subiectus est nocti suę,

nihil defuisse integro tēpori noscitur, quod à
sui parte impletur. Scatēt his rationibus exē-
plis scripturæ sacræ: sed longum est vniuersa
memorare. Sic enim dicente psalmo: Quid est Psal. 8.
homo ꝙ memor es eius? à parte totū intelli-
gitur, dum vno homine nuncupato plenitudo
humani generis demonstratur. Sic etiam illud
vbi Achab peccauit, peccasse plebs dicitur: dū
vniuersitate appellata, à toto portio designa-
tur. Ioannes quoq; præcessor domini, Post me, Ioan. 1.
inquit, venit vir, qui ante me factus est: quia
prior me erat. Quomodo igitur post se vētu-
rum indicat, quem ante se fuisse designat? Si
enim de homine hoc qui postea natus est intel
ligitur, quomodo ante ipsum fuit? Si de ver-
bo, quomodo vir post me venit? nisi quòd in
vno dño Iesu Christo & posteritas hominis,
& verbi antiquitas demōstratur. Ac sic fit, vt
vnus idemq; dñs ante illū & pòst illū venerit:
quia & secūdum carnem est Ioanne posterior,
& secundum diuinitatem omnibus prior. Et
ideo ille virū tātummodo nominās, & homi-
nem demōstrauit, & verbū: quia cum dominus
Iesus Christus filius dei, & homine cōsumma-
tus fuerit & verbo, vnum de eo dicens omnia
demōstrauit. Et quid plura? Dies me, vt reor,
deficiat, si omnia quæ de hoc dici possunt, col-
ligere aut enarrare tētauero. Et satis hæc quæ
nunc diximus, in hac negocii parte duntaxat,
& ad symboli sunt expositionem, & ad causæ
officium, & ad libri modum.

IOANNIS CASSIANI de incarnatione domini, liber ſeptimus.

Vod euenire his ſolet qui cum pelagus iã euaſerint, aut prætentas portibus ſyrtes, aut vicina litoribus ſaxa formidant: mihi hoc admodum accidit, vt reſeruatis ad vltimum quibuſdam hæreticorum calumniis, cum iam ad exacti laboris terminum venerim, eum ipſum finem incipiam metuere, ad quem deſiderauerã
Pſ.117. ram peruenire. Sed vt propheta ait: Dominus mihi adiutor eſt, non timebo quid faciat mihi homo: non timeamus prætentas hæreticorum inſidiantium foueas, & obſeptas ſpinis paſsim horrentibus vias: quę cum aſperent magis itinera quàm claudant, de emundatione nobis potius labor, quàm de poſsibilitate formido. Quia cum nobis agentibus rectum iter infirmiter ſe obiiciant, & horreant ambulantibus magis quàm obſint: plus habet officium atq; opus noſtrum in purgatione quod agat, quàm ex difficultate quod timeat. Igitur ad monſtruoſum illud lethiferi ſerpentis caput mittẽtes manum, & pertractare omnia admodum il-

ligata ingentibus ſpiris tortuoſi corporis mẽbra cupientes:te,quem ſemper precati ſumus, etiam atque etiam domine Ieſu precamur : vt des nobis verbũ in apertione oris ad deſtruẽdas omnes munitionum cogitationes, & omnem altitudinẽ extollentem ſe aduerſum ſciẽtiam dei : vt captiuemus omnem intellectum in obedientia tua : quia vere ille liber fit, qui cœperit tibi eſſe captiuus. Adeſto ergo tu officio tuo operi,tuis pro te ſupra menſuram virium connitentibus. Da hiantia noui ſerpentis ora, & tumentia lethalibus venenis colla conterere:qui facis ſupra ſerpentes& ſcorpiones illæſos credentium pedes ingredi,ac ſuper aſpidem & baſiliſcum ambulare, & conculcare leonem & draconem. Tribuaſque per intrepidam innocentiæ conſtantis audaciam,vt delectetur infans ab vbere ſuper foramine aſpidis: & in cauernam reguli, qui ablactatus fuerit,manum ſuam mittat. Da ergo & nobis in cauernas huius immaniſſimi ac ſceleſtiſſimi reguli,innocuas manus mittere. Et ſi in foraminibus quibuſdam iam, id eſt in ſenſu humanorum latebris aut cubile habuit, aut oua poſuit, aut ſquamoſi tractus ſemitam dereliquit: aufer ab vniuerſis pernicioſiſſimi anguis ſordidum & ferale contagiũ. Extrahe illatas perfidię immũditias:&obſeſſas redolẽti cœno animas ventilabro ſacrę purgationis emunda: vt ſpeluncæ latronum domus orationum ſint. Et in quibus nunc,vt ſcriptum eſt,diuerſoriis

Luc.11.
Pſ.90.
Eſa.11.
Eſa.34.

ericii & onocentauri,& pilosi, & diuersorum prodigiorum monstra versantur: in his sancti spiritus dona, id est fidei ac religionis decora respondeant. Ac sicut eiectis quondam idolorum cultibus, exterminatisque simulachris, fecisti ex phanis dæmonum templa virtutum: inserens in cauernis serpentum & scorpionũ, fulgentis luminis radios: & ex ouilibus errorum ac turpitudinum, domus ornamentorum ac pulchritudinũ reddidisti: Ita omnib9 quorum oculos caligo hæreticæ peruersitatis obsedit, lucem misericordiæ tuæ ac veritatis infunde: vt incarnationis tuæ magnum ac salutiferum sacramentum tandem ac puro lumine contuentes, ita te ex sacrosancto illo immaculato virginis vtero æditum mundo verum hominem esse intelligãt, vt verum tamen deum semper fuisse cognoscãt. Ac priusquam de his rebus loqui incipio, quas necdum libris superioribus prælibaui, æquum arbitror adnitar exoluere quæ iam ante promisi: vt expleta penitus expositione, liberius de intactis dicere ordiar, cum de pollicitis satisfecero. Ait ergo ad destruendam sacræ natiuitatis fidem sibilans in dei ecclesia nouus coluber: Nemo anteriorem se parit. Primum ergo te non solum quid dicas, sed etiam vnde dicas nescire arbitror. Si enim scires aut intelligeres vnde diceres, nequaquam vnigeniti dei natiuitatẽ mortalis opiniunculæ ratione censeres: neq; ei qui extra conceptum humanæ originis natus est,

humanis definitiunculis præiudicare tentares: aut terrenas impossibilitates diuinæ omnipotentiæ obiiceres, si deo impossibile nihil esse cognouisses. Nemo ergo, inquit, anteriorem se parit. Dic mihi quæso, de quibus te loqui causis, de quorum animãtium æstimas definire naturis? hominibus te an feris, auibus an pecudibus legem ponere putas? Ista enim sunt & alia huiuscemodi, de quibus hæc dici possunt. Nemo enim ex his anteriorem se gignere valet: quia ea quę orta iam fuerint, redire in id rursum non queunt, vt noua creatione generentur. Et ideo nemo anteriorem se parere, quoniam nec anteriorem gignere potest. Vnde venit causa pariendi, nisi ex possibilitate generandi? Tu ergo id in natiuitate omnipotentis dei, quod in ortu terrenorum animalium considerandum putas? & ei naturam humanæ conditionis obiicis, qui est autor ipse naturæ? Vides ergo, vt supra dixi, nescire te vnde aut de quo dicas: qui facturas factori cõparas: & ad ęstimandam dei omnipotentiam earum rerum exemplo vteris, quę ipse vtique non essent, nisi idipsum ex deo essent quod sunt. Deus ergo vt voluit, & quando voluit, & ex qua voluit aduenit. Nec tempus ei, nec persona, nec consuetudo hominum, nec exempla rerum pręiudicarunt: quia obsistere ei non potuit lex creaturarũ, qui est creator ipse cunctorum. Et posse ei quod voluit promptũ fuit: quia potestas adfuit volũtati. Vis scire aliqua-

creationes respicis, vel maxime ita euenit. Sin autem ad ortũ dei, quid in natiuitate eius naturæ exẽpla cõsideras? quia constitutiones cõstitutori sunt obnoxię, non constitutionibus cõstitutor. Vis autem plenius scire, quàm non solum impiæ, sed etiam ineptæ sint hæ calumniæ tuæ, & non videntis penitus dei omnipotentiam? Dic mihi quæso tu, qui non nisi ex paribus paria nasci putas: vnde inexplicabilis illa quondã in eremo coturnicum innumerositas ad pastum Israeliticę plebis repente nata sit? Non enim eas antè in aliquo loco genitricibus suis æditas, sed subito aduentu legimus illatas. Cibus deniq; ipse ille cęlestis, vnde per quadraginta annos in Hebræorum castra defluxit? nunquid mannam manna generauit? Sed hæc de vetustis rerum miraculis: quid de nouis? Paucis panibus ac pisciculis innumeras populorum sequentium turbas in eremo non semel pauit. Satietatis ratio in cibis non fuit: quia esurientes causa inuisibilis & arcana saturauit, qua causa ac etiam miraculo natum in Galilęa vinum de aquis legimus. Dic mihi, quomodo disparem à sui qualitate substantiam dispar natura generauit? præsertim cum id quod dominicæ natiuitati maxime conuenit, nobilioris admodũ rei ortus ex inferiore ꝓcesserit. Dic mihi quomodo ex illa aquæ simplicitate egregi⁹ vini & admirabilis sapor nat⁹ sit? quomodo aliud sit haustũ, aliud infusum? Nunquid cisterna illa vel puteus hãc naturam

Nu.11.

Exo.16.

Mat.14. & 15.

Ioan.2.

habuit? cum plus multò superfuerit quàm satis etiam fuerit esuritioni. Qua ratione hoc totum est, vt cùm satietatem edentes caperēt, augmentis ineffabilibus cibus ipse dehisceret, vt aquas ex se sumptas in optima vina mutaret? Aut nunquid vasorum id qualitas, aut ministrorum egit industria? nihil vtique horū. Et quomodo facti ratio cogitatione cordis non comprehenditur: cum facti tamen veritas
Ioan. 9. conscientiæ firmitate seruetur? Cœco super oculos in euangelio lutum positum est, & oculi abluto nati sunt. Nunquid aut aqua hanc naturam habuit, vt oculos pareret? aut lutum, vt lucem crearet? nihil vtique horum, præsertim cum aqua cœco nihil conferat, lutum autē videntibus etiam obesse posit. Et quomodo res nocendi vim in se habens, officium remedii ac salutis exhibuit: & quæ obesse sanis solet, quasi ministra tunc sanitatis fuit? Dicis itaq; dei hanc tribuisse virtutē, dei præstitisse medicinam: & omnia hæc quæ diximus, omnipotentiam penitus effecisse diuinam: qui potens sit vtique ex solitis noua condere, & ex contrariis salubria constituere: & ea quæ in impossibilitatibus atque inefficientiis sitæ sint, in rerum possibilitates effectusque mutare. Idem ergo de ortu ipsius domini, quod de rebus omnibus confitere. Crede deum natum vt voluit, quem non negas potuisse quod voluit: nisi forte virtutem quæ ei ad alia omnia adfuit, ad seipsum æstimas defuisse: & ipsi ad

natiuitatem ſuam omnipotentia ſua defuit, quæ ab eo procedens vniuerſa penetrauit. Tu mihi in natiuitate domini obiicis: nemo anteriorem ſe parit:& in partu quo omnipotens deus natus eſt, dicis: homouſios parienti debet eſſe natiuitas:quaſi vero cum quolibet hominum humanis legibus agas, cui impoſſibilitatem ſuam obiicias, quem terrena infirmitate concludas. Communem omnium dicis conditionem eſſe naſcendi,eandem legem eſſe generandi;non potuiſſe penitus in vniuerſitate generis humani vni tantum homini cõtingere, quod vetuerit deus omnibus prouenire. Non intelligis de quo dicas,non vides de quo loquaris: quia vetus vtique omnium conditio,& cunctarum lex naturarum eſt,per quem eſt & quicquid homo poteſt: quia ipſe vtriuſque rei penitus modum ſtatuit, & vſque quo accederet facultas, & quòd vlterius non progrederetur infirmitas. Quàm inſanè ergo tu ei impoſſibilitatem humanã obiicis, cui poſſibilitas ipſa debetur. Si perſonã domini terrenis infirmitatibus æſtimes, & omnipotentiam dei humanis rationibus metiaris: nihil vtique quod ſecũdum corporeas ipſius paſſiones deo congruum videatur inuenies. Si enim veriſimile videri poteſt, vt Maria anteriorem ſe deum parere non quiuerit: quomodo veriſimile erit quòd crucifixus ab hominib⁹ deus fuerit? & tamen idem qui crucifixus eſt deus ipſe prædixit: Si adfiget homo deum ſuũ,quia *Mala.3.*

vos ádfigitis me? Si ideo natus ex virgine dominus non putabitur, quia anterior parienti fuerit qui nascebatur: quomodo deus sanguinem habuisse creditur? & tamen ad presbyteros Ephesiorum dicitur: Regite ecclesiam dei, quam acquisiuit sanguine suo. Postremo quomodo autor vitæ priuatus vita existimabitur? Et tamen Petrus: Autorem, inquit, vitæ interfecistis. Nemo in terris sit⁹, in cęlis esse potest: & quomodo dominus ipse dicit: Filius hominis qui est in cęlo? Si denique ideo natum ex virgine deum non putas, quia homousios parienti debet esse natiuitas: quomodo res dissimiles ex dissimilibus crediturus es substitisse naturis? Ergo apud te nec coturnices subitò ventus intulit, nec manna decidit, nec vinum ex aqua prodiit, nec multa milia hominum exiguo cibo pasta sunt, nec post lutum cæco lumen apparuit. Quòd si hæc omnia incredibilia vtique & contra rationem videntur, nisi à deo facta credantur: cur in natiuitate eius denegas quod in operibus confiteris? Aut nunquid præstare ortui suo aduentuique non potuit, quod humanis remediis atq; vtilitatibus non negauit? Longum est de hac re & propè fabulosum amplius dicere. Sed tamen ad confutandam ineptiam atq; insaniam tuam, qua ais quòd homousios pariēti natiuitas esse debeat: id est quòd dissimilia sibi quęlibet parere non possint: etiam terrenarum rerum exempla proferam, quo ex dissimilibus

Act. 20.
Act. 3.
Ioan. 3.

nasci multa conuincam. Non quod in tali re comparatio vlla aut fieri posit, aut esse debeat: sed vt non dubites in sacro ortu existere id potuisse, quod etiam in terrenis his & caducis videas prouenire: Apes sicut minima admodum, ita prudentissima ac solertissima animalia, ex diuersissimis ædi legibus atque exire naturis. Cum enim sint miri ingenii animantia, & non solum sensu; sed etiam prudentia abundent, excerptis quibusdam herbarum floribus procreatur. Quod maius exemplum adhibendum, aut assumendum putas? ex atomis animalia nascuntur. Qui opifex illic, qui fabricator est; qui formator corporum, qui inspirator animarũ? Sonum deniq; ipsum quo inter se quasi loquũtur, quis dedit? Concinnitatem pedum, artem oriũ, elegantiamque pinnarum quis finxit, atque cõposuit? Ingenium, iram, prouisionem, motũ, placiditatem, cõcordiam, dissensionem, bella, pacem, ordinationẽ, dispositionem, officia, principatus, omnia denique quæ sunt illis quasi cum humano genere communia, cuius doctrina, aut cuius munere, quo imbuente, aut quo instituente sumpserunt? Nunquid hoc à paterno semine indeptæ sunt? aut in genitali vtero, atq; in materna carne didicerunt? Nec vterum vtique norunt, nec semen sciunt: depasti tantummodo flores in aluearia congeruntur: ex quibus inæstimabili opificio apes exeunt. Nihil illic genitricũ viscera prolibus cõferunt: neque apes ex apibus

æduntur: operariæ ſunt tantum,non procreatrices: ex herbarum floſculis animantia prodeunt:quid ſimile herbis & animantibus?quis fabricator igitur rerum iſtarum ſit credo intelligis. Nunc & ambige an potuerit natiuitati ſuæ dominus id tribuere,quod vides eum etiam facturis minimis præſtitiſſe. Superfluũ fortè ſit poſt hæc talia addi aliquid:ſed tamen etiam non neceſſaria ad exemplum addantur ad cumulum. Locuſtis repente ſubtexi aera, impleri terras videmus. Prode earum ſemina, prode ortus, prode generatrices. Inde enim, vt vides, exeunt vnde naſcuntur. Præſcribe his rebus omnibus, quòd homouſios parienti eſſe natiuitas ſua debeat. Et tam inuenieris in præſcriptionibus his ridiculus, quàm nunc es in neganda domini natiuitate furioſus. Et quid poſt hæc?Nunquid progredi nos debere vltra vel tu ipſe exiſtimas? Adhuc addimus tamen aliquid:ex ouis volucrũ,quas in Aegypto ibes vocant, baſiliſcos ſerpentes gigni indubitabile eſt. Quid cognatum & conſentaneum aui atque ſerpenti? Cur homouſios parienti natiuitas ſua non eſt? Et tamen hæc omnia nec gignentes agũt, nec naſcentes ſciũt: ſed fiunt latentibus cauſis inexplicabili quadam atque multiplici gignentis lege naturæ. Et tu eius natiuitati terrenarum opinionum præſcriptiunculas obiicis, qui ne earum quidem natiuitatum rationem reddere potes, quæ nutu ipſius ac præceptione naſcũtur: cu-

ius arbitrium totum agit: cuius imperium totum efficit: cui nihil contraire, nihil obsistere potuit: & ad totum quod possibilitate agendum erat, velle sufficit. Sed tempus tãdem est vt reliquas etiam occultiores atque insidiosiores blasphemias tuas, quia quod maluissẽmus, iam ignorare non possumus, saltem ne ignorantes capiant, detegamus. Posuisti in quodam pestifero tractatu tuo dicens: Quoniam diuinæ naturæ imago est homo: hãc autem proiecit diabolus in corruptionem: doluit sicut pro imagine sua deus, sicut pro statua sua imperator, & corruptam reparat imaginem, & sine semine formauit de virgine naturam, secundum illum qui sine semine nascitur Adam, & per hominem humanam naturã suscitat: quoniam per hominem mors, ideo & per hominem resurrectio mortuorum. Veneficorum quorundam, vt aiunt, consuetudo est: vt in poculis quæ conficiunt, venenis mella permisceant: vt dulcibus nocitura celentur: & dum quis mellis dulcedine capitur, veneni peste perimatur. Ita ergo & tu dicens: diuinæ naturæ imago est homo: hanc autem proiecit diabolus in corruptionẽ: doluit sicut pro imagine sua deus, sicut pro statua sua imperator: ora quodammodo poculi pestilentis dulcedine quadam, & quasi melle circumlinis: vt haurientes ingestum poculum homines, dum illecebrosa degustant, perniciosa non sentiant. Dei nomen obiicis, vt religionis nomine mẽ-

1. cor. 15

tiaris:sancta permittis,vt peruersa persuadeas, & confitendo deum id efficias, vt eum ipsum neges quem confiteris. Quis enim non videt quo eas,quid moliaris?Dicis quippe:doluit sicut pro imagine sua deus, sicut pro statua sua imperator,& corruptam reparat imaginem,& sine semine formauit de virgine naturam: secundum illum qui sine semine nascitur Adam, & per hominem humanã naturã suscitat:quoniam enim per hominẽ mors,ideo & per hominem resurrectio mortuorũ. Hoc ergo tanto studio, hoc tanto actu prælocutionibus blandis fallax insidiator egisti:vt deũ in præcedẽtibus nominans, ad hominẽ in cõsequẽtibus peruenires: & eum ipsum solitarii hominis cõtumelia pòst afficeres, cui subdolæ humilitatis officio honorem dei antè detulisses. Dicis ergo ꝙ imaginẽ dei,quam diabolus proiecerit in corruptionem,pietas diuina repararit.Corruptã, enim inquis,reparat imaginẽ. Iam hoc quàm subdolè quod ais, corruptam reparat imaginẽ: scilicet vt persuadeas nihil plus fuisse in eo in quo imago reparatur, quàm in ea ipsa imagine fuerit cui reparatio prestabatur.Ac per hoc idem tantũmodo vis esse dominũ quod Adã: nihil plus imaginis reparatorem, quàm ipsam imaginem corruentẽ. Deniq; quid agas,quid moliaris,sequentibus probas,dicens: Sine semine formauit naturam secundum illum qui sine semine nascitur Adam: & per hominem humanam naturam suscitat, Similem in om-

nibus & parem Adæ dominũ Iesum fuisse asseris: illũ vtique sine semine, & hũc sine semine: illum hominem solum, hunc hominem solitarium. Ac per hoc vides te diligenter cauisse ac prospexisse, ne dominus Iesus Christus aut maior in aliquo Adamo, aut fortè melior putaretur: cum ita eos sibi mensuris paribus comparaueris, vt derogaturum te quodãmodo Adæ aliquid crederes, si ei deũ quippiam prætulisses. Quoniam enim inquis, per hominem mors, & ideo & per hominẽ resurrectio mortuorum. Etiam apostolico testimonio peruersitatem tuam ac scelus probare niteris, & cõtagione impietatis tuæ vas electionis infamas: videlicet vt quia à te autor salutis tuæ nõ intelligitur, idcirco etiam apostolus deum negasse videatur. Et tamen si apostolicis testimoniis vti placebat, cur vno eius contentus cuncta siluisti? & hoc non subdidisti statim: Paulus apostolus non ab hominibus neque per hominem, sed per Iesum Christum. Aut illud: Sapientiam loquimur inter perfectos. Et post alia: Quã nemo, inquit, principum seculi huius cognouit. Si enim cognouissent, nunquam dominum maiestatis crucifixisent. Vel illud: Quoniam in ipso habitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter. Et: Vnus dominus Iesus Christus, per quem omnia. An in parte apostolũ probans, in parte reprobans, in eo tãtum eum recipis, in quo pro dispẽsatione hominem Christum nominat: in eo repudias,

Gal.1. *1.cor.2.* *colos.2.* *1.cor.8.*

in quo deum? Paulus enim hominē Iesum non negat: sed deum tamen eundem hominem cõfitetur: & ita humano generi per hominem resurrectionem venisse prædicat, vt in homine tamen ipso deum resurrexisse confirmet. Vide enim an eum qui resurrexerit, deum prędicet: qui eum qui crucifixus est, deum maiestatis esse testatur. Sed tamē ne dominum Iesum quasi vnum de plebe crederes, dedisti ei aliquid dignitatis, tribuens ei honorem vt sancto homini, nõ diuinitatē vt vero homini ac vero deo. Quid enim dicis? Formauit deus dominicam incarnationem: theotoci formam honoremus cum deo, sicut vnam formam deitatis, sicut diuinę voluntatis inseparabilem statuam, sicut imaginem latentis dei. Superius imaginē dei Adam esse dixisti, hic Christum imaginem dicis: illum statuam, & hunc statuam. Sed gratię videlicet tibi pro honore dei agēdę sunt, quòd theotoci formam honorandam cum deo esse concedis: in quo non tam honor est quàm iniuria. Neque enim in hoc ipso tribuis domino Iesu Christo honorem diuinitatis: sed negas subtili quidem impietatis arte. Honorandum cum deo dicis, ne deum esse fatearis: & hoc ipso quo videris eum fallaciter coniunxisse, disiungas. Nam cum vtique eum non vt deum colendum, sed quasi cum deo honorandum essę blasphemes: ideo ei tribuis diuinę vicinitatis coniunctionem, vt deitatis auferas veritatem. Impiissime & callidissime hostis dei, peragere

vis ſcelus negantis,quaſi ſub nomine confiten
tis.Honoremus,inquis, ſicut diuinæ volunta-
tis inſeparabilem ſtatuam, ſicut imaginem la
tentis dei.Profecit videlicet apud nos per be-
neficia ſua honor creatoris,ac redemptoris no
ſtri domini Ieſu Chriſti. Si ideo ab eo de æter
no interitu redempti ſumus, vt redemptorem
noſtrum ſtatuam diceremus : digno videlicet
obſequio, digno cultu reſpondere benignita-
ti ac pietati illi⁹ nitimur, ſi maieſtatem quam
ille propter nos humiliare nõ renuit, nos etiã
auferre conemur. Sed excuſas videlicet illatã
domino contumeliam ſubditi honoris officio,
dicens,tanquam imaginem latẽtis dei. In hoc
quòd imaginem dicis,humanę eum comparas
conditioni. In hoc quòd latentes dei, certiſſi-
mæ derogas trinitati. Deus enim, inquit Da- Pſ. 49.
uid, manifeſtè veniet, deus noſter & non ſile-
bit.Et venit vtique,& non ſiluit, qui priuſquã
ipſe quippiam poſt ortum ſuum diceret,aduẽ-
tum ſuum & terrenis pariter, & diuinis teſti-
bus declarauit : dum ſtella indicat, dum magi
adorant,dum angeli adnuntiant.Quid quæris
amplius ? adhuc vox illius ſilebat in terris, &
honor illius iam clamabat in cælo.Latuiſſe er-
go in cælo,ac latere tu deum dicis? at non hoc
prophetæ,non patriarchæ,nõ denique lex vni
uerſa prædixit. Non dicebant enim latitatu-
rum,qui venturum omnibus prædicabant. Er
ras infœlix cæcitas,cauſas blaſphemandi quę-
rens,& non inueniens.Tu eum latuiſſe etiam

poſt aduentum ſuum dicis: ego eum nec prius quidem latuiſſe approbo quàm veniret. Nunquid enim patriarcham illum eximiũ, cui vocabulum viſio dei præſentis impoſuit, quæ ex ſupplantatoris nomine in Iſraëlis nomen aſcẽdit: nunquid ſacramentum naſcituri ex virgine dei latuit? qui cùm myſterium futurę incarnationis ex concertatione luctantis ſecum hominis agnouiſſet: Vidi, inquit, deum facie ad faciẽ, & ſalua facta eſt anima mea. Quid quęſo viderat vt vidiſſe ſe deum crederet? nunquid inter fulgura ſe ei & tonitrua deus ꝓtulit? aut reſerato intrinſecus cælo coruſcans ſe ei & facies diuinitatis oſtendit? Nihil vtique eorum, ſed e diuerſo magis vidit hominem, & agnouit deum. O verè dignus indepto nomine, & qui interioribus magis quàm exterioribus oculis vocabuli à deo dati meruit dignitatem. Luctãtem ſecum humanam ſpeciem videbat, & videre ſe deum proteſtabatur. Sciebat vtique quòd illa hominis ſpecies, dei veritas erat: quia in qua tunc erat ſpecie deus viſus, in ea erat ſpeciei ipſius poſtea veritate venturus. Quanquã quid miremur, ſi tantus patriarcha indubitanter credidit, quod ei ipſe per ſe deus tam euidenter oſtendit, dicente ipſo: Quia vidi deum facie ad faciem, & ſalua facta eſt anima mea? Quid ei tantum deus præſentis diuinitatis oſtenderat, vt demonſtratam ſibi faciem dei diceret? Homo enim ei vt videbatur tantummodo apparuerat, quem in concertatione

Ge. 32.

ſuperauerat. Sed hoc vtique per præcurrentia rerum indicia deus agebat: vt nemo eſſet qui deum natum ex homine non crederet, cùm in humana ſpecie deum iam patriarcha antè vidiſſet. Sed quid ego in vno exemplo tamdiu commoror, quaſi multa deſint? Nunquid enim latere homines iam tum poterat in carne venturus deus? cùm de eo quaſi ad omne humanum genus palàm propheta diceret: Ecce deus veſter. Et alibi: Ecce deus noſter. Et illud: Deus fortis, pater futuri ſeculi, princeps pacis, & regni eius non erit finis. Sed & cùm iam veniſſet, nunquid latebat eos quòd venerat, qui veniſſe eum palàm confitebantur? nunquid ignorabat dei aduentum Petrus, dicens: Tu es Chriſtus filius dei viui? Nunquid Maria quid loqueretur, aut quem crederet neſciebat? Vtique, inquiens, domine, ego credidi quia tu es Chriſtus filius dei viui, qui in hunc mundũ veniſti. Omnes denique qui ab eo vel morborum remedia, vel membrorum reſtitutiones, vel mortuorum vitam petebant, ab hominis id infirmitate, an à dei omnipotẽtia poſtulabant? Diabolus denique ipſe, cum eum omni illecebrarum ambitu, omni nequitiæ ſuæ arte tentaret, quid aut neſciens ſuſpicabatur, aut tentans ſcire cupiebat? aut quid tantopere eũ monerat, quòd deũ humana in humilitate quærebat? Nũquid documentis prioribus id didicerat? Aut quẽ vero in hũano corpore deũ veniſſe cognouerat? Non vtique, ſed magnis

Pſa. 40
Eſa. 25.
Eſa. 9
Mat. 16
Ioã. 11.

ſignorum indiciis, magnis rerum experimentis, & veritatis ipſius vocibus ad ſuſpicionem & inquiſitionem rei huius compellebatur: vtpote & qui ſemel iam à Ioanne audierat: Ecce agnus dei, ecce qui tollit peccatum mundi. Et iterum ab eodem: Ego à te debeo baptizari, & tu venis ad me? Deſcendens quoque de cęlo, & ſtans ſupra caput domini columba, euidentem ſe ac manifeſtandæ claritati dei indicem dederat. Vox quoque eum non per ænigmata, nec per figuras à deo miſſa permouerat, dicens: Tu es filius meꝰ dilectus, in te complacui. Et ideo licet hominem extrinſecꝰ in Ieſu videret, filiũ dei inueſtigabat, dicens: Si filius dei es, dic vt lapides iſti panes fiant. Nunquid diabolo contemplatio hominis ſuſpicionẽ diuinitatis eripuit: vt per hoc quòd hominem videbat, crederet deum eſſe non poſſe? Non vtique: ſed quid ait? Si filius dei es, dic vt lapides iſti panes fiãt. Non ambigebat vtique eſſe poſſe quod an eſſet perſcrutabatur: de veritate ei erat ſolicitudo, non de impoſſibilitate ſecuritas. Atqui ſciebat vtique dominum Ieſum Chriſtum ex Maria natum eſſe, ſciebat pannis obuolutum, in præſepio poſitum, pauperem eius inter humana exordia paruitatem fuiſſe, & egenam etiam legitimis incunabulorũ miniſteriis infantiã: non dubitat quoque eum veram carnem habere, verè hominem natum eſſe. Et cur ei hoc ad ſecuritatem parum viſum eſt? cur eum quẽ verè hominem eſſe nouerat, deũ poſſe eſſe cre-

Ioan. 1.

Mat. 3

Luc. 4.

debat? Disce ergo infœlix furor, disce insania, & crudelis impietas, disce tandem vel à diabolo minoris esse perfidiæ. Ille dixit, si filius dei es: tu dicis, filius dei non es. Quod ille interrogauit, tu negas. Nemo adhuc inuēt⁹ est prǫter te, qui diabolicam impietatem fuerit supergressus: quod ille in domino confessus est esse posse, tu non credis esse potuisse. Sed cessauit postea forsitan ac conquieuit, & cassatis tẽtationibus suis deposuit suspicionem: quia nõ inueniebat effectũ. Mansit quinimò in eo semper, & vsque ad ipsam domini crucem suspicio in eũ per formidines proprias cumulata peruenit: quid plura? ne tunc quidem opinari de eo filium dei desiit, postquam tantum in eũ persecutoribus suis licere cognouit. Sed callidus vtique hostis, inter ipsas quoque corporeas passiones signa diuinitatis aspiciens, etiam si esse eum malebat hominem, suspicari tamen compellebatur deum: quia licet hoc mallet credere quod volebat, cogebatur tamen ad id certis rerum indiciis quod timebat. Nec mirum: quamuis enim eum & consputum, & flagellatum, & contumeliis affectum, & in crucẽ actũ videret: cernebat tamẽ inter ipsas iniuriarum dignitates diuinas exabundare virtutes: dum velum templi scinditur, dum sol refugit, dum dies obscuratur, dum passionis virtutẽ omnia sentiunt. Cuncta etiam quæ deum nesciunt, opus diuinitatis agnoscunt. Et ideo videns hoc diabolus ac tremens, omnimodo peruenire

ad dei agnitionem, etiam in ipsa hominis consummatione tentauit, dicens per eos qui cru-
Mar. 15 cifixerant: Si filius dei est, descendat nunc de cruce, & credimus ei. Sensit vtique dominum deum nostrum passione corporis redemptionem humanæ salutis operari, simulque ea & se destrui ac subiugari, & nos redimi atque saluari. Et ideo hostis generis humani oĩ modo & omni dolo cassari ea voluit, quę agi pro omnium redemptione cognouit. Si fili⁹, inquit, dei est, descendat nunc de cruce, & credimus ei: scilicet vt motus verborum contumelia, domini desereret sacramentum, dum vlcisceretur iniuriam. Vides ergo dominum etiam in cruce positum filiũ dei appellari: vides eos id quod nominant suspicari. Disce itaque, vt superiùs dixi, vel à persecutoribus ipsis, vel à diabolo filium dei credere. Quis vnquam æquauit dæmoniacam infidelitatẽ? quis supergressus est? Ille eum filium dei esse suspicatus est, etiam cũ mortem pertulit: tu negas etiam cùm resurrexit. Ille eum deum suspicatus est, cui se occuluit: tu negas, cui probauit. Vteris ergo aduersus deum scripturis sacris, & suos in ipsum testes agere conaris. Sed quomodo? verè vt non solũ dei, sed etiam testimoniorum ipsorum præuaricator sis. Nec mirum vtique si quia id quod vis nos potes, id facis solum quod potes: quia vertere in deum testimonia sacra non vales, quod vales ipsa peruertis. Dicis enim: Ergo &
Heb. 7. Paulus mentitur de Christo dicens: Sine ma-

tre,ſine genealogia. Interrogo te, de quo hoc velis dixiſſe Paulum? de filio & verbo dei, an de Chriſto,quem tu à filio dei ſeparas, & hominem tantum eſſe blaſphemas?Si de Chriſto vtique quem hominem ſolitarium dicis: quomodo naſci homo ſine matre & ſine genealogia maternæ originis potuit?Sin autem de dei verbo ac dei filio: quid facimus quòd apoſtolus, vt tu ſacrilege æſtimas, teſtis tuus eodem loco atque eodem teſtimonio eum quem tu ſine matre aſſeris,etiam ſine patre eſſe teſtatur, dicens:ſine patre,ſine matre, ſine genealogia? Ergo ſupereſt vt apoſtoli teſtimonio vtẽs,quia filium dei ſine matre aſſeris, etiam ſine patre eſſe blaſphemes. Vides ergo peruerſitatis ac nequitiæ tuę ſtudio in quod te impietatis pręruptum ieceris: vt quod nemo adhuc à ſeculis niſi inſanus fortaſſe dixit, dum filium dei matrem non habuiſſe dicis, etiam patrem ipſius deneges. Et hoc tamen neſcio impietate maiori an ineptia:quia quid ſtultius,quid ineptius, quàm filii nomen ponere, & patris nomẽ velle reticere?Sed dicis: non reticeo,nõ nego. Et quis ergo te furor compulit teſtimonium illud ponere? vbi dum matrem eum non habuiſſe dicis, etiam patrem eius negaſſe videaris. Nam cùm in eodem teſtimonio, ſicut ſine matre, ita etiam ſine patre eſſe dicatur: neceſſe eſt vt ſine matre ibi intelligi poteſt eodẽ modo quo ſine matre eſſe ibi intelligitur, etiã ſine patre eſſe credatur. Sed hoc prærupta illa ad negandum

deum insania non intellexit: quæ cum id truncatum poneret, quod integrum scriptum est, non vidit reserata sacra voluminis serie redargui impudens atque apertum posse mendaciũ. O stulta blasphemia & amentia: quæ dum ipsa non videt quid sequi debeat, etiam illud nõ sapuit quid legi possit: quasi vero quia auferebat sibi intelligentiam, auferre posset omnibus lectionem: aut ideo perdituri omnes ad legendum oculos capitis sui essent, quia ipse iam mentis oculos perdidisset. Audi ergo hæretice quod furatus es: audi plena & integra, quæ debilia ac truncata posuisti. Apostolus duplicem dei natiuitatem insinuare in omnibus cupiens; vt & in deitate natum dominum, & in carne monstraret, ait, sine patre, sine matre: alterum enim proprium est diuinitatis natiuitati, alterum carnis. Quia sicut in deitate est sine matre generatus, ita in corpore est sine patre: ac sic cum nec sine patre, nec sine matre sit, & sine patre tamen & sine matre credendus est. Quia si dum ex patre nascitur respicis, sine matre esse: si dum ex matre, sine patre. Ac sic in singulis natiuitatibus alterum habens, alterum in vtroque non habuit: quia nec diuinitatis natiuitas matre eguit, & ad natiuitatẽ corporis sibi ipse suffecit sine patre. Ergo, inquit apostol⁹, sine matre, sine genealogia. Quomodo sine genealogia dominum fuisse dicit: cum euangelium Matthęi euangelistę à genealogia cœperit saluatoris, dicens: Liber generatio-

nis Iesu Christi, filii Dauid, filii Abraham. Ergo & iuxta euangelistam habet genealogiam, & iuxta apostolum non habet: quia iuxta euangelium ex matre habet, iuxta apostolum ex patre non habet. Et ideo bene apostolus dicēs, sine patre, sine matre, sine genealogia: vbi eum sine matre genitum esse posuit, ibi etiam sine genealogia esse memorauit. Ac per hoc in vtraque domini natiuitate, & euangelica sibi & apostolica simul scripta conueniunt. Quia & iuxta euangelistam habet genealogiam, sine patre in carne natus: & iuxta apostolum nō habet, sine matre dominus in deitate generatus, Esaia dicente: Generationem autem eius quis enarrabit? Esa. 53. Cur ergo hæretice nō hoc modo quæ legeras, integra & incorrupta posuisti? Vides itaque apostolum hac ratione qua natū dominum sine patre posuit, hac etiam sine matre posuisse: vt & qua ratiōe intelligeretur esse sine patre, hac nosceretur esse sine matre. Et sicut non possit vtique sine patre credi, ita sine matre quoque non possit intelligi. Cur ergo hæretice non hoc modo quæ in apostolo legeras, incolumia & inuiolata posuisti? sed partē ingeris, partem subtrahis: & vt adstruere falsitatem per scelus possis, veritatis verba furaris. Video à quo doctus es. Illius enim habere credendus es institutionem, cuius sequeris exemplum. Sic enim diabolus in euangelio Luc. 4. tentans deum, Si filius, inquit, dei es: mitte Psal. 90 te deorsum. Scriptum est enim: quia angelis

suis mandauit de te, vt custodiant te in omnibus viis tuis. Et cùm hoc dixisset, cohærentia & subiecta subtraxit, id est: Super aspidem & basiliscum ambulabis, & conculcabis leonem & draconem. Callidè vtique superiora posuit, inferiora subtraxit. Illud enim posuit vt circũscriberet: hoc reticuit ne se ipse dãnaret. Sciebat enim se aspidem & basiliscum, se leonem & draconem prophetica voce signari. Ita ergo & tu partem obiiciens, partem subtrahens, illud scilicet ponis vt circumuenias: hoc subtrahis, ne si totum vtique posueris, circũscriptionem tuam ipse condemnes. Sed tempus tandẽ est ad vlteriora transire: nimis enim diu in singulis cõmmorantes, dum affectu copiosæ responsionis ducimur, modum libri etiam longioris excedimus. Ais ergo in alia disputatione, imò in alia blasphemia tua, & spiritum de diuina natura separans: Qui humanitatem
Matt. 1. eius creauit. Ait enim: Quia quod ex Maria natũ est, de spiritu sancto est. Qui & iustitia repleuit quod creatum est. Ait enim: Apparuit in carne, iustificatus est in spiritu. Item qui eũ
Mat. 11 fecit & dæmoniis metuendum. Ego, enim ait
Ioã. 10. in spũ dei eiicio dęmonia. Qui & carnem eius fecit templum. Vidi enim spiritum eius descendentem quasi columbam, & manentem super eum. Item qui ei donauit eleuationem in cęlũ.
Act. 1. Ait enim: Dans mandatum apostolis quos elegit, per spiritum sanctum eleuatus est.
Hunc denique qui tantam gloriam Christo do

nauit. Omnis ergo in his blaſphemia tua hæc eſt: vt nihil Chriſtus per ſe habuerit: ſed nec ipſe vt tu ais, ſolitarius homo aliquid à verbo, id eſt, à filio dei cœperit, ſed totum in eo donum ſpiritus fuerit. Si ergo omne id quod tu ad ſpiritum refers, eſſe ipſius demonſtrabimus: quid reliquum eſt, niſi vt quem tu ideo hominem vis intelligi, quia, vt ais, totum habuerit alienum: nos ideo probemus deum, quia habuerit totum ſuum? Et quidem hoc nõ diſputationibus tantum aut argumentis, ſed voce ipſius diuinitatis probauimus: quia nulla de deo rectius q̃ diuina teſtantur. Et quia nulla ſe melius q̃ ipſa maieſtas dei nouit, nullis de deo dignius creditur q̃ his in quibus deus ipſe eſt teſtis ſuus. Primũ ergo quod ais, quia humanitatẽ eius ſpiritus ſanct⁹ crearit: poſſemus id nos ſimpliciter intelligere, ſi agnoſceremus te id nõ infideliter protuliſſe. Neque enim nos cõceptã ex ſpiritu ſancto domini carnẽ negamus: ſed ita tamen conceptũ corpus cooperante ſpiritu dicimus, vt creatũ tamẽ ſibi à filio dei hominẽ ſuũ eſſe dicamus: dicente ipſo in ſcriptis ſacris ſpiritu ſancto, atque teſtãte: Sapiẽtia ędificauit ſibi domum. Vides ergo quòd id quod conceptũ eſt à ſpiritu ſancto, ædificatũ à filio dei atq; perfectũ eſt? nõ quia aliud op⁹ filii dei, aliud ſpũs ſancti ſit: ſed quia ꝑ vnitatẽ diuinitatis ac maieſtatis, & opatio ſpũs, ædificatio filii dei ſit, & ædificatio filii dei coopatio ſpũs ſancti. Et ideo nõ ſolũ ſpiritus ſanctus in virginẽ Prou. 9

ſuperueniſſe,ſed etiam virtus altiſſimi obumbraſſe virginem legitur: vt quia ſapientia ipſa plenitudo diuinitatis eſt, ſapientiæ ſibi domum ædificanti omnem diuinitatis plenitudinem nemo ambigeret affuiſſe. Sed infœlix blaſphemandi amentia, dum ſeparare Chriſtum à filio dei nititur, non videt ſeipſam à ſe diuinitatis penitus ſeparare naturam. Niſi forte credit quòd ideo ædificata ei à ſpiritu ſancto domus ſit, quia idoneus ac potens ædificare ſibi domum ipſe non fuerit. Sed hoc quàm inſanum eſt, tam ridiculum: vt qui nutu omnẽ cæleſtium ac terreſtrium vniuerſitatem creaſſe creditur, ædificare ſibi corpus non potuiſſe credatur? Præſertim cùm virtus ſancti ſpiritus, virtus eius ſit: & ita vnita ſibi atque inſeparabilis diuinitas ſit trinitatis atque maieſtas, vt nihil omnino in vna deitatis perſona poſſit intelligi, quod à plenitudine diuinitatis valeat ſeparari. Ergo hoc poſito & intellecto, quod iuxta fidem ſcripturæ ſacræ ſpiritu ſancto ſuperueniente, & virtute altiſſimi obumbrante, ſapientia ſibi domum ædificauerit: reliquæ calumniarum blaſphemiæ nihil ſunt. Neque enim dubium eſt, quòd ipſe per ſe vniuerſa fecerit, in cuius nomine ac fide etiã credentium fides nulla non potuit. Neque enim ille auxilio alterius eguiſſe credendus eſt, cum ne illi quidem eguerint, qui in virtute ipſius crediderunt. Atque ideo & illud quod ais, quia à ſpiritu iuſtificatus ſit, & quòd metuendum

eum dæmonibus ſpiritus fecerit, & quòd caro eius à ſpiritu facta ſit templum: & quòd à ſpiritu eleuatus ſit in cælum: ſacrilega & furioſa ſunt omnia:non quia in his omnibus quæ ipſe fecit,vnitas & cooperatio ſpiritus defuiſſe credenda ſit:vtpote cũ nunquam deitas à ſe deſit, & in operibus ſaluatoris ſemper virtus fuerit trinitatis: ſed quia tu in domino Ieſu Chriſto quaſi inopi & imbecillo opitulatum vis ſpiritum ſanctum, qui ea illi vtique tribuerit quæ præſtare ſibiipſi non quiuerit.Diſce itaque ex ſacris teſtimoniis deum credere, & falſitatem veritati non admiſcere:quia res non recipit,& ratio perhorreſcit, vt diuinis teſtimoniis dæmoniaci ſpiritus intelligentia miſceatur. Iam primum enim hoc quod ais,quia iuſtitia reple uerit quod creatum eſt: & hoc apoſtolico vis teſtimonio comprobare,quòd dicat:Apparuit in carne,iuſtificatus eſt in ſpiritu:vtrũque inſano ſenſu & furioſo ſpiritu loqueris.Quia & hoc quòd à ſpiritu vis eum repletum eſſe iuſti tia, ideo ponis, vt oſtendas eius vacuitatem, cui præſtitam eſſe aſſeras iuſtitiæ adimpletio nem.Et hoc quòd ſuper hac re apoſtolico teſti monio vteris, diuini teſtimonii ordinẽ rationemq; furaris. Non enim ita ab apoſtolo poſitum eſt vt tu id truncatũ vitiatumq; poſuiſti. Quid enim apoſtolus ait?Et manifeſtè magnũ eſt pietatis ſacramentũ, quod manifeſtatũ eſt in carne,iuſtificatum eſt in ſpiritu. Vides ergo quòd myſterium pietatis, vel ſacramentũ iuſti 1. Ti.3.

neas: Sanet te, inquit, dominus Iesus Christus, surge & sterne tibi. Paulus quoque: Præcipio, inquit, tibi, per spiritum pythonem, in nomine Iesu Christi exire ab ea: & exiit ab ea dæmonium. Sed quàm longe hæc imbecillitas à domino nostro fuerit, hinc intellige: quód ego ne illos quidem imbecillos fuisse dico, quos ille per nomen suum potentes fecerit. Siquidem nulli vnquam apostolorum post domini resurrectionem vel dæmonem, vel vllam infirmitatē obstitisse agnouimus. Quomodo ergo metuendum eum spiritus reddidit, qui alios fecit esse metuendos? aut in seipso infirmus fuit, cuius fides etiam per alios super vniuersa regnauit? Postremo qui potestatem à deo acceperunt, nunquam potestatem ipsam ad eum quo acceperant retulerunt: quia nec potestas ipsa vim vllam vnquam habere potuit, nisi per nomē ipsius qui dedit. Ideoque & apostoli, & omnes ministri dei nihil in suo vnquam, sed in Christi nomine atque inuocatione fecerunt: quia potestas ipsa inde accipiebat virtutem, vnde habebat exordium: & dari per ministros nequaquā poterat, nisi ab autore venisset. Tu ergo qui idem vis dominum fuisse quod vnum ex seruis suis: quia sicut apostoli nihil vtiq; habuerant, nisi â domino suo accepissent: ita tu nihil vis dominum ipsum habuisse, nisi quod à spiritu acceperit. Ac per hoc & ipsum quod habuit, non vt dominum vis habuisse, sed vt seruum acccepisse. Dic mihi ergo, quomodo

Act. 16
Act. 9.

ille potestate ipsa vt sua, non vt accepta vteba
Mat. 9. tur? quid enim de eo legimus? Surge, inquit paralytico, tolle grabatum tuum, & vade in domum tuam. Et iterum supplicanti pro filio pa
Ioan. 4. tri; Vade, inquit, filius tuus viuit. Et illud vbi
Luc. 7. vnicus matris ad sepulchrũ deferebatur: Adulescens, inquit, tibi dico, surge. Nunquid ergo, vt mos erat eorum qui potestatem à deo accipiebant, potestatem quoque ille dari sibi ad efficiendum inuocatione diuini nominis postulabat? Cur nõ sicut apostoli, in nomine ipsius, ita ipse quoq; in nomine spiritus operabatur? Denique quid de ipso euãgelium protestatur?
Mat. 7. Erat, inquit, docens eos sicut potestatem habens, non sicut scribæ & pharisæi. Aut superbum & arrogantem forsitan vis fuisse: qui potestatem quam à deo, vt ais, accepisset, suæ potentiæ deputaret. Sed quid facimus? quòd potestas nunquam est obsecuta famulis, nisi per nomen autoris: nec habere efficiẽtiam potuit, si aliquid sibi ex ea faciens deputauit. Sed quid tãdiu euidentibus quidem, sed tamen minoribus argumentis contra furentem blasphemiam agimus? Audiamus ipsum ad discipulos lo
Mat. 10 quentem deum: Infirmos curate, mortuos suscitate, leprosos mundate, dæmones eiicite. Et
Mar. 16 iterum: In nomine, inquit, meo dæmonia eiicietis. Nunquid ad potestatem extendendam alterius nomine eguit, qui ipsum nomen suum potestatem esse fecit? Sed quid adhuc ad-
Luc. 10 ditur? Ecce, inquit, dedi vobis potestatem

calcandi ſuper ſerpentes & ſcorpiones, & ſuper omnem virtutem inimici. Ipſe certè mitem, vt verè erat, & humilem corde ſe eſſe dicit. Et quomodo pro ſumma vtique poteſtate in nomine ſuo operari alios præcipit, ſi ipſe in nomine operabatur alieno? Aut aliis dabat quaſi ſuum, quod ipſe, vt tu ais, non habuerat, niſi accepiſſet alienum? Dic mihi autem qui ſanctorum poteſtatem à deo accipientes, ſic operati ſunt? Aut nunquid non inſanus Petrus creditus fuerat, aut furioſus Ioannes, aut amẽs Paulus, ſi quibuſcunque aut ægris dixiſſet, in nomine noſtro ſurgite: aut claudis, in nomine noſtro ambulate: aut mortuis, in nomine noſtro viuite: aut illud ad aliquos, damus vobis poteſtatem calcandi ſuper ſerpentes & ſcorpiones, & ſuper omnem poteſtatem inimici? Intellige ergo ex hoc ipſo inſaniam tuam: quia ſicut hæc verba inſana ſunt, ſi ſint humanæ præſumptionis: ita tu inſaniſſimus, qui diuinæ hęc non intelligis poteſtatis. Ex duobus enim alterum confitearis neceſſe eſt: aut poſſe hominem diuinam poteſtatem & habere & dare: aut certè ſi nullus omnino hominum id poteſt, deum fuiſſe qui potuit. Nemo enim diuinam virtutem poteſt tribuere in munificentia, niſi qui habuerit in natura. Sequitur autem in blaſphemia tua, quòd caro eius templum à ſpiritu facta ſit, ideo quia Ioãnes dixerit: Vidi enim ſpiritum deſcendẽtem de cœlo, & manentem ſuper eum. Quia furioſam aſ-

Matt.5. *Ioan.1.*

ſertionem tuam etiam diuinis teſtimoniis cõfirmare conaris: quam ob cauſam videamus an hoc quod tu ais, teſtimonium ſacrum dixerit. Vidi enim, inquit, ſpiritum deſcendentem ſicut columbam, & manentem ſuper eum. Diſcerne hic ſi potes, quis potior, quis maior ſit, quis honoratior? is qui deſcendebat, an is ad quem deſcendebatur? is qui deferebat honorem, an is cui deferebatur honor? Vbi hic in teſtimonio ſonat, quòd carnem eius templum ſpiritus fecerit? aut in quo honorem dei minuit, ſi ad demonſtrandum humano generi deum deus ipſe deſcendit? Cum vtique non minor intelligi debeat cuius indicata ſit dignitas, quàm is qui index fuerit dignitatis. Sed abſit vllam credere aut fieri in diuinitate diſtantiam: quia eadem vna deitas, & æqualis poteſtas opinionem penitus impiæ inæqualitatis excludit. Et ideo in hoc negocio, cum & patris perſona & filii & ſpiritus ſancti ſit, & cum filius dei ſit ad quem deſcenditur, ſpiritus qui deſcendit, pater qui teſtimonium dicit: nullus plus habuit honoris, nullus quicquam accepit iniuriæ: ſed ęqualiter ad plenitudinem deitatis totum redundat: quia quæuis in trinitate perſona honorem in ſe totius continet trinitatis. Et ideo dici hinc amplius non neceſſe eſt, niſi ad manifeſtandam tantum impietatis tuæ cauſam atque originem. Quia ſpinæ vtique ac tribuli ex radicibus emergentes, qualitate ſui ſtirpem ſuam produnt, ex eo

ipſo quod ſunt, indicant vnde naſcantur. Ita ergo & tu Pelagianę hęreſeos ſpinoſam ſabuli fidem oſtendis in germine, quod pater tuus habuiſſe traditur in radice. Leporius ille enim, vt Leporius diſcipulus ſuus dixit, dominũ noſtrum aſſerebat Chriſtum factum eſſe per baptiſmum: tu in baptiſmo tẽplum dicis factum eſſe per ſpiritum. Non quidem ad plenum eadẽ verba ſunt, ſed ad plenum vna peruerſitas. Addis autem etiam hoc prædictis impietatibus tuis, ꝙ eleuationem domino in cęlum ſpiritus condonarit: oſtendens ſcilicet ſacrilego ſenſu tuo, quod tam imbecillũ ac tam egenũ dominũ Ieſum Chriſtũ fuiſſe credis, quod niſi eum ſpiritus eleuaſſet in cęlum, adhuc hodie forſitan futurum æſtimares in terrã. Ad probationem autem dicti etiam teſtimoniũ ſacrũ adhibens: ait, inquis enim: Dans mãdata apoſtolis quos elegit, per ſpiritum ſanctum eleuatus eſt. Quid te appellem? quid te exiſtimem? qui corrũpendo diuinas literas, id agis ne teſtimonia ſacra habeant vim teſtimoniorum. Nouũ audaciæ genus, quod id efficere argumentis nequitiæ ſuæ nititur, vt falſitatẽ veritas cõfirmare videatur. Non enim ita in apoſtolicis actibꝰ dictum eſt, vt tu ais. Quid enim ſcriptura dicit? Quæ cœpit Ieſus facere & docere vſque in diem qua præcipiens apoſtolis, per ſpiritũ ſanctum quos elegit, aſſumptus eſt. Quod vtique hyperbaton eſt, & ita intelligendum: quæ cœpit Ieſus facere & docere vſque in diem qua Act. 1.

assumptus est, præcipiens apostolis quos elegit per spiritum sanctum: vt responderi tibi forsitan amplius quàm testimonio ipso in hac parte non debeat: quia sufficere vtique ad plenum veritati debeat integritas testimonii, si falsitati poterat satis esse correptio. Sed tamen tu qui putas dominum nostrum Iesum Christum non potuisse cęlum ascendere, nisi eleuatus esset à spiritu: dic mihi quomodo ipse ait:
Ioan. 3. Nemo ascendit in cęlum, nisi qui de cęlo descendit filius hominis, qui est in cęlo? Agnosce ergo quàm ridiculè & stultè putas non potuisse eum cęlum ascendere, qui cum descendisset in terras, nunquam abfuisse dicatur è cęlo: & an possibile ei fuerit linquenti inferos cęlum ascendere, cui promptum fuerit etiam in terris sito, semper in cęlestibus permanere. Quid
Ioã. 20. autem illud quod ipse ait: ascendo ad patrem meum? nunquid in ascensione hac intercessuram opem indiguit alterius: qui in hoc ipso quo ascensurum se esse dixit, virtutem proprię potestatis ostendit? Dauid quoque de ipsa
Ps. 46. domini ascensione: Ascendit, inquit, deus in iubilo, dominus in voce tubæ. Euidenter maiestatem ascendentis per potestatem ascensionis explicuit. Sed videamus tamen qua tandem præcedentes blasphemias tuas adiectione concludas. Qui tãtam, inquis, gloriã Christo donauit. Gloriam nominas, vt contumeliam facias. Nam in eo quòd donatum dominum gloria asseris, dum accepisse dicis, indi-

guisse blasphemas. Hoc enim ait impius sensus suus, vt largitas munerantis indigentiam accipientis ostendat. O infœlicem impietatem tuam, & vbi illud est quod de ascendente in cęlum domino Iesu Christo ipsa olim diuinitas prænuntiauit? Attollite, inquiens, portas vestras, & introibit rex gloriæ. Cumque ipse sibi, vt solet sermo diuinus, quasi sub inquirentis nomine respondisset, quis est iste rex gloriæ? statim subdidit: dominus fortis & potens, dominus potens in prælio: sub prælii vtique gesti nomine, victoriam domini triũphantis ostendens. Deinde cum ad complendam rei expositionem, textum supradicti sermonis iterasset, hac maiestatem domini cęlũ introeuntis conclusione monstrauit, dicens: Dominus virtutum, ipse est rex gloriæ. Scilicet ne susceptio corporis honorẽ summæ imminueret diuinitatis, eundem hic dominum virtutum, & regem cęlestis gloriæ esse docuit, quem superius victorem inferni prælii prædicauit. Nunc & donatam domino gloriam esse dicito: cum & prophetia eum regem gloriæ esse dixerit, & ipse de se ita testificatus sit: Cũ venerit filius hominis in gloria sua. Repugna si potes, & contradicito: vt cum ille se habere testetur gloriam suam, tu accepisse eum dicas alienam. Quamuis nos ita dicamus eum gloriam habere propriam, vt nõ negemus tamen hanc ipsam gloriæ proprietatem ei cum spiritu ac patre esse communem. Quia quicquid

Psal. 23.

Mat. 25.

deus possidet, deitatis est: & regnum glorię ita est filio dei proprium, quòd non est tamen à totius deitatis proprietate diuisum. Sed tempus tandem est finem libro, imò vniuerso operi imponere, si paucorum tamē sanctorum virorum atque illustrium sacerdotum dicta subdidero: vt id quod autoritate testimoniorum sacrorum iam adprobauimus, etiam fide præsentis temporis roboremus. Hilarius vir virtutum omnium atque ornamentorum, & sicut vita, ita eloquētia insignis: qui & magister ecclesiarum & sacerdos, non per sua tantum merita, sed etiam per profectus creuit aliorum: & inter procellas persecutionum ita immobilis perstitit, vt per inuictæ fidei fortitudinem etiã confessoris cœperit dignitatem: in libro fidei primo, deum verũ ex deo vero dominum Iesum Christum, & ante secula natum, & postea hominem genitum esse testatur. Item in secũdo libro: Vnus vnigenitus deus in corpusculi humani formam sanctę virginis vtero insertus adcrescit: qui omnia continet, & intra quem cuncta sunt, humani partus lege profertur. Itē in eodem libro: Angelus testis est, deus nobiscum est, ille qui nascitur. Item in libro decimo: Nati quoque in hominem ex partu virginis dei sacramentum docuimus. Item in eodē: Nanque cum in hominem natus deus sit, non idcirco natus est, ne deus non maneret. Item eiusdem in prooemio expositionis euangelii secundum Matthæum: Erat nanque pri-

Hilari⁹

mùm neceſſarium nobis, vt vnigenitus deus noſtri cauſa homo natus cognoſceretur. Item in conſequentibus: Ad id quod deus erat, homo id quod tum non erat gigneretur. Item in eodem: Tertium deinceps illud congruũ fuit, vt quia deus homo genitus in mundo, & cætera. Hæc quidem pauca ſunt de ſatis multis. Sed tamen vides etiam ex his quæ diximus, quod palàm & euidenter natum ex Maria deũ prædicat. Et vbi illud tuum: Non potuit creatura parere creatorem: quod natum eſt ex carne, caro eſt? Longum eſt de ſingulis perſonis cõuenientia dicere. Enumeratio magis quàm executio dictorum agẽda eſt: quia ſibi ad executionem ſui ipſa ſufficiunt. Ambroſius eximius dei ſacerdos: qui à manu domini non recedens, in dei ſemper digito quaſi gemma rutilauit: in libro qui eſt ad virgines, ita memorat: Frater meus candidus & rubicundus. Cãdidus, quia patris ſplendor eſt: rubeus, quia partus eſt virginis. Memento tamen antiquiora in eo diuinitatis inſignia, quàm corporis ſacramenta. Non enim cœpit ex virgine, ſed qui erat, venit in virginem. Item ipſius in natali domini: Videte miraculum matris dominicæ: virgo concepit, virgo peperit: virgo cum parturit, virgo grauida, virgo poſt partum. Sicut in Ezechiele dicitur: Et porta erat clauſa, & non eſt aperta: quia dominus tranſiuit per eam. Glorioſa virginitas, & præclara fœcunditas. Dominus mundi naſcitur, &

Ambroſius.

Eze. 44

nullus est gemitus parientis: vacuatur vterus, & verus infans excipitur, nec tamen virginitas violatur. Fas erat, vt deo nascēte meritum cresceret castitatis: nec per eius egressum violarentur integra, qui venerat sanare corrupta. Item in expositione euangelii secundum Lucam: Quòd ea potissimum lecta est vt deum pareret, quæ erat desponsata viro, natum certe ex virgine deum prædicat, Mariam matrem dei nominat. Et vbi illa est prodigiosa atque execrabilis vox tua, qua ais: quomodo mater potest esse alieni à natura sua? si autem mater ab ipsis vocatur, humanitas est quod natū est, non deus. Ecce eximius magister fidei, & hominem dicit eam esse quæ genuit, & deum esse qui natus est: & tamen hoc non infidelitatis causam, sed fidei esse miraculum. Hieronymus catholicorum magister, cuius scripta per vniuersum mundum quasi diuinæ lampades rutilant, in libro ad Eustochium: Dei, inquit, filius pro nostra salute hominis factus est filius: decem mensibus in vtero vt nascatur expectat: & ille cuius pugillo mundus includitur, præsepii continetur angustiis. Item ipsius in commentario Esaiæ: Dominus enim virtutum, qui est rex gloriæ, ipse descendit in vterum virginalem, & ingressus est & egressus orientalem portam, quæ semper clausa est. De quo Gabriel dicit ad virginem: Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus altissimi obūbrabit tibi. Propterea quod nascetur in te san-

Hieronymus.

Mat. 1.

ctum, vocabitur filius dei. Et in prouerbiis: Sapientia ædificauit sibi domum. Compara hoc, si placet, doctrinæ tuæ, imò blasphemiæ, qua ais: Deus enim mensium creator est, & non mensium partus. Ecce enim Hieronymus vir sicut maximæ scientiæ, ita probatissimæ puræque doctrinæ, iisdem propè verbis, quibus tu dei filium mensium partum negas, ille partum mensium esse testatur. Decem enim, inquit, mensibus in vtero vt nascatur expectat. Sed parua tibi forsitan viri huius videtur autoritas: idem omnes atque iisdem verbis putato dicere: quia quicunque dei filium partum esse virginis non negat, partum esse mensium confitetur. Rufinus quoque Christianæ philosophiæ vir, haud contemnenda ecclesiasticorum dictorũ portio, ita in expositione symboli de domini natiuitate testatur: Filius enim, inquit, dei nascitur ex virgine, non principaliter soli carni sociatus, sed anima inter carnem deumque mediante generatus. Nunquid obscurè deum ex homine natum testificatus est? Augustinus Hipponæ Regiensis oppidi magnus sacerdos: Vt autem homines, inquit, nascerentur ex deo, primùm ex ipsis natus est deus. Christus enim deus, & Christus natus ex hominibus, non quæsiuit nisi matrem in terra: quia iam patrem habebat in cęlo. Natus est ex deo, per quem efficimur: & natus ex fœmina, per quem reficeremur. Item illic: Et verbum caro factum est, & habitauit in nobis.

Prou. 9.

Rufinus

Augustinus.

Quid ergo miraris, quia homines ex deo nascuntur? Attende ipsum deum natum ex hominibus. Item eiusdem in epistola ad Volusianum: Sed & ipse Moyses & cæteri prophetæ veracissime dominum Christum prophetauerunt, & ei gloriam magnam dederunt. Hunc non tanquam parem sibi, nec in eadem miraculorum potentia superiorem, sed planè dominum deum omnium, & hominem propter homines factum venturum pronuntiauerunt. Qui propterea & ipse talia facere voluit, ne esset absurdum quæ per illos fecerat, si ipse non faceret. Sed tamen & aliquid proprium facere debuit, nasci de virgine, à mortuis resurgere, in cęlum ascendere. Hoc deo qui parum putat, quid plus expectet ignoro. Sed fortè quia hi quos numerauimus viri in diuersis mundi partibus fuerunt, minus probabiles tibi autoritate videantur. Ridiculum id quidē: quia loco fides non imminuitur: & quid sit quis, non vbi sit considerandum: præsertim cum religio omnes vniat: & hi qui in fide vna sunt, in corpore quoque vno esse noscantur. Sed tamen aliquos non despicias, etiam de orientalibus proferimus. Gregorius splendidissimum scientiæ ac doctrinæ iubar: qui cum olim vita functus sit, etiam nunc tamen autoritate ac fide viuit: & cum olim iam corpore absit ab ecclesiis, tamen voce ac magisterio nō recedit. Cum ergo, inquit, processisset ex virgine deus, in ea quam assumpserat humana

Gregorius.

natura, vnum è duobus sibi inuicem cõtrariis existens, carne ac spiritu: aliud in deum assumitur, aliud deitatis gratia præstat. O noua & inaudita permixtio. O mira & inexquisita cõpago. Qui erat fit, & creator creatur: & qui immensus est, capitur mediante anima deo & carne: & ille qui omnes diuites facit, pauper efficitur. Item rursus de Epiphania: Sed quid fit? quid de nobis agitur vel pro nobis? noua quædam & inaudita efficitur permutatio naturarũ: & deus homo fit. Item illic: Et dei filius cœpit esse etiam hominis: dei filius non cõuersus ex eo quod erat, inconuertibilis nanque est, sed assumens quod nõ erat, misericors enim est, vt capi possit qui capi non poterat. Vides quàm pręclare atque magnifice ita maiestatem deitatis prędicat, vt dignationem incarnationis insinuet. Sciens vtiq; admirabilis fidei doctor, ex his omnibus quæ nobis in mũdum veniens deus tribuit, beneficiorum esse cumulum, non honoris imminutionem: quia quicquid homini deus præstitit, augeri eius in nobis debet affectum, non minuere dignitatẽ. Athanasius quoq; Alexãdrinæ vrbis sacerdos, eximium cõstantiæ & virtutis exemplũ: quem hæreticæ persecutionis procella non cõtriuit, sed probauit: quique similem semper splendẽti speculo vitam habens, prius penè indeptus est martyris meritum quàm confessoris caperet dignitatem. Videamus quid de domino Iesu Christo, vel de domini matre senserit. Hæc

Athanasius.

ergo intentio est & character sanctæ scripturę, quod sæpe diximus, duplicem esse in eodem saluatore significationē: quòd & semper deus fuit, & est filius, verbum & lumen, & sapientia patris, & quòd postea propter nos carnem sumpsit ex Maria virgine theotoco, & homo factus est. Item post alia: Multi ergo sancti fuerunt & mundi à peccato: Hieremias & ab vtero sanctificatus est: & Ioannes cum esset in vtero, exultauit in gaudio voce Mariæ theotoci. Deum vtique dei filium, qui vt verbis ipsius fidem vniuersorum loquar, verbum est, & lumen, & sapientia patris, propter nos carnem sumpsisse dicit: & ideo theotocon virginem Mariam, quia sit mater, appellat. Ioannes Constantinopolitanorum antistitum decus: cuius sanctitas absque vlla gentilitię persecutionis procella, ad martyrii merita peruenit, quid de filii dei incarnatione senserit ac prædicarit ausculta. Et illum, inquit, quem si nuda deitate venisset, non cęlum, non terra, non maria, non vlla creatura sustinere potuisset, illæsa virginis viscera portauerunt. Huius ergo fidem atque doctrinam, etiam si aliorum ignorabas, sequi ac tenere debueras: cuius vtique amore ac desiderio te antistitem sibi plebs religiosa delegit. Quia cum de Antiochena ecclesia te sibi sumeret sacerdotem, ex quo illum ante prælegerat, recepturam se in te credidit quicquid in illo habere desiisset. Nónne quęso hi omnes quasi prophetico olim spiritu ad cō-

Chrysostomus.

fundendas blaſphemias tuas cunċta dixerunt? Tu enim dominum ſaluatorémque noſtrum Chriſtum eſſe clamitas, non deum: illi autem Chriſtum dominum verum deum. Tu Mariã Chriſtotocon, nõ theotocon eſſe blaſphemas: illi ita Chriſtotocõ non negant, vt theotocon eſſe cognoſcant. Non res tantum blaſphemiis tuis ſunt oppoſitæ, ſed & verba rerum: vt apertè intelligamus, olim aduerſus blaſphemias tuas munimen à deo inexpugnabile præparatum: quod venturam quandoque vim hæreticæ impugnationis parato iam muro franget veritatis. Et tu ô impiiſsime atq; impudentiſſime, præclarę vrbis contaminator, catholicę ac ſanċtæ plebis grauis & exitioſa contagio, ſtare in eccleſia dei ac loqui audes: & blaſphemis ac furioſis vocibus tuis, ſacerdotes ſemper illæſæ fidei & catholicę confeſsionis infamas, magiſtrorum priorum vitio, plebem Cõſtantinopolitanę vrbis errare? Tu ergo emendator priorum antiſtitum, tu cõdemnator veterum ſacerdotum, tu Gregorio excellentior, tu Neċtario probatior, tu Ioanne præſtantior, omnibusque orientalium vrbium ſacerdotibus? qui etſi non eiuſdem nominis, cuius hi quos nominaui, eius tamẽ fidei fuerũt. Quod quidem, quantum ad hanc cauſam pertinet, ſufficit: quia cum fide agatur, omnes in eo idẽ ſunt quod optimi, in quo conſortes ſunt optimorum. Vnde ego quoque ipſe humilis atque obſcurus nomine, ſicut merito, licet mihi in-

ter eximios Constantinopolitanæ vrbis antistites locum magistri vsurpare non possim: studium tamen discipuli affectúmque præsumo. Adoptatus enim à beatissimæ memoriæ Ioáne episcopo in ministerium sacrum, atque oblatus deo, & si corpore absum, affectu illic sum: & illi dilectissimo mihi ac venerandissimo dei populo & si nunc præsentia non admisceor, tamen mente coniungor. Et hinc est quòd cõdolens ei atque compatiens, in vocem nũc tristitiæ communis ac doloris erupi: & quod vnũ potui, per opusculorum nostrorum flebilem querimoniam, quasi pro membrorum atque
1.Cor. 12. artuum meorum infirmitate clamaui. Etenim si iuxta apostolum, dolente quidem minore corporis parte, condolet maior atque compatitur: quanto magis dolente maiore minor cõpati oportet? Inhumanissimum quippe est, vt in vno atque eodem corpore maiorum infirmitatem minora non sentiant: cum minorum maiora patiantur. Vnde obsecro ac deprecor omnes vos, qui intra Constantinopolitanæ vrbis ambitum siti, & per affectum patriæ ciues mei, & per vnitatẽ fidei fratres mei estis,
1.cor.5. vt separetis vos ab illo, vt scriptum est, lupo rapaci, qui deuorat dei populum, sicut cibum panis. Ne tetigeritis, neque gustaueritis quicquã illius: quia sunt omnia in interitũ. Exite de medio eius, ac separamini, & immundum ne tetigeritis. Mementote magistrorum veterum sacerdotúmque vestrorum: Gregorii no-

bilis per orbem, Nectarii sanctimonia insignis, Ioannis fide ac puritate mirabilis. Ioannis inquam Ioannis illius, qui vere ad similitudinem Ioānis euāgelistæ, & discipulus Iesu, & apostolus, quasi super pectus domini semper affectúmque discubuit. Illius inquam mementote: illum sequimini: illius puritatem: illius fidem, illius doctrinam ac sanctimoniam cogitate. Illius memētote semper doctoris vestri ac nutritoris, in cuius quasi gremio quodammodo amplexuque creuistis. Qui communis mihi ac vobis magister fuit: cuius discipuli atque institutio sumus. Illius scripta legite: illius informationem tenete: illius fidem ac meritum amplexamini. Quod etsi assequi grande est ac difficile, sequi tamen pulchrum atque sublime. Quoniam in summa rerum, non adeptio tantum, sed etiā imitatio ipsa laudāda est. Quia nunquam ferè aliquis eius rei portione ad plenum caret, ad quam scandere ac peruenire contenderit. Ille ergo vobis in sensu semper, & quasi in conspectu sit: ille in animo atque in cogitatione versetur. Ille denique ipse vobis etiam hęc quæ à me sunt scripta cōmendet: quia hæc quæ ego scripsi, ille me docuit: ac per hoc non tam meam hæc quàm illius esse credite. Quia riuus ex fonte constat: & quicquid putatur esse discipuli, totum ad honorem referri conuenit magistri. Te autem præter omnia ac super omnia deus pater domini nostri Iesu Christi, æquè voce ac mente

ſupplici obſecro : vt hæc quæ ex largitate tui muneris ſcripſimus, tu dono tui amoris inſinues. Et quia, vt ipſe nos dominus deus noſter vnigenitus tuus docuit, ita dilexiſti hunc mũdum, vt pro ſalute mundi vnigenitum tuũ mitteres: dones hoc plebi tuę, quã redemiſti, vt in incarnatione vnigeniti filii tui, & tuum donũ, & affectum illius ſapiat : & hoc quod pro nobis vnigenitus tuus dominus deus noſter & natus, & paſſus eſt, & reſurrexit: ita omnes & intelligant & ament, vt dignatio ſuę maieſtatis profectus ſit noſtri amoris : nec in animis vniuerſorum humilitas illius imminutionem habeat honoris, ſed augmẽtum ſemper pariat charitatis: ac beneficia ſacræ miſericordiæ ita omnes pie ac ſapienter intelligamus, vt tanto plus debere nouerimus nos deo noſtro, quanto humilior propter nos factus eſt à ſe deus.

IOANNIS CASSIANI
de incarnatione Chriſti libri
ſeptimi & vltimi
finis.

BEATI CYRILLI SERmo, de eo quòd verbum dei factum sit homo, [redacted] interprete.

Rofundum quidem & magnum, vereque admiratione dignum est hoc religionis sacramentum, atque adeò angelis beatis desiderâtissimû. Dicebat enim aliquando seruatoris discipulus de his quæ à sanctis prophetis dicta super Iesu omnium nostrûm seruatore: quę nûc reuelata sunt nobis per eos, qui euangelizant nobi in spiritu sancto è cælis misso. In quæ desiderant angeli prospicere. Sanè 1.Pet.1.
omnes prospexerût, qui intellexerunt magnû hoc religionis sacramentum: quoniam natus est secundum carnem Christus: gratiarum actiones pro nobis offerentes, dicebant: Gloria in excelsis, & in terra pax, in hominibus bona voluntas. Quomodo enim lætitia implendi non erant, mundi saluatorem & redemptorem videntes nàtum è sancta virgine, qui etiam vno peccatore pœnitentiam agente, festum agunt? sicut dicit saluator. Tripudiet igi- Luc.15.
tur propter nos sanctorum spirituum multitu

do:Et quod hic argumentum? Vnigenitus homo factus est,natus est secundum carnem, innotuit dominicæ erga nos benigitatis latitudo, & incomparabilis misericordiæ magnitudo. Nam beatus propheta Esaias inquit: Ab-
Esa.25. Ibidem. sorpsit mors valida. Et iterum: Abstulit deus omnem lachrymam ab omni facie. Abstulit autem quodãmodo omnis faciei lachrymam. Vel quo pacto veterẽ illã maledictionem vt inefficacem declarauit, & aduersantissimũ mortis destruxit imperium, docebit iterum sapien-
Heb.2 tissimus Paulus: Nam quia paruuli participes fuerunt sanguinis & carnis, & ipse similiter particeps fuit eorum, vt per mortem eum qui mortis potestatem habet, aboleat, hoc est diabolum, & liberet eos qui metu mortis per omnem vitam seruituti obnoxii erant. Quid igitur est hoc, similiter particeps fuit eorum? Vel illud nimirum quòd factus est sicut nos, ex sancta & dei genitrice Maria in sanguine & carne. Nam cùm verbum dei sit deus natura, & verus, consubstantialis & coæternus patri, & suæ sublimitatis excellentia honorificentissimus, & in forma & similitudine eius qui genuit: non est rapinam arbitratus quòd esset ęqualis deo, sed semetipsum exinaniuit forma serui assumpta è sancta Maria, in similitudine hominum factus, & figura inuentus vt homo, humiliauit semetipsum, factus obediens vsque ad mortem, mortem autem crucis. Ita-

que ſponte vſqueadeo ſe humiliauit, qui de ſua plenitudine dat omnibus. Demiſit autem ſeſe ꝓpter nos, à nullo coactus, ſed vltroneus propter nos ſerui formam accepit, qui ſecundum naturam ſuam liber. Inter eos qui nobis ſimiles, qui ſuper omnem creaturam eſt. Inter eos qui ſub morte, qui omnes viuificat. Ipſe enim eſt panis viuus, & vitam dedit mundo, factus nobiſcum ſub lege, qui ſuper legem & legiſlator, vtpote deus. Inter eos qui initium & natiuitatẽ habent, qui ante omne ſeculum & tempus, imò ſeculorum conditor & factor. Quomodo igitur fuit ſicut nos? corpore aſſumpto ex ſancta virgine: corpore autem non inanimato, ſicut viſum eſt quibuſdam hæreticis, ſed animato, atque adeò anima rationali. Sic prodiit perfectus homo ex muliere abſque peccato, verè & non opinione vel phantaſia.

Non contemptior fuit in hoc quòd erat deus, neque id abiecit quod erat: ſemper eſt & erit deus. Sic dei genitricem dicimus ſanctam virginem. Nam ſic beatus Paulus dicit: Vnus deus & pater, ex quo omnia: & vnus dominus Ieſus Chriſtus, per quem omnia. Non enim diuidimus vnum dominum & deum & ſaluatorem noſtrum in duos filios, eum qui homo fuit, & incarnatum dei verbum. 1. cor. 8

Neq̃, ſicut opinantur quidam hæretici & imprudentes, quòd humanitas & deitas mutuum confuſæ ſunt, ita quòd verbum dei in

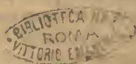
naturam carnis concesserit,& natura carnis in naturam deitatis cõuersa sit: inuertibile enim & immutabile omnibus modis est verbũ dei: sed quòd carnem animatam anima rationali sibi ex sancta virgine verè vniuerit verbũ dei, ineffabiliter incarnatum, & factum homo dicitur. Sufficiat igitur ad rectam & ad irreprehensibilem fidei nostræ confessionem, dei genitricem dicere & confiteri sanctamvirginem: id autem adducere, quòd & hominis genitrix sit,non est necesse neque vtile.Edocti enim sumus confiteri vnum deum, & credere eum,etiam postquam homo factus est, sicut Paulus
1.Ti.2. dicit:Vnus deus, vnus & mediator dei & hominum. Nam hominem quidem dicimus factum esse inuertibiliter dei verbum,& quantum quidem ad naturam carnis pertingit,peperit beata virgo corpus consubstantiale suo &nostro:sed in hoc quòd dicitur dei genitrix, simul colligitur & hominis manifestatio.Non enim nudã peperit deitatem sancta virgo, sed vnitum carni dei verbum.Et non aliter intelligitur dei genitrix,nisi hoc modo. Nam omnino præintelligitur confessio incarnationis. Et sic vltra verum erit quòd dei genitrix fuerit sancta virgo,quę peperit mirabiliter vnum Christum, similiter carnis nobiscum participem & sanguinis, & consubstantialem ei & nobis secundum humanitatem, ita vt caro sit ex dei genitrice Maria.Non enim similis sub-

ſtantiæ, vt quibuſdam videtur hæreticis, ſed ὁμοούσιος, hoc eſt cōſubſtantialis, id eſt ex noſtra ſubſtantia. Dicit enim: Semen Abrahæ apprehendit. Qui autem dicit ὁμοιούσιον, hoc eſt ſimilem ſubſtantia, non dicit verum hominem, ſed ſimilitudinem filii hominis, ſicut Daniel dicit. Apoſtolus autem nō ſimilitudinem nos docuit, ſed inquit: Homo Chriſtus Ieſus, qui dedit ſemetipſum redemptionem pro omnibus. Conſubſtantialem autem qui dicit, dicit eundem eſſe cum patre & deo ſecundum diuinitatem, ſicut & patres noſtri confeſſi ſunt, dicentes ὁμοούσιον, hoc eſt conſubſtantiale patri, & non ὁμοιούσιον, hoc eſt ſimilem ſubſtantia. Proinde cùm dicamus dei genitricem, ſuperfluè & non neceſſariò ſuperaddimus hominis genitricem. Sufficit enim, vt dixi, prima vox totius ſacramenti noſtri confeſſionem cōtinens, & nullam loquacitatis occaſionem volentibus veritatem calumniari ſuppeditans. Mos enim hæreticorum eſt etiam ea que rectè dicta ſunt, in adulterinum ſenſum peruertere. Abducimur autem nullo modo intelligentes quòd errarint, & ipſas diuinas ſcripturas corruperint. Proinde noſtrum fuerit, digna & ſententiæ congrua proferre verba. At ſi iſti non recte intelligunt, nihil ad nos. Ipſi audient per prophetam dicentem: Væ his qui dicunt malum bonum, & bonum malum. Atqui nulla communio eſt lucis & tenebrarum: nulla

ὁμοούσιος
Heb. 1.
Dan. 10
1. Ti. 2.
Eſa. 5

conſpiratio Chriſti & Belial. Nam nos ingrediemur viam rectam, & nihil adulterini habentem, hoc eſt ſemitam regiam, & non obliquam: atque ſic occurremus ad præmium ſupernæ vocationis, per quem & cum quo deo & patri gloria cum ſancto ſpiritu in ſecula ſeculorum. Amen.

FINIS.

Excuſum Pariſijs per Petrum Galterum, pro Ioãne Barbęo & Claudio Garamontio.
1545

BIBLIOTECA